FEVÂİHU'L CEMAL VE FEVÂTİHU'L CELAL

NECMEDDÎN-İ KÜBRÂ
Kaddese'llâhü sırrahu'l azîz

Hazırlayan
İhramcızâde
Hacı İsmail Hakkı
ALTUNTAŞ

İSBN:
ismailhakkialtuntas@gmail.com
http://ismailhakkialtuntas.com

Dizgi : **H. İsmail Hakkı Altuntaş**
Kapak :
Baskı- Cilt :

2010

NECMEDDÎN-İ KÜBRÂ
Kaddese'llâhü sırrahu'l azîz

Necmeddîn-i Kübrâ (540/1145-618/1221), hicrî altıncı asrın ikinci yarısı ile yedinci yüzyılın başlarında Harezmşahlar Devleti (1097-1231)'nin hâkim olduğu Harezm bölgesinde irşâd faaliyetlerinde bulunmuş dikkate değer bir mutasavvıftır. Gerek yetiştirdiği halifeleri ve gerekse verdiği eserlerle tasavvuf tarihinde adından sıkça söz ettirmektedir. Ayrıca henüz tarikatların teşekkül sürecinde yaşamış olması ve kendisine Kübreviyye adında bir tarikatın nispet edilmesi onun önemini bir kat daha arttırmaktadır.[1]

Şeyh Necmeddîn-i Kübrâ kaddese'llâhü sırrahu'l azîzin birçok eseri vardır. Bunlar içerisinde **"Fevâihu'l-Cemâl ve Fevâtihu'l-Celâl"** kitabı, baş eseri olarak isimlendirebilir. Kitab şeyhin bir takım mânevî tecrübelerinin yazıya aktarılmasından meydana gelmiştir. Aslında kitap, seyr-u sülûk yapan sâlikin makamlar, haller, vâkıalar ve özellikle de halvet esnasında tecrübe edeceği algılar, görüntüler ve haller hakkında bilgilendirmeyi amaçlamaktadır. Sûfîler bu gizli tecrübelerini genellikle gizlemeği tercih ettiği için, eserin bu bakımdan tasavvuf tarihindeki yeri çok önemli ve nadir eserlerdendir.

---

[1] Daha geniş bilgi için; **GÖKBULUT Süleyman** Necmeddîn-i Kübrâ Ve Kübrevîlik [Kitap]. - İzmir : Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı 236071-Doktora Tezi , 2009 .

Fritz Meier'in Arapça metnini yayınladığı bu eser, hem Farsça'ya[2] hem de Türkçe'ye çevrilmiştir. Fevâih'in, kütüphânelerde farklı isimler altında kayıtlara girmiş yazma nüshaları da bulunmaktadır:

1- Seyrü's-Süluk, Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 2278, vr. 1b-10b.

2- Sırrü'l-Hads, Beyazıd Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 1814, vr. 183-190.331

3- Kitâbü's-Seyr ve's-Sülûk, Şstanbul Üniversitesi Merkez Ktp., Arapça, nr. 3688, vr. 2b-20b.

4- Risâle Fi't-Tasavvuf, Süleymaniye Ktp., şehid Ali Paşa, nr. 2800, vr. 8-16. 5- Fevâihu'l-Cemâl ve Fevâtihu'l-Celâl, Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 2800, vr.72-107.

Bu kitapta Necmeddîn-i Kübrâ kaddese'llâhü sırrahu'l azîzin eserlerinden olan **"Fevâihu'l-Cemâl ve Fevâtihu'l-Celâl"** eserini, Prof. Dr. Yusuf Zeydan tarafından yapılmış tahkikli neşir esas alınarak [3] tekrar Türkçeleştirmeye çalışacağız. Ayrıca Prof. Dr. Mustafa Kara'nın hazırladığı, **Tasavvufî Hayat (Usûlu Aşere, Risâle İle'l-Hâim, Fevâihu'l-Cemâl)**,[4] adlı çalışmada başvuru kitabımız olmuştur.

Tevfik ve inâyet Allah Teâlâ'dandır

İhramcızâde
İsmail Hakkı ALTUNTAŞ
Esenler /İstanbul

---

[2] Bkz. **Fevâihu'l-Cemâl ve Fevâtihu'l-Celâl**, çev. Muhammed Bâkır Saîdî Horasânî, İntişârât-ı Mervî, Tahran, 1368.

[3] Dâru Saâdi's-Sabâh, Kahire, 1993

[4] Dergâh Yayınları, İstanbul, 2. Baskı 1996.

FEVÂİHU'L CEMAL VE FEVÂTİHU'L CELAL

(Cemâl Meyveleri ve Celâl Fetihleri)

Seyr u Sülûkte geçen ruhânî olaylar

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على رسولنا محمد وعلى

اله وصحبه وسلم اجمعين

Allah Teâlâ'ya şükürler olsun ki, bize mantıku't-tayr'ı (kuş dili)[5] öğretti. Başkalarıyla meşgul olmaktan emin kıldı. Bize seyr ü sülûkün alâmet ve işaretlerini gösterdi.

Allah Teâlâ'ya sayısız ve ebedi hamd olsun.

Salât, Resulüne ebedî, sonsuz, dâimidir.

Şeyhimiz Efendimiz Yüce İmam, din ve milletimizin yıldızı, müslümanların ve İslâm'ın kutbu, tarikatın burhan ve delili, sünnetin dirilticisi, Hakk'ın hücceti, Necmüddîn-i Kübra, diye meşhur Ebu'l-Cennâb Ahmed b. Ömer b. Muhammed b. Abdullah Sûfî Hayvekî Havarizmî ve anne babasından -Allah Teâlâ razı olsun—dedi:

---

[5] Neml, 16

Sofinin Hakikatleri

Ey Sevgili, iyi bil ki;

Allah Teâlâ, sevdiği ve razı olduğu için seni başarıya ulaştırdı. Murâd, Allah Teâlâ, mürid ise O'ndan gelen bir nurdur. Allah Teâlâ hiçbir kimseye zulmetmemiştir. Çünkü hepsine kendisinden bir ruh vermiştir. Ve kulu için bir akıl verdiği gibi onlar için "kulak, göz ve kalpler" yaratmıştır.[6]

Allah Teâlâ'nın kendilerinden perdeyi kaldırdığı kimselerin dışında kalan bütün insanlar karanlıktadır. Bu perde kendilerinden ayrı olmadığı gibi, belki kendileridir. Bu ise kendi vücutlarının karanlığıdır.

Ruhî tecrübeler

Ey Sevgili, **"iki gözünü kapa ve bak, bakalım ne görüyorsun"**

Eğer **"şu an hiçbir şey görmüyorum"** diyorsan, görememedeki hata senden ileri geliyor, demektir.

"Aslında sen o anda görüyorsun." Fakat **"vücut karanlığı"** onu senin basiretinden ve gözünden uzaklaştırıyor, bundan dolayı da onu ve görmeği bulamıyorsun.

Eğer Allah Teâlâ'yı bulmak ve görmek istiyorsan vücudundan bir şeyler noksanlaştır, başka bir ifade ile bir takım şeyleri vücudundan uzaklaştır. Bu eksiltme ve uzaklaştırmanın yolu mücâhededir.

---

[6] **"Kendilerine kulaklar, gözler ve kalpler vermiştik."**Ahkaf, 26

Mücâhede demek ağyarı yani Allah Teâlâ''dan başka her şeyi kovarak, öldürerek, cehd ve gayret sarf etmek demektir.

Ağyar ise vücuttur, nefistir, şeytandır.

Mücahede yolu

Üç yolla yapılır:

1- Gıdaların yavaş yavaş, vücudu alıştıra alıştıra azaltılması. Çünkü vücudun nefis ve şeytanın kuvvet kaynağı gıdadır. Eğer gıda azalırsa bunların saltanat ve hükümdarlığı da azalır.

2-Seçme, irâde ve ihtiyarı terk etmek. irâdeyi güvenilir, tebliğe yetkili bir şeyh ve mürşide senin için doğru olanı tercih etmesi için fenâ kılmaktır. Çünkü başlangıçta mürid küçük çocuk gibidir. Bulûğ çağına henüz ermemiş olana, israfçı sefih kişilere vasî ve veli tayini veya emrindeki olanlara sultan nasıl gerekiyorsa mürid için de şeyh öyle gereklidir.

3-Cüneyd Bağdadi kaddese'llâhü sırrahu'l azîzin tarikatı olarak bilinen sekiz şartı yerine getirmektir. Bu şartlar şunlardır.

1. Devamlı abdestli olmak,

2. Devamlı oruçlu olmak,

3. Devamlı susmak,

4. Devamlı halvette bulunmak,

5. Devamlı zikretmek (La ilahe illallah demek),

6. Devamlı şeyhle kalbî rabıta ve bağlılık halinde olmak. Kendi tasarrufunu şeyhin tasarrufunda yok etmek, ilm-i vakıat (hadiseler) konusunda ondan faydalanmak

7. Devamlı olarak havatırı (kötü fikirleri),

akla gelen şeyleri unutmak, onları hatırlamamak,

8. Allah Teâlâ'dan gelen şeye —faydamıza da olsa zararımıza da olsa — itiraz etmemek. Yine O'ndan Cenneti istemek veya Cehennemden O'na sığınmak gibi istekleri bir tarafa bırakmak.

Farklar

Müşahede makamında vücut-nefis ve şeytan arasındaki fark

Vücut, yani insan bedeni, ilk önce zifiri karanlıktır. Temizlenip arıtıldıkça siyah bulut haline gelir. Beden **"şeytanın arşı"** haline geldiği zaman kırmızılaşır. Biraz daha ıslah edilir, maddî haz ve lezzetlerden fenâ bulur ve haklarla bakî olursa saflaşır, beyazlaşır ve yağmur bulutu gibi olur.

Nefis, başlangıçta rengi gök rengidir, mavidir esas kaynaktan fışkıran suyun fışkırması gibi bir fışkırması vardır. **"Şeytanın Arşı"** haline geldi mi, karanlıktan ve ateşten bir madde imiş gibi bir hal alır. Bunların fışkırışları daha azdır. Şeytanda hayır yoktur.

Nefis temizlenip saflaşınca kendisini hayır kaplar ve kendisinden hayır ve yararlı işler meydana gelir. Şer ve kötülük kaplayınca da şer hâsıl olur.

Şeytan, azametli şekilde küfür bulutlarının birbirine girmesinden meydana gelen ve saf olmayan bir ateştir. Önünde **uzun bir zenci** gibi teşekkül eder. Büyük bir heyeti vardır. Bir tavırla içine girecekmiş gibi koşar gelir. Eğer ondan

o anda uzaklaşmak ve ayrı kalmak istersen, kalbinden şu şekilde yalvar:

يَا غِيَاثَ الْمُسْتَغِيثِينَ اَغِثْنِي

"Ey imdat dileyenlerin yardımcısı, yetiş!"

Hemen senden kaçar.

Onun seni gördüğünü senin de onu gördüğünü unutma. Onun elbisesi, senin elbisene dikilmiştir. İki elbiseyi birbirinden ayırırsan, gözü kör olur, göremez. Elbisesinden onu soymalısın

Bunun dışında nerede olursan o da seninle olur ve anlar. Sana ilgi duyar. Bazen o sana vurur, seninle beraber iş yapmak, oynamak ve yarış yapmak ister. Ona lanet okuduğun, şamar attığın ve konuştuğun zaman o da seninle konuşur ve seninle sakalaşır, lanetten kuvvet bulur ve seninle olan işi uzatır.

İşte o zaman susarsın. O sana vurur sen ona vurmaz, Allah Teâlâ'ya tevekkül edersin. Bu durumda o sana vuramaz ve senden uzaklaşır.

İşte o zaman tekrar kalbinle:

يَا غِيَاثَ الْمُسْتَغِيثِينَ اَغِثْنِي

"Ey imdat dileyenlerin yardımcısı, yetiş!"

dersin. Rabb'ına sığınırsın o da senden kaçar gider.

Zikir Ateşi

Zikir ateşi ile şeytan ateşi arasındaki fark

Zikir ateşi, saf, süratli ve yukarılara doğru yükselen bir ateştir.

Şeytan ateşi ise, bulanık, puslu, karanlık ve

ağır hareketlidir.

Bu iki ateş arasındaki fark ise ancak hâl ile bilinir.

Seyyâr[7] üzerinde zikirle birlikte büyük bir ağırlık ve göğüs darlığı hissederse, kalbi ferahlamaz, gönlü rahatlamaz. Sanki bütün organları taş ile çatır çatır kırılıyor gibi bir an yaşarsa, bu hal içinde karanlık bir ateş müşahede eder ki bu **"şeytan ateşi"**dir.

Bazen Seyyâr, bunun aksine bir hafiflik bir iç rahatlığı bir kalp güzelliği ve doygunluğu hissettiğinde yukarılara yükselen saf bir ateş görür. Kuru odunun ateşi gibi olursa bu da kalbin feza ve semasındaki **"zikir ateşi"**dir.

Zikir ateşi, **"her şeyi yakıp yok eden"**,[8] bir ateştir. Girdiğinde evde şunu söyler:

"Ben varım, artık benimle başka hiçbir şey olmayacak". Bunun manası "La ilahe illa'llâh" (Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur) demektir. Eğer evde odun varsa onu yakar, odun ateş olur. Eğer ev karanlık ise zikir nur olup, karanlığı yok eder, evi nura boğar. Evde nur olunca tabii ki ona zıt ve rakip olamayacaktır.

Bunun gibi zikir, zâkir (zikreden kişi), meşkur (zikredilen, Allah) dost olurlarsa o zaman **"Nur üstüne nur"**[9] olur.

Zikir haktır, sıfatı da haktır. Zikir nefsin hazlarını sıfatlarını yok ederken, haklarını baki bı-

---

[7] **Seyyâr**: Belli bir yeri olmayan, gezici, gezgin. Burada manevî makam ve hallerde gezinen derviş, sâlik demektir.

[8] Müddessir, 28

[9] Nur, 35

rakır. Haklar arasında zıtlık yoktur. Hazlarda ise varlığa ait bir takım fazlalıklardır ki israftan ve aşırılıktan meydana gelirler. Dolayısıyla zikir ateşi içeri düşünce hepsini yok eder. Haram lokmalardan meydana gelmiş olan parçalar da böyledir. Zikrin sultan hazların içine düşer ve onları yok eder. Fakat helâl lokmalardan meydana gelen cüzlere, kimse el uzatamadığı zikir ateşi de dokunmaz. Çünkü bunlar haklardır.

Vücudun rumuzları (İşaretleri)

Vücut dört unsurdan meydana gelmiştir ki hepsi **"Karanlıklar üstüne karanlıktır"** [10]

Toprak, su, ateş, hava.

Sen bütün bu unsurların (hâkimiyeti) altındasın. Onlardan ayrılarak başka bir şeye de tamah edemezsin. Ancak hakkı hak sahibine ulaştırmakla olur ki bu da, parçayı bütüne ulaştırmaktan ibarettir. Böylece toprak topraklığını, su suluğunu, ateş ateşliğini, hava havalığını alır. Bunlardan her biri kendi nasibini aldı mı, bütün bu yüklerden ayrılır.

Bizim tarikatımız ve yolumuz, kimya (unsurları bazısını diğerinden ayırma, insana ilk yaratılışta üflenen nefes olan rabbânî latif nuru çıkarma) yoludur.

Dağlar arasından nuranî ve latîf şeyleri çıkarmak şarttır. Toprakla ilgili hazzın yok olunca bir sahra görürsün. Bu sahrayı katederken, bu sefer sahra senin altında yürür. Sanki çöl senin ayağının altından geçip gidiyor. Hâlbuki geçip

---

[10] Nur, 40

giden çöl değil sensin. Nasıl ki, gemi ile giden bir kimse de, geminin değil karşıdaki sahillerin hareket ettiğini zanneder. **“Dağları görürsün ve onları cansız, donmuş zannedersin. Hâlbuki onlar bulutlar gibi akmaktadırlar...”** [11]

Yine o anda kendini yukardan aşağıya doğru inen, fakat aslında aşağıdan yukarıya doğru çıkan bir kuyuda imiş gibi hissedersin.

Yine üzerinden inen ve altında yok olan bir köy, bir belde ve bir evde, olduğunu görürsün. Tıpkı deniz kenarında olan, oraya düşen ve batan bir duvarı gördüğün gibi.

Ey Sevgili, iyi bil ki! son ve büyük ölüm hariç, bu dört unsurdan; hava ateş, su ve toprağın varlığından kendini asla kurtaramazsın. Bu ölüm sendeki unsurlarla ilgili bazı şeyleri yok eder. Ve ondan sonra sen daha önce akılla bildiğin ve duyduğun şeyi bizzat gözle müşahede edersin.[12]

Yükselişteki müşahedeler

Eğer bir deniz görür ve karşı tarafa geçmek isterken boğulduğunu müşahede edersen, iyi bil ki bu su ile ilgili hazzın fenâ bulmasıdır. Eğer deniz safî ve içinde güneşler veya nurlar veya ateşler batmış ve gömülmüşse, iyi bil ki o **marifet denizi**dir.

Yağan yağmur gördüğün vakit, bil ki, o yağmur rahmetin mevcut olduğu kaynaktan, ölü

---

[11] Neml, 88

[12] **“Andolsun sen bundan gaflette idin; derhal biz senin perdeni kaldırdık. Bugün artık gözün keskindir (denir).”** Kâf, 22

araziye benzeyen kalpleri ihya için yağmaktadır.

İçine düştüğün ve sonra çıktığın bir ateş müşahede edersen bil ki bu ateş (unsuru) ile ilgili hazların fenâsıdır.

Önünde geniş bir uzay, engin bir genişlik, onun da üstünde berrak bir hava ve bakışının sonunda da bir takım **yeşil, kırmızı, sarı, mavi** gibi **renkler** görürsen, bil ki, artık sen bu havadan o renklere geçeceksin. Aslında renkler ise hâllerin rengidir.

Yeşil renk, kalbin hayatı,

Saf ateş rengi olan kırmızı, himmet hayatı, Himmetin manası ise kudrettir. Eğer bu renk bulanık bir kırmızı ise bu şiddetin ateşidir. Bu ise Seyyâr’ın, nefis ve şeytanla yaptığı mücâhedenin sertliği ve yorgunluğu manasına gelir.

Mavi renk, nefis hayatı

Sarı renk zayıflığı; temsil eder.

Bütün bu renkler nefsin —zevkle ve müşahede lisanı ile— sahibi ile bizzat konuşan manalardır.

Bu zevk ve müşahede iki âdil şahittir. Çünkü sen gözünle müşahede ettiğini nefsinle tadıyor, nefsinle tattığını basiretinle görüyorsun.

Mesela **yeşil** gördüğün zaman kalbinde bir rahatlık, gönlünde bir ferahlık, içinde bir güzellik, ruhunda bir lezzet ve gözünde bir aydınlık müşahede ediyorsun. Bütün bunlar hayatın sıfatlarıdır.

Bu durumda bitkilerin hallerini delil getirerek şu şekilde diyebiliriz: Bitkinin **yeşil** olması, canlı, kuvvetli ve hızlı gelişmeye müsait oldu-

ğunu; **sarı** oluşu ise, kendisindeki bazı sebep ve arızalar sebebiyle zaafa uğradığını gösterir.

Yine bunun gibi **yüzlerin kızarması** da, ya hayâ ve utanmaktan, ya korkudan, ya sevinçten veya üzüntüden ileri gelen haller sebebiyle hâsıl olur.

İyi bil ki! rengin birleşmesi istikamete ve o hâlin tam ve cemiyetine işarettir.

Renklerin bir arada toplanması ve bir başkasına karışıp bir renk haline gelmesi ise **"telvin"** denir.

Yeşil renk değişmeden sürekli olarak aynı şekilde kalırsa bu da **"temkin"** denir.

Yeşil renk, bakî kalan sonuncu renktir. Bu renkten şimşek çakması gibi parıltılar ve aydınlıklar doğar.

Yeşil renkler saf, bulanık da olabilir. **Saf oluşu** Hakk'ın nurunu üstünlüğünden, **bulanık oluşu** ise vücut karanlıklarının galibiyeti ve hâkimiyetinden meydana gelir.

Kalp ve (Kalîb) Vücud Kuyusu

Latife[13] **"Kalp"** dediğimiz şeydir. Çünkü kalp latiftir. Kalp, suyun içinde bulunduğu kabın rengini alışı gibi ve gökyüzünün, dağların yani **Kaf Dağı**nın renginde oluşu gibi bir halden başka bir hale inkılâp edebilir. Bu değişikliği kabul etme sebebiyle kalbe **"Kalp**" denilmiştir. Ayrıca kalp vücudun ve mananın özü olduğu için bu isimle anılmıştır.

---

[13] İnsanın çok ince ve hassas olup kalbe bağlı bir duygusu.

Kalp, latiftir. Etrafındaki mana ve eşyayı aksettirir. Eşyayı ve eşya etrafında dönen dolaşan manaları yansıtır. Bu suretlerin aynada ve berrak suda aksedişi ve yansımasına benzer. Bir şeyin rengi, o şeyin karşısında bulunan latifede suret bulur, şekil alır. Tıpkı suretlerin saf suda ve aynada yansıdığı gibi.

“Vücut kuyusu”nun içindeki kalbin nuru olduğu için de, aynı şekilde kalbe kalp adı verilmiştir. Aynı Yusuf aleyhisselâmın kuyudaki nuru gibidir.[14]

İyi bil ki! “**vücut kuyusu”**,[15] önünde, yüzü-

---

[14] Yusuf, 10-15

[15] Vücud Kuyusu Teozofi’de kullanılan Aura olabilir. Canlıların bedenlerinden yayıldığı varsayılan ışınımla oluşan ve gitgide yayılan tesir kuşakları tarzında kendini gösteren elektromanyetik alana verilen addır. Aura okumak ise aura' hissedebilmektir.

Metapsişikçilerin "eflüv" adını verdikleri partiküllerin ışınımıyla (radyasyon) oluşan bu alan, Teozoflara ve Kirlian Fotoğrafçılığı üzerinde çalışan araştırmacılara göre, yaşam enerjisi olarak adlandırılan bir tür enerjinin organizmalardan insan gözünün göremediği bir frekans düzeyinde titreşen ışınlar tarzında yayılmasıyla oluşur. **Aura, eflüv** ve **psişik** radyasyon terimlerinin sık sık karıştırıldığı görülür. Bu üç terim arasındaki ilişki şu şekilde açıklanır:

Bedenden yayılan ışınıma ve bu ışınımın yayılma olayına radyasyon (psişik radyasyon) adı verilir.

Bu ışınlara ve ışınları oluşturan partiküllere eflüv adı verilir.

nün hizasında derin olarak görünür. Şehadet (dünya) âleminde ondan daha derin bir şey göremezsin.

Bu kuyu önceleri başının üstünde, olur sonra önünden zuhur eder, daha sonra da ayaklarının altında olur.

Bu, yolun sonunda vücut kuyusunun dibinde yeşil bir nur görürsün. Bu varlığın ve hudûsun (sonradan yaratılan varlıklar) sonu, kıdemin de başlangıcıdır.

Bu kuyu sana yakaza (uyanıklık) halinde tecellî ederse, hoşuna gider ve onunla yakınlık

---

Bu yayılma olayının meydana geldiği medyumlarca görülebilen güç ve etki alanına ise aura adı verilir.

Renkli haleler ve ışımalar tarzında kendini gösteren auranın esas olarak üç kısımdan oluştuğu kabul edilir:

Yapışık aura: Vücudu bir zarf gibi saran 0.5 cm. kalınlığında, koyu bir bölgedir. Süptil bedenin süptil ikiz denilen kısmıdır. Auranın Kirlian fotoğrafçılık tekniğiyle çekilebilen kısmıdır.

İç aura: Yapışık aurayı çevreleyen bölgedir. Kişilere göre 3 ile 8 cm. arasında değişen kalınlıktaki bir bölgedir.

Dış aura: Yüksekliği İnsan bedeninin iki misli genişliği İnsan bedeninin dört misli olup Oval, yumurta biçimindedir.

Tam dış aura: Bedenden yayılan ışınım alanının tümü; sınırsız kabul edilir. Aura görebilme yeteneğine sahip olduğu ileri sürülen medyumlar, aura renklerinin kişilerin ruhsal tekâmül durumlarına, karakterlerine ve heyecan hallerine bağlı olarak değişiklik gösterdiklerini belirtirler.

kurarsın.

Gaybet (kendini kaybetme) halinde iken tecellî ettiğinde, ondan geçen bir heybet, bir şiddet ve sarsıntı seni tesiri altına alır. O anda ruhun ayrılacak gibi olur, mecalin kalmaz. Birinci halden bu hale kadar zikirden başka sığınacağı şey bulunmaz.

Bu kuyuda **"melekût âlemi"**nin acayiplikleri ve **"ceberut âlemi"**nin gariplikleri sana görünür. Bunları hiçbir zaman unutmazsın. Çünkü bu uğurda çok şiddetli kuvvet, korku ve sıkıntılarla karşı karşıya gelmiş bulunuyorsun. Böylece onunla sevinirsin, ondan korkarsın, onunla ünsiyet edersin. Bu sebeple bir hâlde iken birbirine zıt hâlleri zevk edersin.

Bazen o kuyu, müşahedenin ilk zamanlarında dengesiz bir halde büyük bir görünüm içinde olan karanlık bir bina gibi tecelli eder. Daha sonra bina bu karanlıkların gitmesiyle düzelir, üst üste konan kerpiçlerle nizama girer. Daha sonra ise bina ve kerpiçlerle ilgili bütün şekiller yok olur da nurdan veya yeşillikten hâsıl olan bir kuyudan başka bir şey göremezsin.

İlk zamanlar karanlık olması sebebi oranın **"şeytan makamı"** olmasından idi. Daha sonra orası rahmet ve meleklerin inme yeri haline geldiği için yeşil oldu ve nurlandı.

Vücut Mertebeleri

İyi bil ki! Vücut yalnız bir şey değildir. Vücudun üstünde Hakk'ın vücuduna varıncaya kadar daha ondan hususi ve daha güzel başka vücutlar vardır. Her vücut için de bu yolda kuyular

vardır.

Vücudun çeşitlerine göre yedidir.

Yer ve gök sayısının yedi ile sınırlanmış olmasında da buna işaret vardır. Vücut çeşitlerini temsil eden bu yedi kuyudan semaya yükseltildiğin zaman, sana **"rubûbiyet"** ve **"kudret semâsı"** görünür. Bu semânın hava tabakası, **"hayatın zatı"** ndan olan **"koyu yeşil bir nur"**dur. bu nurların bazıları, sürekli olarak diğerlerine doğru yürür gider. Orada ruhların tahammül edemeyeceği bir kuvvet vardır. Buna rağmen ruhlar zevke dayanan derin bir aşkla ona âşıktırlar.

Yine gökyüzünde "**ateşten daha kırmızı noktalar"** ve uyumlu şekilde **"beşer beşer** (adet) **dizilmiş lal ve akîk taşları"** vardır. Hâl sahibi içten onlara arzu duyar, şevk duyar ve onlara kavuşmak ister.

İyi bil ki! Seyyâr'ı bu **"kudret ve rubûbiyet makamına"** dört melek çıkarır. Biri sağında, biri solunda, biri altında, diğeri de arkasındadır. Bu makama yükselttikleri zaman Seyyâr, kulluktaki acziyeti ile dili şunu dedi:

اَنْتَ رَبِّى وَقَادِرِى

اِنْ شِئْتَ اَحْيِنِى

وَاِنْ شِئْتَ اَمِتْنِى

"Sen Rabb'imsin ve bana kadir ve gücün yeter ve sahibimsin"

"Eğer istersen beni yaşatır"
"Dilersen beni öldürürsün!.."

Seyyar o sırada çok güçlü ve şiddetli bir kuvvetle karşı karşıya kalmaktan korkar! Ruhunun alınmasını ve oraya bırakılmasını temenni ve arzu eder. Kendisinden, ruhunun veya nefsinin alınmasının keyfiyetini hisseder. Ne zaman o âleme gitmek için, kuyudan çıkarılsa, onda ruh veya nefs kalmaz. Sonra oradan âlem-i şehadete döndürülür.

Meşhed [16]

Seyyâr'a kuyuda iken ilk gelen nurlar, başının üstünden gelen tecelli makamındaki **"izzet nurları"**dır. Kendisine vârid olan bu nurların verdiği dehşet ve korku sebebiyle, sarsılır, izdırap duyar ve kabz haline geçer. İster istemez secdeye kapanır. Sonra kuyudan yukarı doğru çıkarılır. Zira karanlık olan şeyler, temizlenip nurlanmadıkça ve nur cinsinden bir şey olmadıkça, nuranî olana ulaşamazlar. Ancak bundan sonra ona vâsıl olurlar.

Genellikle meleklerin gelişi insanın arkasından, bazen da üstündendir. Melekler topluluğundan ibaret olan **"sekînet"**te böyledir.[17] Sekînet kalbe iner. O zaman kalpte bir rahatlık ve tatmin olma halini bulursun. O anda varlığından alınır söz ve hareket serbestliği sona erer, düşüncelerin Hakk'tan başka herhangi bir

---

[16] Meşhed: Sahne; görünüm, görünüş, görüntü, görüş, bakış

[17] Bakara, 248; Tevbe, 26

cihete yönelebilmesi artık mümkün değildir.

Bunda Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin seninle beraber olduğunun alâmeti ise gayr-ı ihtiyarî olarak dilinle O'na olan salât ve selâmın devam etmendir.

Örnek

Bir gün bir melek beni yükseltmişti. Arkamdan gelip beni tutmuş ve sırtına almıştı. Sonra önüme geçti beni öptü. Nuru basiretime saçıldı. Bundan sonra

بســـم الله الذى لا اله الا هو الرحمن الرحيم

"Bismillahillezî la ilâhe illâhû ve'r-Rahmanu'r-Rahîm"

"Kendinden başka ilah olmayan Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle"

dedi. Biraz yükseltti sonra beni bıraktı.

Yine bir gün seher vakti halvette zikrederken meleklerin tesbihini işitmiştim. Hakk Teâlâ sanki dünya semâsına inmiş, melekler de; babası kızıp kendisini döveceğini anlayan çocuğun تُبْتُ تُبْتُ **"tevbe ettim, tevbe ettim"** deyip korkması gibi korkan ve kurtuluşu talep ve arzu eden hallerle sözlerini suratla söylemeye başlamışlardı.

Sonra korkuları şiddetlenen meleklerin

يا قادر يا قادر يا قادر يا مقتدر

"**Ya Kâdir, Ya Kâdir, Ya Kâdir Ya Muktedir",** diye yalvarmalarını duydum.

Ne zaman bu korku hâli bitince de şu şekilde dua ettiler:

اَللّٰهُمَّ ارْزُقْنَا مِن ثَوَابِكَ جِنَانًا وَمِنْ عِقَابِكَ أَمَانًا

"Allah'ım, sevap olarak bize cennetlerini lütfet, azaptan da emin kıl."

Havâtır (Düşünceler-İlhâmlar)

Hâtır-ı nefs- Hâtır-ı şeytan arasındaki fark

Hâtır-ı Hakk ile Hâtır-ı nefs- arasındaki fark

Hâtır-ı Hakk'a, Hâtır-ı kalb ile hâtır-ı melek dâhildir.

Hâtır-ı nefs, hâtır-ı şeytana dâhil değildir. Aralarında biraz fark vardır.

Hâtır-ı kalb ve **hâtır-ı melek** Aziz ve celîl olan Allah Teâlâ'nın izniyledir. Bu ikisi günah işlemeyen, Allah Teâlâ'nın kendilerine emrettiği şeyi yapan ve O'na karşı gelmeyen iki melektir [18]

"Saf hâtır-ı Hakk" ilhamla olur. İlhamı da sahihtir. Gelen ilhama akıl, nefs, şeytan, kalp ve melek itiraz edemez ve reddedemez.

Bazen bu ilham gaybet hâlinde iken gelir. O zaman daha net bir şekilde hissedilir ve zevk hâline daha yakın olur.

Bundaki sır ve incelik, Hakkânî havâtırın ilm-i

---

[18] **"Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. Onun başında, acımasız, güçlü, Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve emredildiklerini yapan melekler vardır."** Tahrim, 6

ledünnî olmasıdır. Yani ilham gerçekte hâtır değildir, Allah Teâlâ'nın ruhlara **"elest bezmi"**nde **"Ben sizin Rabbınız değil miyim"** diye hitap ettiği [19] ve **"Allah, Âdem'e bütün isimleri öğretti..."**[20] âyetinin işaret ettiği ezelî ilimdir. Ruhlar da bunu böyle öğrendi. Ruhlar, ilm-i ledünnîyi şu anda da öğrenebilecek durumdadırlar. Ancak bu ilim, bazen vücut ve varlık karanlığı ile örtülür. Seyyâr, vücuttan uzaklaşıp gâib olup temizlendiği zaman ledünnî ilim veya onun hüküm ve hikmetlerinden bir hikmet ortaya çıkar. Bu ilim ilhamdır. Seyyâr daha sonra beraberinde bu ilim ve ilham olduğu halde tekrar vücuduna döner. Artık bu vücut, toz ve kirden görünmez hâle gelen bir tahtadaki tozların silinmesiyle yeniden yazının okunur hale gelmesine benzemektedir.

Örnek

Bir kere gaybet hâlinde iken Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemi yanında Hz. Ali kerreme'llâhü veche olduğu halde gördüm. Hemen koşup Hz. Ali kerreme'llâhü vechenin elini tutup musafaha ettim. O anda bana ilham geldi:

"Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemden gelen haberlerde şu şekilde bir şey işitir gibi oldum.

من صافح عليا دخل الجنة

"Kim Ali ile musafaha ederse Cennete gi-

---

[19] A'raf, 172
[20] Bakara, 31

rer"

Döndüm Hz. Ali kerreme'llâhü vecheye

"Bu hadis sahih midir?" diye sormaya başladım.

"Evet, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem doğru söylemiştir, Resûlüllah doğru söylemiştir. Benimle musafaha eden Cennete girer" dedi.[21]

Ek:

Velilerin ruhlarının nebilerin ruhlarından istifade edişleri gibi tâbi olan ruhlar şerefli ruhlardan bilgi alırlar.[22] Bu bilgi alışverişi şu anda da devam etmektedir. Fakat bu şehadet âleminde değil gayb âlemindedir. Seyyâr varlığından gâib olunca bunu tadar ve hisseder.

İlham, bazen huzur hâlinde de vaki olur. Fakat bu tip ilham önceki şekilden, gaybet hâlinde iken vaki olan ilhamdan daha kapalı ve gizlidir. Bununla beraber, içteki olan şeyler yani nefis, ruh ve şeytan ona itiraz edemez, organlar ona teslim olur, nefisler boyun eğer, gönüller onunla ferahlar ve kalpler tatmin olur.

Nefsin istememesine rağmen Hâtır-ı Melek sürekli olarak iyi ve yararlı olan şeyleri teşvik

---

[21] Kütüb-ü Sitte'de bulunmayan bu hadis meşhur hadislerdendir. İrşad'ül Kulûb, s. 257

ومن صافح . ومن صافحني فكأنما صافح أركان العرش . من صافح علياً فإنما صافحني

غفر الله له (عليه السلام) محباً لعلي

[22] Her veli bir nebinin hükmü altındadır. Bu nedenle Muhammedî, İsevî, Musevî....isimleri verilmesi gibi.

eder. Ancak nefis tezkiye olup arındığı zaman hatırların farkları kendisine gizli kalmaz, (hâtır-ı melek midir, hâtır-ı şeytan mıdır bunu ayırt eder).

Hâtırı Kalp, Hâtırı melek gibidir. Ancak kalp melekden şu özelliklerle ayrılır:

Şehvette, şevkte, haninde, tayşte, tayarânda, insıbabda, rağbette muhabbette, aşkda, valeh, cünûn ve Hakk'da cünûn'da.[23]

Müminlerin meleklerden daha üstün oluşunun sebebi de buradadır.

Örnek

Ebu Hasan Harakanî kaddese'llâhü sırrahu'l azîz (hyt.[24] 425/1033) şunu dedi:

"Bir gün öğle üzeri arşa yükseldim, tavaf etmeye başladım. Bin veya bine yakın tavaf ettim. Bu esnada arşın etrafında, tavaflarını beğenmediğim halde benim tavaflarımın süratinden şaşıran sakin ve mutmain bir topluluk gördüm ve sordum:

"Kimsiniz, tavafınızdaki bu soğukluk ve ağırlık nedir.?"

"Biz meleğiz dediler, biz nuruz, tabiatımız böyledir. Bundan daha farklı bir şey yapmaya gücümüz yetmez", dediler. Bu defa onlar;

"Sen kimsin, tavafındaki bu sürat ve hareket nedir?"

"Ben âdemoğluyum. Bende nur ve nâr

---

[23] Istılahlar için bk. Kelâbâzî, Süleyman Uludağ", Doğuş devrinde Tasavvuf (Ta'arruf), s. 278-308 (İst. 1979).

[24] Hakka Yürüyüş Tarihi

özelliği vardır. Süratim ise şevk ateşinin sonucudur" [25]

Onun için melekler için asla arzu ve şehvet düşünülmez.[26]

Ek:

Hâtır-ı nefs, rahat ve istirahat sonucunu meydana getiren bir hatırdır. Temizlense, arınsa ve teslim olsa bile durum değişmez. Ancak temizlendiği zaman istirahatını ibadet sınıflarında ve hayır işlerinde yapar, rahatını bu gibi yerlerde arar ve bulur. Habis ve pis olduğu zaman ise kötülüğü emreder.[27] Temizlendikten sonra hâtır-ı nefs yine iyi olur. Bunun da alâmeti kendisinden emin olduğu halde kalbin rahatlık, ferahlık ve tatmin bulmasıdır. Tezkiye edilmeyip temizlenmediği zaman ise hâtır kötü olur. Bunun da alâmeti kalbin elem, ruhun da bir sıkıntı, organlarında bir sızlama nefsde bir korku bulunmasıdır. Muhakkak nefis, iğne veya yumurta çalan çocuğun korkusundan suçu inkâr etmesi gibi korkaktır, inkârcıdır. Böyle bir nefse sahip olan kimse iki cihanın ve içinde var olan şeylerin kendisine itiraz ettiğini hisseder.

Hâtır-ı şeytan, bazen ibadet şekillerinde, hayırlı iş çeşitlerinde, kuvvet ve keramet arzusunda olur. Bu durum, kişi gerçekten ihlâs sa-

[25] Attar, Tezkiretü'l-evliya, s. 253, 254 (Leiden 1907); Ali Hemedanî, Risâle-i İnsan-ı kâmil, Süleymaniye Kütp. Ayasofya Kit, no. 2873, 420 a.

[26] Abdülkerim Cilî, Şerh-i Müşkilât-ı Futuhât-ı Mekkiyye, Dârüssaade se Sabah, s. 204)

[27] Yusuf, 53

hibi oluncaya kadar devam eder. Kişi ihlâs sahibi olunca, bu hâl ondan ayrılır ve artık o şahsa tamah etmez. Hâlbuki şeytan, nefsin hatırına muvafakat eder. Eğer hatır kötü ise teşvik eder ve ona hâkim olur. Kötüyü iyi olarak gösterir, hâtır-ı şeytan, hâtır-ı nefisten daha zordur. Çünkü nefsin hatırı bir tek hüner ve oyundur. Şeytanın ki ise pek çok hünerler ve oyunlardır.

Nefis çocuk gibidir. Düşmanı olan şeytan ona bir şeyi musallat kılar, nefs de küçüklüğü ve önemsizliği sebebiyle onu tasdik eder. Çünkü şeytan tuzak ve hileler konusunda mahir ve ustadır. İhlâs kapısı hariç her yol ve kapıdan insana ulaşabilir.

Ey sevgili, ihlâslı ol! Eğer ihlâs üzere isen kesinlikle kendini ihlâs makamında görmemelisin. Çünkü bu da ihlâsın için bir kusurdur. Eğer böyle olursan şeytan iç dünyana girer.

Hâtır-ı şeytanın alâmeti

Bu nevi bir hatır geldiği zaman telaş verir, acele ettirir. Buna karşı kalbinde bir rahatlık bulamazsın. Karanlıklarla karşı karşıya kalmışsın gibi, olursun, riya ile haşir-neşir olursun, Hakk'ın dışındaki şeylere yönelirsin. Onun sana gelişi sebebiyle organların kırılıp parçalanır.

Şeytanın Hak Yola Hizmeti

Allah Teâlâ bazen, işindeki incelik ve hikmetin gereği olarak şeytan vasıtası ile kullarını kurb makamına ulaştırır.

Şeytan halka karşı riya gayesi ile o kulların kalplerine ibadet sevgisini yerleştirir. Böylece

onlar da halkın iltifatı için ibadet ederler. Halkın onlara iltifatı ve ilgisi arttıkça ibadete olan rağbetleri de artar. Bunun tadını aldıktan sonra gerçek kulluğun deryasına dalarlar. Diğer taraftan ibadet sadece Hakk için olmak ister, başka türlü olmaktan kaçınır. Bu şekilde zikirlerle Hakk'a ibadet etmenin lezzetini tadarlar.

İlimler, sırlar ve nur nevinden olan zikir ve ibadetlerin gereği zuhur etmiştir. Böylece halktan yüz çevirip Hakk'a yönelmiş olurlar. Unutma ki;

"Bu dünyadan en ufak bir şey, seninle beraber olduğu müddetçe şeytanın hilelerinden emin olamazsın!"

Hikâye

Nakledilir ki, Hz. İsa aleyhisselâm bir gün başını bir tuğlanın üzerine koyarak uyumuştu. Korku ile uyanınca laîn şeytanı başucunda görünce:

"Niçin yanıma geldin? Ne işin var" diye sordu. Şeytan

"Seni (yoldan çıkarmaya) tamahım var", deyince Hz. İsa aleyhisselâm:

"Ey melun ben Allah'ın ruhuyum, bana nasıl tamah ediyorsun", diye sormuştu. Şeytan:

"İyi ama benim kumaşımı aldın onun için senin yanına geldim". Hz. İsa aleyhisselâm:

"Nedir o kumaş?", şeytan:

"Şu başının altındaki tuğla", deyince hemen Hz. İsa aleyhisselâm tuğlayı aldı, fırlattı ve par-

çaladı.[28]

Örnek

Bir gün halvette dünyadan kesilmiş Allah Teâlâ ile olarak zikirle meşgulken lâin şeytan geldi. Halvet ve zikir hayatımı karıştırıp bozmak için hile ve tuzaklarını artırdı. O anda elimde bir himmet kılıcı hâsıl oldu. Ucundan kabzasına kadar üzerinde: **"Allah", "Allah"** kelimeleri yazılı idi. O kılıçla, beni meşgul eden ve Allah Teâlâ'yı zikirden alıkoyan düşünceleri kovuyordum.

O anda kalbime **"Hıyelu'l-merîd ale'l-mürîd" (Azgın şeytanın mürid için kurduğu tuzaklar)** ismi ile halvette bir kitap yazmak hatırıma geldi. Şeyhim izni olmadan böyle bir kitap yazmam sahih olmaz, dedim.

Benimle şeyhim arasındaki rabıtanın sıhhatli olması sebebiyle gaibte (rabıta yolu ile) danışınca, sesini işittim. Şunu dedi:

"Bu düşünceyi bırak. Allah Teâlâ bundan uzaktır. Bu düşünce şeytandandır. Şeytan, kendisine merid (azgın ve inatcı gibi çirkin ve kötü) **bir isim verdi. Böylece şeytan kendine sövmez** (kötü isim vermez) **zannettin onun böyle yapacağını uzak bir ihtimal saydın. Gayesi seni (kitap yazmakla) meşgul edip Hakk'ı zikirden alıkoymak ve işini sarpa sarmaktır".**

---

[28] Ebu Talib Mekkî, Kûtu'l-Kulûb, II, 192 (Mısır 1932); Gaznevî Senaî, Hadikatu'l-hakika, s. 392 vd. (Tahran 1329)

Bu hikâyedeki hisse, sofilerin maddî olan bütün şeylerden bağıntılarını koparmaları istenmektedir.

Bunun üzerine uyandım ve vazgeçtim.

Ek:

Gönlünün fezasında veya kalbinde bir hatır hissettiğin zaman hemen şeyhinle müşavere et. O, bu hâtır-ı Hakk'tır derse, bil ki, o öyledir. Bu hâtır-ı nefsdir ve şudur, budur dediği zaman iyi bil ki onun söylediği doğrudur.

İşte zevke ulaşıncaya kadar senin için kaide bu yol ve usûldür. Zevke vasıl olduğun zaman hatırı tadar, tanır ve (hak) hatır ile (hak) hatır olmayan arasındaki farkı görürsün.

Bu petekteki bal ile Ebucehil Karpuzu arasındaki fark tatmakla bilindiği gibidir. Bunların farkını kelimelerle anlatmak oldukça zordur.

Meselâ: Sen fark konusunda: şu tatlıdır şu da acıdır diyeceksin. Ama o zaman sana sorulur.

"Acı ve tatlı nedir? Bunları tarif et!"

Bu defa, sadece alâmet ve neticelerini hatırlayıp anlatmadan öte, acılığın ve tatlılığın hakikatini izah edemezsin onun için şu şekilde diyeceksin:

"Acı, nefsin kendisinden tiksindiği, kaçındığı, sıkıldığı ve hoşuna gitmediği şeydir. Tatlı ise nefsin hoşlandığı ve ferahladığı şeydir.

Veya derki; bu hoştur muvafıktır, şu muhaliftir, hoş değildir, bu keser, ayırır ve rahatsız eder. Şu onarır, bir araya getirir, teskin eder. Bunu mide kabul eder, şunu kabul etmez, v.s.." Böylece acı ile tatlıyı anlatmaya çalışırsın.

İki çeşit acı ile iki türlü tatlı arasındaki farkı, zevk-i Selim bulunduğu müddetçe ayırt etmek

mümkündür. Fakat bu zevk bozulursa o takdirde bazen tatlıyı acı bulursun. Bu konuda şair şunu söyledi:

"Hastalığı sebebiyle ağzı kötü olan şahıs tatlı suyu, acı bulur"[29]

Bu şekilde, tasavvufî hayatın başlangıcı sonuna nispetle böyledir. Şüphesiz ki onunda başı hastalık sonu sıhhattir. Zira başlangıçta kalp hastadır. İşin ehli tabip durumunda olan şeyh tarafından tedavi edildiğinde sıhhate ve selâmete kavuşur. Bu sebeple (başlangıç halindeki sofi) başlangıçta ibadetteki lezzeti acı, günahtaki acılığı da tatlı bulur. Fakat kalp sıhhate kavuşur ve zevk selîm oldu mu, (bunlara) tabi olan her şey ve bütün organlarda selamete erer.

Mesele

Velâyet mertebesine ulaşan havasstan (namaz ve oruç gibi) günlük ibadet yapma sorumluluğu kalkar mı?.

Evet, teklif düşer.

Yani, teklif, meşakkat manasına gelen külfetten alınmış olması manasında düşer. Zira veliler külfet ve meşakkat olmaksızın ibadet ederler, tersine, ibadetten zevk alır, bundan hoşlanırlar.

(Bu anlamda teklif düşer).

Şüphesiz ki namaz bir münacattır. Lâkin ibadet eden şeytana uyup, Rahman'a muhalif olduğu sürece münacatın lezzetini tadamaz, ak-

---

[29] Divanu Ebi't-Tayyib Mütenebbî, Nşr. Abdulvahhab Uzam, s. 130 (Kahire 1944)

sine ona yük olur meşakkat verir. Zira muhalifin münacatı beden için zor ve güçtür. Fakat ibadet eden Rahman'a muvafakat, Şeytan'a düşmanlık etti mi, onun hakkında münacattır. Lezzetlerin en iyisi de budur. Namaz, onun hakkında sevgili ile sohbet halini alır. En lezzetli şey budur.

Hikâye

Hadramî rahimehullah dedi ki:

"Bir kısım insanlar 'benim hululi' olduğumu söylüyorlar. Ben ise kullardan tekliflerin düşeceğini söylüyorum.

Peki, Allah Teâlâ'dan başka bir varlık görmediğim halde nasıl 'ben hululi' olabiliyorum?

Çocukluğumdan bugüne kadar hiç kaçırmadığım virdim ve zikrim olduğu halde teklifin düştüğünü nasıl söyleyebilirim?

Evet, ama ben şunu demek: istiyorum:

Allah'ın has kullarının ibadetinde külfet yoktur."

ZEVK TEBDİL (Değişim)

Müşahede ile zevk beraber bulunurlar. Ancak müşahedenin sebebi, kalbi kaplayan perdenin kaldırılmasıyla kalp gözünün açılması, zevkin sebebi ise vücut ve ruhların değiştirilmesidir.

Zevk sana gelen bir şeyi buluştur. (vicdan, sana gelen şeydir.) Bu tebdil ve değişiklik duyu organlarımız için de geçerlidir. Zira beş duyu organımız başka duyu organları ile yer değiştirebilir.

Buna herkes için geçerli olan uyku (güzel) bir örnektir. İnsan uyuduğu, az da olsa vücudun ağırlıklarından kurtulduğu ve vücut denizi ile duyguları kapandığı zaman, göz, kulak, tatma, ağız, el, ayak ve diğer bir beden nevinden, gayb âlemine başka duyu organları açılır. O bu organlarla) görür ve işitir. Gaybdan yemek alır ve yer. Bazen yemekten sonra uykudan kalktıktan sonra bile ağzındaki bu yemeğin tadını bulur. Konuşur, yürür, tutar, uzak yerlere gider, uzaklık onun için engel teşkil etmez. O vücut, bu vücudumuzdan daha mükemmeldir. Çünkü çoğu defa bu vücut havada uçma, denizde yürüme ve ateşe girip yanmama gücünü kendinde bulur. Bunu saçma bir söz zannetme! Bilakis bir hakikattir. Ve uyku ölümün kardeşidir, (ölüm hissi yok ettiği gibi bu vücutta da his olmaz).

Avam, adî vücudunun kuvvetiyle uykuda iken bulduğu şeyi, Seyyâr uyku ile yakaza arasında bulur. Cismânî vücudunun zayıf oluşu diğer ruhânî vücudunun kuvveti ile bu gücü kendinde bulabilir. Sonra bu ruhânî vücut kuv-

vetlenir artık âlem-i gaybta olduğu gibi âlem-i şehadette de bu çeşit hareketler vaki olur. Netice olarak havada uçar, su üzerinde yürür, ateşe girdiği halde zarar görmez, yanmaz. Görür, işitir, alır, çıkar, iner, himmet eliyle tasarrufta bulunur! Onunla beraber bulunan bir şahıs kesif vücutla örtülü olduğu için bunu bulamaz ve göremez.

Bil ki! Müşahede önce suret, şekil ve hayallerle olur, renkler zuhur edince de zatlarla olur. Daha sonra zatlar da bir zatta fenâ bulur.

Suret ve hayalin sebebi, başta akla hizmet eden iki kuvvettir. Bunlar eşyayı akıl için zabt ve kaydederler. Bu, avcının ipine ve ağına benzer. Suret ve hayal eşyayı alır, akıl da bunun üzerinde tasarruf eder.

Nazar (tefekkür ve istidlal) ise avcının köpeğine benzer: Varlıklardan bizzat manalar geldiğinde, akıl hemen tasavvur ve hayal etme gücünü onların üzerine atar veya nazar köpeğini onların peşine takar, arkalarında koşturur, böylece onları tasavvur ve **hayal etme gücü**nün dişleri ile avlar. Daha sonra üzerinde aklın tasarruf etmesi için hafıza ve **hatıra gücü** o manaları muhafaza eder. Tâki akıl onlara yani, manalara **"nerede" "ne oldular"** diye sorar. Sonra akıl bu manalar üzerinde hükmeder, hayretini giderir.

Muhayyile gücü bir manayı, o manaya lâyık bir kıyafet içinde hayal eder, tasavvur gücü o manaya suret ve şekil verir. Meselâ:

Âdi bir düşman, köpek suretinde,

Haysiyetli bir düşman, aslan şeklinde,

Büyük adam, dağ biçiminde,

Padişah, deniz halinde,

Faydalı bir adam, meyveli ağaç şeklinde,

Faydasız adam, meyvesiz ağaç biçiminde,

Fayda ve rızık, yemek halinde,

Dünya, necaset ve koca karı vaziyetinde... Tasavvur edilir, böyle suretlerde görülür. Tabir ilmindeki sır budur.

Akıl ihtiyacını, haddini ve sürüp uzaklaştırma işini yerine getirip, tam bir hayret içinde kaldığı zaman, kendisine, **"gördüğünden, işittiğinden, tattığından ve bulduğundan başka bir varlık yoktur",** diyen ilk his ve idrâkin ona yalan söylediğini derhal anlar. Hâlbuki daha evvel akıl bu ilk hisle uzun süre arkadaşlık etmiş, arızî de olsa onu durmadan tasdik etmişti. Şimdi başka bir ilim, manevî ve ulvî diğer bir his bulunca, akıl onu tasdik etmiştir. Öyle ki, bu gaybî hissi inkâr edecek olsa, gaybın rakipleri, ona, hakikatlerin var olduğunu iddia edenlerin Sofistlere yaptıkları işi tatbik ederler. (Eşyanın hakikatlerini inkâr eden) Sofistlerin karnı bıçakla dürtülür, kafası dövülür, kılıçla vurulur ve bağlanır. Böylece acı duysun da hakikatleri tasdik etsin, diye zorlanır.

Bunu bilince, akıl ilk hissi ve idrâki yalanlar, ondan yüz çevirir, hissi şeyleri avlamaktan geri durur. Uzun bir süre sonra tasarruf gücü zayıflar. Böylece suret ve hayal âlemine yani maddi âleme karşı bir bıkkınlık haline düşer. Netice olarak da av köpeklerini ve ağlarını avlanma işinde kullanamaz hale gelir. (Hayal etme ve tasavvur gücü ile dış âlemde faaliyet göster-

mez). Bunun üzerine manalar zuhur eder. Zira bu manalarla basiret arasında rabıta elbisesi vardır

Sonra bu manalar da mana kaynağında yok olur. Bu kaynak ta kalptir. Olay bir renk üzerinde tamam hâle gelir. Bu renk ise kalbin hayat ve canlılığının sembolü olan **yeşil rengi**dir. Bu renkten sonra **akîk taşının rengi** kalır. Bu da akl-ı kebîrin (büyük akıl) rengidir. Bir kimse akl-ı kebîrin rengi ile muttasıf olursa, bu akıl sahibini var olmasını istediği şeyi yapmaya sevk eder. Sahibi istesin veya istemesin meydana gelmesini arzu etmediği her şeye de engel olur. Daha açıkçası, ona hiç bir konuda karşı duramaz. Hakikatte sen de ateşten sakınman şartı ile rahattan kaçınmazsın.

Bu renk zorluktan sonraki kolaylıkla ortaya çıkar. Buradaki zorluk mücâhedenin zorluğudur. Mücahede eden sıdk ile ihlâs cephesinde nöbet tutmaya başladığı zaman büyük dağlar gibi üzerine ağır vâridler iner. Bunların altında ezilir, yerin dibine geçer. Buna sabr eder, hiçbir zaman sızlanmaz, bir müddet öyle sakin ve hareketsiz kalır. Bu büyük aklın (akl-ı kebîr) onun üzerine inmesi gerçeği budur.

Akl-ı kebîrin rengi alın hizasında, üzerinde akik taşı kadar kırmızı noktalar olan siyah bir levha gibi görülür. Perdesini yırttığı nispette büyür, küçülür. Bu perde perdelerin en sağlam ve yırtılması en zor olanıdır. Bu rengi gaybet halinde gördüğü zaman renk Seyyârı dağıtır, parçalar, sarsar ve silkeler. Bunun da sebebi şudur: Zayıf olan, kuvvetli olana nazar etmeye

takat yetirememesidir. Fakat bu durum ilk zamanlar değil (tasavvufî hayatın) sonlarında meydana gelir.

İSTİĞRAK (Kendinden Geçme)

Birinci İstiğrak:

Zikirde vücudun istiğrakıdır. Bu da sadece vücut ve varlıktaki habis ve pis parçaların yok edildiği, güzel ve iyilerinin bırakıldığı zaman meydana gelir. O zaman **"varlığın zikrini"** işitirsin. **Her parça ve zerreden, borazanın üflemesi veya davulun sesi gibi zikir sesini duyarsın. Bunların zikri tam düzgün olunca, bu ses bal arısının vızıltısı haline gelir.**

Düzgün hale gelmeden evvel, zikir baş dairesinde vukua gelir. Çünkü baş yüksek yerdedir. Oradan, kös, boru ve debdebe sesleri işitirsin. **"Zikir bir sultan"** ve kraldır. Debdebe ve görkemi her gittiği yerde kendisiyle beraberdir. Nice kereler bu durum, delirme ve ölüm tehlikesi oluncaya kadar devam eder. Fakat sâdık kimselere böyle durumlar zarar vermez.

Örnek

Halvette zikrederken, şiddetli bir baş ağrısı ile beraber, buna benzer sesler duydum. Hâlbuki ben, bu hususta sadık ve samimi idim, o huzurdaki ayakların toprağına kendimi feda etmiştim.

Bu ses ve sıkıntıları şeyhime anlattım.

"Ölmeden ve aklını oynatmadan önce hemen halvetten çık, zikri bırak", dedi. Ben,

"Yolda iken ölmem, herhangi bir (tasavvufî makamda ve) konakta iken ölmemden daha iyidir", dedim. Bunun üzerine şeyh:

"Ben şu andaki iç durumundan haber veri-

yorum. Yok, eğer bu yolda canını feda etmeye samimi olarak azmetmiş isen, bu gibi şeylere neden aldırıyorsun”, şeklinde karşılık verdi.

Bu durum ve sıkıntılar Allah Teâlâ bu düğümü çözünceye kadar bir hafta devam etti. **Zikir tekrar başıma doğru indi**, yerleşti. Mutluluk, nefsin istekleri, ruhların lezzetleri ve kalplerin güzellikleri zuhur etti.

Bu kapının açılış sebebi ise o günlerde ihlâsta samimî olarak sebatkâr olmamdır. Onun yardım ve inâyetinden başka, bu kapının açılmasının sebebini bilmiyorum.

İşaret

Bu kuvvetli seslerin sırrı ise zikrin Hakk'ın masivasının zıddı olmasıdır. O bir yere geldiği zaman ilk işi zıddını yok etmektir. Gerçekten ateş ile su birleştirildiğinde ki durumu görürsün. **(Zikir Allah Teâlâ'nın dışındaki her şeyi yakar, tüketir).**

Ek

Bu davul ve boru seslerini müteakip çeşitli sesler duyarsın. Su şırıltısı, rüzgâr sesi, yanmak üzere olan ateşin çatırtısı, geyik sesi, at ve yavrusunun uyurken çıkardığı ses, fırtınalı havalarda rüzgârın salladığı ağaç yapraklarının çıkardığı ses... v.b. gibi.

Bunun sırrı da şudur:

İnsanoğlu kıymetli - kıymetsiz çeşitli unsurlardan meydana gelmiştir. Yer, gök ve ikisi arasındaki şeyler bu unsurlardandır. Bütün bu sesler, cevherlerin, unsurların zikirlerinden

ibarettir. Bu sesleri işiten kimse Allah Teâlâ'yı her lisanla (bütün varlıkların sesleriyle) tesbih ve takdis etmiştir. Bu anlayış tarikatın şartlarındandır. Bu istiğrak kuvvetli bir şekilde yapılan lisan zikrinin bir neticesidir.

İkinci İstiğrak

Bundan sonra zikir, başın yan tarafından daireye benzer yuvarlak bir kapı açar. Buraya yukardan önce bir karanlık, sonra bir ateş daha sonra da bir yeşillik iner.

Karanlık vücudun karanlığı,

Ateş zikrin ateşi,

Yeşillik ise kalbin yeşilliğidir.

Önce başın üstünden bir kapı açılır. Çünkü zikir güzel bir kelime oluşu ve bizzat O'na yükselişi [30] dolayısıyla hususi yönü yukarısıdır, başın yan kısmıdır!

Güzel kelime olan zikir Allah Teâlâ'ya yükselir. Allah Teâlâ'da kudsî nurlar ve ruhî vâridlerden meydana gelen fazl ve rahmeti ile onu mükâfatlandırır. Başından ayağına kadar onu emniyet, iman, rağbet, şevk, muhabbet, yakîn bilgi, sağlam ve irfan ile doldurur, o da dolar.

Kalp bu esnada ferahlık hisseder bağlarından çözülür. Sıhhatli olması halinde Allah Teâlâ'ya rağbet eder. Bu istiğrak fenâ anlamındaki istiğrak değil, kalpte meydana gelen zikrin istiğrakıdır.

Kalp, bir kuyu, zikir ise içindeki suya sarkıtı-

---

[30] İbrahim, 24

lan ve su çıkarılan, boşaltan bir kova gibi hissedilir. Bu anda organlarda uçma hissi meydana gelir, alışılmışın dışında titreyen kişinin istemsiz hareketleri gibi zarurî hareketler görülür,

Sen ne zaman zikirden susarsan, sükût haline geçersen, ana karnındaki çocuğun hareketi gibi **göğüsteki kalp zikir talep etmek için harekete geçer.** Çünkü kalp Hz. İsa b. Meryem aleyhisselâm, zikir ise onun beslendiği sütü gibidir.

Kalp, büyür ve kuvvetlenirse ondan çıkan iniltiler, Hakk'a yükselir, zikre ve zikredilene duyulan iştiyakın tesiri ile hasıl olan kendinden geçmeler ve sesler ona çıkar. **Kalbin sahibi zikirden ve Allah Teâlâ'dan gafil ise, de, yani bunun farkında olmasa bile durum budur.**

KALBİN ZİKRİ, **ARI VIZILTISINA BENZER.** Ne çok yüksek perdeden karışık bir ses ne de aşırı derecede alçak ve gizli bir sestir.

Kalpte meydana gelen zikrin alâmet ve işareti, önünde süratli bir şekilde nur saçan bir kaynak müşahede etmendir. Seyyâr onda tatmin bulur ve onu kendine dost edinir.

Bir başka alâmet ve işareti şudur: Zikir sağ tarafı, açar ve orayı damgalar. Tıpkı sende bir çıban çıktığı zaman bıraktığı iz gibi bir işaret bırakır. Ve oradan zikir nurları fışkırır. Sonra bu iz döne döne kalpteki zikir işinin yanına varıp, zikirle beraber kalp hizasına varır. Oradan yandan arkaya doğru bir dönüş yapar. O anda Seyyâr dâhilde ve hariçte bunu hisseder. Kalp ve kudsî ruh bu kapıdan çıkar. Böylece binici,

bineğin üzerine yükselir, hâlbuki daha önce bu bineğin altında bulunuyordu. Burada binici ile **latife-i natıka**, binek ile de vücudu kastediyorum. Daha sonra bununla bu binekle huzurlara, yüce makamlara, Hakk'ın huzuruna ve tecellilerine yükselir.

Üçüncü istiğrak

Zikrin sırda zuhur etmesidir. Bu da Allah Teâlâ'ya ulaşan zâkirin zikirden kayboluşudur. Onda gark, olması ve aşk şaşkınlığı içinde bulunmasıdır.

İşaretleri

1-Sen zikri bıraksan bile zikrin seni bırakmamasıdır.

Bu sana gaybet hâlinden huzur haline geçişini hatırlatmak için zikrin sende, iç dünyanda uçmasıdır.

2- Zikrin başını ve diğer organlarını bağlamasıdır. Bu durumda ip ve bağlarla sıkı sıkı bağlanmış biri gibi olursun.

3- Artık zikir ateşi sönmez ve nurları gitmez. Aksine sürekli olarak bir taraftan yukarı çıkan, diğer taraftan aşağı men nurlar görürsün. Etrafındaki ateşler saftır, tutuşur ve yanar, durur.

Şu halde

Dilin zikri; huzur hâli olmaksızın harflerle yapılan zikirdir,

Kalbin zikri; kalpteki huzurun zikridir.

Sırrın zikri; mezkûrda huzurdan gaybet zikridir.

Derece Düşme (Tenzil-i Rütbe)

Huzur hâline döndüğün zaman zikir anlaşılıyorsa bir derece inersin. Eğer huzurdan da Allah Teâlâ'dan da gafil olursan, sadece dilin laklakası ile uğraşıyorsun, demektir ki bir derece daha düşersin

Bil ki;

Zikir sadece dil ile söylense bile büyük bir saltanatı vardır. Fakat vücut ve varlığın perdeleri, zikir sultanının perdelerinden daha kalın ve kuvvetli olduğu için onun yanında zuhur etmesi mümkün değildir.

Seyyâr, uyku veya gaybet hâli ile vücudu perdelerden soyununca vücudun bu zayıf halinden istifade ile **zikir sultan**ı ortaya çıkar. Bu bir nurdur ki, ya üstten veya arkadan veyahut da önden seyyârın üzerine düşer.

(Seyyâr) o anda titrer, sarsılır ve korkunun verdiği çaresizlik içinde zaruri olarak şunu der: **"La ilahe illa'llâh"**. Bundan sonra kendinde, muazzam bir kuvvet, dehşetli bir kudret bulur. İşte o zaman bunun tesiriyle secdeye kapanır, tevbe eder, ismi aziz olan Allah Teâlâ'ya teslim olur, mümin olur. Bu durum zikre hizmetçi olduğu ve ona devam ettiği miktarda zuhur edecektir.

NEFİS MERTEBELERİ

Nefis üç haldedir.

Nefs-i emmâre

Kötülük emreden nefis. Umumiyetle herkeste bulunur. Karanlıktan ibarettir. Zikirle (karşı karşıya) kalınca aydınlanır. Çünkü **zikir karanlık bir evde tutuşturulmuş olan kandile benzer.** O zaman nefs, levvâme olur. Necaset, köpek, domuz, pars, panter, eşek, öküz, fil ve vücutta bulunan bütün diğer kötü şeylerle dolu olduğunu görür.

Nefs-i Levvâme

Bu nefis yırtıcılığın her çeşidinin getirdiği yaralamaları ve pisliklerin her türünün bıraktığı kirleri temizlemek, bu evden kovmak için gayret sarf eder. Onun için durmadan Hakk'ı zikir ve ona tevbe ile meşgul olur. Böylece zikir sultanı onlara gâlib gelir ve oradan dışarı çıkarır.

Nefs-i Mutmainne

Ev süsleninceye kadar, ev eşyası toplamak için durmadan çalışır. Böylece bu eşya ile ev ziynetleşir, sultanın orada konaklamasına uygun hale gelir ve sultan oraya iner. Sultan gelip Hakk tecellî edince o da tatmin olur.

İşaretler

İyi bil ki! nefs-i emmârenin müşahede mahallerinde de bir takım alâmet ve işaretleri vardır. O senin önünden doğan **zift gibi simsiyah büyük bir daire** gibidir. Bir müddet sonra yok olur. O, yine ön tarafından **bir bulut** gibi

tekrar doğar. Daha sonra bu bulut halinde iken yanından **ay** gibi bir şey zuhur eder. Sonra yine doğar, bu defa **hilal** gibi bir şey ortaya çıkar. Bu şey, bulutlar arasından uc gösterir ve sonuçta **hilal** haline gelir.

Seyyâr nefsini kınayınca, bu **dâire sağ yanaktan, ısısını yanağında hissedecek derecede bir güneş kırmızılığı** ile doğar. Bu büyük dâire kimi zaman kulak yönünden, kimi zaman alın istikametinden bazen da başın üstünden doğar. Bu **nefs-i levvâme akıl dediğimiz şeydir**.

Nefs-i mutmainne için de, müşahede hallerinde alâmetler vardır. Bazen, kendisinden nurların fışkırdığı **büyük su kaynaklarındaki dairelere** benzer bir şekilde önünden doğuverir. Bazen da onu, gaybet halinde parlak bir ayna gibi saf bir nur olarak yüzünün etrafında görürsün. Bu, yüzüne doğru yükseldiği ve yüz bunda fani olduğu zaman, o zaman senin yüzün nefs-i mutmainne olur. Bir başka gaybet hâlinde de onu senden uzak görürsün. Sanki seninle onun dairesi arasında binlerce konak varmış gibi. Ona bir konak yaklaşsan yakar.

İyi bil ki! seyr ü sülûkun sonunda yüzde zuhur eden bir takım daireler vardır. Her sağa ve sola bakanda görülen nurdan yapılmış **"iki göz dairesi"** bunlardandır. İki göz ile iki kaş arasından zuhur eden **"Hakk'ın nuru dairesi"** de bunlardandır. Yalnız bu dairenin gözde olduğu gibi ortasında nokta yoktur. Bazen gözün iki dairesi bu noktada yok olur. Bazen nokta kalır, daireler yok olur.

"Ruh dairesi" ise burun hizasında ortaya çı-

kar. Dilin nuru ise mutlak nurdur daire değildir. Sırf bir damla halindedir, dairesi yoktur. İşitme nurunun da dairesi yoktur. İki göz dairesinin arkasından ortaya çıkan nurdan iki noktadır.

Örnek

Bir gün halvette iken gaybet hâline girdim. Sonra yükseltildim, doğan bir güneşin önüne kadar getirildim. Onun şiddetli ve büyük kuvvetine göğüs gerdikten sonra güneşe sokuldum. Sonra bunu şeyhim Ammar Yasir kaddese'llâhü sırrahu'l azîze (hyt. 582/1186) sordum.

"Elhamdülillâh" dedi.

"Ben de bu gece ikimiz birlikte Mekke'ye gittiğimizi gördüm. Güneş göğün tam ortasında olduğu bir sırada Mekke'de Harem-i şerifte bana şöyle dedin".

"Ey Şeyh ben kimim?", "Beni tanıyor musun?"

"Sen kimsin", dedim. Bunun üzerine sen:

"Ben gökteki şu güneşim" diye karşılık verdin".

Bu iki olayın birbirine uygun düşmesine şeyhim Ammar memnun oldu. Sevindi ve bana şu hâlini anlattı:

"Kalb âlemine sokuldum, geceleri Allah Teâlâ için mücâhede ettim. Gökyüzü içime girinceye kadar devamlı olarak ona bakıyordum hatta kendimi zevken gökyüzü olarak hissediyordum"

Başka geceler de onu şu anda yukarda gördüğüm gibi kendi altımda görünceye kadar ona bakardım.

Başka gecelerde de arza bakar, acaba o nedir, diyerek onu açıklamaya çalışırdım. Nurdan bir dâirede fâni oluncaya kadar bu halim sürüp giderdi”.

Açıklama

Bu hallerden ilmin alacağı hisse şudur.

Kudsî ruh latiftir, semavîdir. Himmet kuvveti ile dolup taştığı zaman, semâya bitişir ve semâ onda gark olur. **Aslında ruh ile semâ aynı şeydir.** Bu ruh, sürekli olarak uçar, yükselir, beslenir ve gelişir, semânın şerefinden daha üstün bir şeref kazanmak için bu hal devam eder. Sonuçta semânın üstüne çıkar.

Açıklama

Veya şu şekilde diyebiliriz:

“Her bir maden sahibi, kendi cinsinden olan cevheri arar.” İrâdesi ve talebi samimi ve ciddi olursa aslı bulur ve ona kavuşur. Semâyı, altında ve içinde, ancak şu hallerden sonra gördüm:

“Ben hangi şey için semâda veya semâdan daha büyük olan şeyde veya semânın üstünde ki bu benim üstümde var olan şeye göre değişir değilim?”, diye içimde bir bir istek ve azarlama hali kâim oldu. Bunun üzerine, madenlerine karşı özlem duyan garip cevherler, samimi olarak âh ve inilti haline girdiler ve ben de oraya ulaştım.

Arzın, kendisinde fânî olduğu daire ise **“kudret dairesi”** dir.

MÜŞAHEDE KISIMLARI

Bil ki; müşahede İki türlüdür: Ednâ, A'la.

Ednâ (en düşük yerdeki) müşahede

Arz'da bulunan şeylerle ilgili olan müşahededir. Bununla şehâdet âlemindeki yeryüzü değil gayb âlemindekini kastediyorum: O arzdaki şekiller, renkler, denizler, ateşler, çöller, şehirler, köyler, köşkler v.s. gibi şeylerin temaşası bu müşahedeye dâhildir.

A'la (en yüksek, yukardaki) müşahede

Gökyüzünde bulunan varlıklarla ilgili müşahededir. Güneş, ay yıldızlar, burçlar, ay yörüngesi vs. ve sadece bir kısmını görüp müşahede ettiğin her şey bu kısma dâhildir. Nitekim şu şekilde demiştik:

"Cevher, sadece kendi madenini müşahede eder. Cevher, sadece kendi madenini arzu eder, ancak kendi madenine özlem duyar".

Şâyet, gökyüzünü, yeryüzünü, güneşi, yıldızları ve ayı müşahede edersen bil ki, o madenden sende var olan bir parça temizlenmiş demektir (Bu temizleme olmasaydı, müşahede vaki olmazdı).

Gaybet hâlinde iken müşahede ettiğin gökyüzünü; semâyı şu gördüğün semâ zannetme. Gayb âleminde daha latîf daha yeşil, daha saf daha parlak sayısız ve hesapsız gökler vardır.

Kendi iç saflığını artırdıkça ve ilerlettikçe gökyüzü de sana daha açık, güzel ve saf görünür. Bu durumun **Allah Teâlâ'nın safası**nı seyredinceye kadar devam eder. **Allah Teâlâ'nın safasında seyr, seyr ü sülûkun sonudur.** Aslın-

da ise **Allah Teâlâ'nın safasının sonu yoktur**.

Sakın ulaştığın makamın arkasında ondan daha başka makamların olmadığını zannetme!

Rabbânî Huzurdaki Tecelliler

İyi bil ki! Allah Teâlâ'nın bir takım huzur tecelligâhları vardır. Bunlar sıfatların tecelli ettiği yerlerdir. Bir huzur yerini, diğerinden hâlinle ayırt edebilirsin. Bu makama yükseldiğin zaman, elinde olmaksızın dilinden o huzur yerinin ve onunla ismi ve sıfatı çıkıverir. Sonra huzur yerine ve tecelli sıfatına ulaşırsın.

O zaman Allah Teâlâ'yı onunla tesbih edersin. Bir defasında

"Sübhâne aliyyü'l-kebîr" (Yüce ve büyük Allah Teâlâ'm seni noksanlıktan tenzih ederim) dersin, başka bir zaman

"Sübhane aliyyu'l-a'la", (Yücelerden yüce Allah Teâlâ'm seni noksanlıktan tenzih ederim) kimi zaman

"Rabbî ve Kadirî", (Sahibim ve bana kadir olan) sonuçta bazen de

"Ehad, Ehad", (Tek olan Allah Teâlâ'm, Tek olan Allah Teâlâ'm) dersin. Bu dualar bütün huzur yerleri için geçerlidir.

Kalp için, Allah'ın Azze ve celle zat ve sıfatlarından bir nasip vardır. Ve bu hisse sürekli olarak çoğalır. Kalp Erbâbının durumları bu konuda ve huzur yerlerinin sıfatları hususunda çok çeşitlilik arz eder.

Hakk'ın her sıfatından da kalbin bir hissesi vardır. Dolayısıyla bu sıfat kalpteki nasip ve bölümü vasıtasıyla tecelli eder. Bu suretle sıfat-

lar sıfatlar için, zâtlar zâtlar için tecelli eder. Bazen sıfatlar O'nu müşahede eder, kimi zaman da sıfatların huzur yerlerini müşahede eder.

Tecelli

İlk önce ilimle olur. Sıfatlar onu görsün veya sıfatların huzur yerlerini görsün, diye tecelli müşahede ile vukua gelir.

Sonra ittisaf (sıfatlanma) ile tecelli hâsıl olur. O da, Fadl ve adl (cemâli ve celâli tecelli ve) sıfatlardan olan tekvin, icâd, öldürme - diriltme, merhamet etme - cezalandırma... v.b. gibi fiilleri icra etmek suretiyle kalbin bu ahlâklarla ardaklanması ve bu sıfatlarla muttasıf olması suretiyle olur.

İttisaf (sıfatlanma)

Üç derecelidir:

1- İnsanın birtakım manaları değiştirme konusunda **kendine nispetle bazı sıfatlarla** muttasıf olmasıdır.

2- **Bir takım manaları değiştirmede kendisi ve diğer insanlara nispetle** bazı sıfatlarla muttasıf olmasıdır.

3-**Mutlak olarak, renk ve manalara tasarruf gücüne yönelik sıfatların kazanılmasıdır.** Bu konuda kemâl, ismi Aziz olan Allah'a aittir.

İyi bil ki! Bir inen nur vardır, bir de yükselen nur vardır.

Yükselen nur, kalpten yükselir.

İnen nur, arştan iner.

Vücut ise Arş ile kalp arasında bulunan bir

perdedir. Aradaki bu vücut delindiği ve kalpten Arşa bir kapı açıldığı vakit, bir cins, kendi cinsine özlem duyar. O zaman nur nura yükselir, nur nura iner **"nur üstüne nur"** olur.

Cemiyetin (birleşmenin) **hakikati** şudur:

Kalp Arşa özlem duyar, Arş da kalbe iştiyak duyar. Aralarındaki vücud ve nefs böylece cem edilmiş olur. Daha açıkçası, aralarındaki şeyler yok olup ortadan kalkar. Gerçekten iki el arasında da hava vardır. Fakat iki elini birbirine vurursan aradaki bu hava yok olur. İki taş arasındaki yemekte böyledir. Değirmendeki taşlar birbirine kavuşunca yemek aralarından çıkar, ezilir gider.

Seyrin ve Cezbenin Sırrı

Sahip olduğun değerli cevherler sende aşk, muhabbet ve şevk ateşi gibi bir takım cevhere benzer hâl veya semâdaki müşahedelerin meydana gelmesini gerekli kılar.

Ne zaman senden nur yükselse, sana bir nur iner, ne vakit senden ateşler yükselse, sana ateşler iner. Ancak gökyüzündeki cevherler sayılıdır, bir sınırı vardır onu geçmez, sendeki cevherler aksine belli sayıya sığmaz. Çünkü sende bulunan cevherler gelişmeyi ve fazlalaşmayı kabul eder. Eğer gökyüzündeki cevherin benzeri olan sendeki cevherden daha **kuvvetli ve değerli olursa** sendeki eksik cevher tam olana özlem duyar, kuvvetli de zayıfı kendine çeker.

Eğer **güçleri eşit ise**, her ikisi de birbirine iştiyak duyar her biri, diğerini kendine çeker,

böylece yolun ortasında karşılaşırlar. Bu özlem rahmetin sıfatı, cezbe ise, kuvvetin kudreti oluşunun eseridir.

Sendeki cevherler fazlalaşınca, bu cevher, semâdaki kendi cinsinden olan cevhere nazaran her şey haline gelir. Bu sefer cevher semâdan özlem duyar, o cevheri senin cevherin kendine çeker, o da sana iner.

Seyr ve cezbedeki sır budur. Zira seyr, malum olsun diye cevheri tasfiye etmekten başka bir şey değildir. Bu fiilin sonunda **cevher fazla ise cezbeder, noksan ise özlem duyar.**

İşaret

Ebu Bekir Vasıtî kaddese'llâhü ruhâhü dedi: ki (hyt: 320/932 den önce)

"Allah Teâlâ'nın cemâl ve celâl sıfatları çarpıştı. Bu çarpışmadan ruh doğdu. Oğul, parçaya anne-baba ise asla ve bütüne işaret eder".

Ek

Yüz dairesi saf ve temiz hâle gelince su kaynağının parlaklığı ve berraklığı gibi nur saçar, iki kaş ve iki göz arasında olan bu nur kaynağı sebebiyle Seyyâr nur kaynağını kendi yüzünde hisseder. Daha sonra yüz tamamen nura gark olur, önünden yüzünün hizasına kadar olan kısmı böylece nurdan bir yüz olur.

Yine, nurlar fışkırır. O zaman ince bir örtünün ardından salıncak gibi gelip giden güneş görülür. Gerçekte bu yüz senin yüzün, bu güneş ise bedende gidip gelen **"ruh güneşi"** dir. Daha sonra bu saflık ve safiyet bütün bedeni kaplar

ve önünde kendisinden nurlar çıkan bir şahıs müşahede edersin. Seyyâr bu anda, vücudunun her yerinden bu şekilde nurlar fışkırdığını hisseder. Nice kereler olur ki bütün benlik perdeleri ortadan kalkar, işte o zaman bütün bedeninle bütünüyle görürsün.

Basiretin açılışı gözden başlar. Sonra sırayla **yüz, göğüs,** daha sonra ise **bütün vücutta** ortaya çıkar. Önündeki **bu nuranî şahıs** sûfılerce **"mukaddem", "şeyhu'l-gayb",** ya da **"mizanu'l-gayb"** diye isimlendirilir.

Seyr u sülûkun ilk dönemlerinde bu **nurâni adam** senin karşına çıkar. Fakat zenci gibi simsiyah bir renkle seni karşılar. Sonra o senden gizlenir. Bu şahıs aslında senden kaybolmuş değildir. Tam tersine sen o olmuşsundur. O senin içine girer ve seninle birleşir, tek varlık haline gelir. O, sırf beden ve vücut elbisesinden dolayı siyahtır. Sen ondan vücudu fani kıldığın, şevk ve zikir ateşi onu elbisesini yakıp tükettiği zaman elbisenin içindeki cevher çıplak olarak ortaya çıkar da böylece gördüğün gibi nurânî bir hale gelir.

Hakikat

İyi bil ki! Melek, nefis ve şeytan senden ayrı ve senin dışında bir varlık değil, aksine sen onlarsın. Bunun gibi, yer, gök, Kürsî, Cennet, Cehennem, hayat, ölüm... de senin dışında olan şeyler değil, sende bulunan şeylerdir. İnşallah, seyredip saflaştığın zaman bu sır sana açıklanacaktır.

Nurlar

İyi bil ki! **"Allah yerin ve göklerin nurudur"**[31] Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin nuru O'nun izzet nurundan, velilerin ve müminlerin nuru ise Rasûlüllahın nurundandır. Buna göre nur ancak Allah Teâlâ'nındır. Şu iki âyetin sırrı da budur:

"İzzet isteyen kimse bilsin ki izzet (şeref, kuvvet) **Allah'ındır"** [32]

"...Şeref Allah'ındır, Rasülünün ve müminlerindir" [33]

Şeyhu'l-gayb (Gayb Şahitleri)

İyi bil ki! Her Seyyârın şahidi vardır. Ona **"Şeyhu'l-gayb"**, denir. O Seyyârı gökyüzüne yükseltir. Gökyüzünde zuhur eder. Şeyhu'l-gayb'ın, Seyyârın şahidi oluşunun, hatta onun o olmasının delili şudur:

Seyyâr onun hareketi ile hareket eder, onun durmasıyla durur, onun feyzi ile feyizlenir. Onu bulmakla bast (genişlik) hâlini yaşar, onu kaybetmekle kabz (darlık) hâline geçer. Saf hâle geldiği ve nurlandığı zaman terazinin ağır bastığını gösterir. Karardığı, saklandığı veya perdelerin arkasına gizlendiği zaman, bu mizanın hafif kaldığına işaret eder.

Bunun gibi yolun ortasında da **"iki göz dairesi"** vardır. Bunlar zuhur edince, bu güzel bir hale delâlet eder, gizlendikleri zaman ise kötü

---

[31] Nur, 35
[32] Fatır, 10
[33] Münafikûn, 8

bir hale ve vücudun galibiyetine işaret ederler. Bu daireler büyür, çoğalır, bazen da küçülür ve azalırlar. Bu ise terazinin ağır basmasını ve bir tarafın, eksik kalmasını gösterir. Ancak **"akl-ı kebîr"** (Büyük Akıl) in ağırlığı Seyyâra hücum ettiği zamanki durum bunun dışındadır. O zaman daireler gizli kalır, mizan ağır basar. Bunun alâmet ve işareti göz kapaklarını kapalı olarak sağa sola çevirmesidir. O zaman akl-ı kebîrin **akîk taşı rengi**ndeki noktalarını görür.

"Alın hizası" [34] bu noktaların görülmesine tahsis edildiği için ancak orada görülebilirler. Çünkü görüş buradan yapılmaktadır. Bu **akl-ı sağır** (Küçük Akıl)dir. Daha önce şu şekilde demiştik:

"Cevheri ancak kendi cinsinden olan bir varlık görebilir. O da ancak onu kendi cinsinden olan bir şeyle görebilir".

Kütübü'l Gayb (Gayb Kitapları)

Gayb âleminde Allah Taâlâ'nın yazdığı kitaplar vardır. Bir kısmı noktalarla, bir kısmı hareketlerle, bir kısmı da harflerle yazılmıştır. Fakat bu ifadelerin dışında bu kitapların çok garip isimleri de vardır:

Yenbuu'l-ebrâr, (İyilerin Pınarları)
Mecmûa'l-esrar, (Sırlar Mecmuası)
Kitabu'l-mehd, (Yeryüzü Kitabı)
Kitabu'l-felekî, (Felekler Kitabı)
Fürhatu'l-ebrar, (İyilerin Mutluluğu)
Nüzhetü'l-esrar, (Neşeli Sırlar)

[34] İki kaşın arası, nefs-i natıka

Kitabu'l-azâim, (Kötülüklere engel olma kitabı)

Kitabu'l-aşk, (Aşk Kitabı)

Kitabu's-sihr, (Sihir Kitabı)

Burhanu'l-kebîr (Büyük Hüccetler)

ve yıldızların hükümlerinden konu eden **Kitabu'l-eşkâl** (Şekiller Kitabı)... v.b. gibi.

Seyyâr önce Kur'ân-ı Kerim gibi yazılan, anlaşılan ve idrâk edilen kitaplar görür. Sonra sır vaki olur. Onu bazen anlar. Bazen da vücut ve varlığın unutturucu karanlığından dolayı onu anlayamaz. Sonra **nokta, kare ve daha başka şekilde** hareketlerle yazılan bir takım kitaplar görür, ondan sonra da **noktalarla yazılan kitaplar** görür. Onları anlar ve okur, böylece ilm-i ledünnîyi öğrenir. Ancak tekrar vücuduna döndüğü zaman hepsini unutur. Fakat kalbindeki bu anlayışın tatlılığı devam eder. Ona inanır. Bu durum, rağbet, aşk, şevk ve muhabbete tesirini ve neticesini meydana getirir.

Müşahedeler

Bazen Seyyâra yıldızlarla dolu bir gökyüzü görünür. Bu Kur'ân-ı Kerim'dir. Onu noktalar yardımıyla okur ve anlar. Eğer bu zorluğa samimî olarak sabrederse bazen de gaybet hâlinin zor ve çetinliğinin içinde **altın ve gümüş rengi** görür. Bunlar **sıdk ve ihlâsın rengi**dir. Kimi zaman ise zikrin **Süheyl Yıldızı** uzaklardan doğar, Seyyâr da Süheyl yıldızının titreyişi gibi titrer. Bu zikrin süneyi yıldızı, iman, ikan ve

irfan Yemen'inden doğar. [35]

Bazen da **Zühal Himmet Yıldızı** uzaktan gizli olarak doğar. Bu yüksek olunca dünyanın sonudur. Sana yaklaştıkça büyür, o zaman **Müşteri Yıldızı** (Jüpiter) gibi olur, yukardan iner.

Himmet (Zühal=Satürn) yıldızının alâmeti şudur:

Sen nereye bakarsan bak baktığın yerde onu görürsün. Bazen kavga ve kan dökme, yani **Savaş Yıldızı** (Merih) ortaya çıkar. Bu durum Seyyârda yok ise Fakir (veli, sûfî) olamaz. Şeyhler derler ki:

"Fakir (Veli), diriltip öldüremiyorsa fakir veli sayılmaz."

Bazen **Güneş** doğar, bu ruhun veya kalbin güneşidir. Kimi zaman da Allah Teâlâ ile beraber olmanın verdiği neşe, sevinç ve coşkunluğun yıldızı görülür, bu **Zühre Yıldızı**dır. (Venüs) Bazen da **İlim Utarit** i ve **Vücud Ay**'ı zuhur eder.

İşaretler ve Tabirleri

Kimi zaman Seyyâr, kendisini **eşeğe binmiş** olarak görür. Bu, onun şehvet meliki ve kralı olduğunun alâmetidir.

Katıra binmiş olarak görürse bu da nefis kralının alâmetidir.

Altında bir kişi ölürse bu onun ölümünün işaretidir.

Ata binmiş ise bu kalp seyrinin alâmeti,

---

[35] Buharî, Megazî, B. 74; Müslim, İman, 81, 82. "iman Yemen'lidir", hadisine işaret vardır.

Deveye binmişse şevk ile seyrettiğinin işareti,

Uçuyorsa bu himmet hayatının alâmetidir.

Hüviyetin (kendi şahsının) **kendisini bürüdüğünü** ve **üzerine döküldüğünü** görüyorsa bu da istenilen ve sevgili olduğunu gösterir.

Denizde bir gemiye bindiğini görürse, bu gemi şeriattır, geminin altındaki deniz ise tarikattır.

İyi bil ki! **Şeriat hikmetin kanunudur.**

Hikmet ise sûfîlerin dilinde kudret anlamında kullanılan himmetin temeli ve kanunudur.

İsm-i Âzam

İyi bil ki! **Seyyârlardan herbirine ism-i âzamlardan bir tane verilmiştir.**

İsm-i âzam kalplerden fışkırır.

İsm-i âzam, âyetlerin bütününün bir araya gelmesiyle hâsıl olur.

Âlem-i gayb ve âlem-i şahadetteki bütün âyetler ism-i âzamın harflerinden biridir. Bu alâmet, âyet ve delillerin ortaya çıkış nispetine göre ism-i âzam da artar ve çoğalır. Marifetin ve ism-i âzamın azalması eşit ve dengelidir. İşin sonu ise marifet ve muhabbettir.

Muhabbet marifetin meyvesidir. Çünkü bilmeyen sevemez. O'nun (Allah Teâlâ'nın) bize olan muhabbeti bizim O'na olan muhabbetimizden daha öncedir. **Kişi sevdiği şeyi sık sık zikreder ve anar.** Allah Sübhanehü ve Teâlâ buyurdu ki;

"**Beni sevdiğini iddia ettiği halde hava karardığında yatıp uyuyan yalan demiş, demek-**

tir. Çünkü sevenin alâmeti ilim olarak değil de hâl olarak O'ndan başka bir şey görmemesidir" [36]

Kerametler

Rivâyet edilir ki Semnun Muhib (?)[37], muhabbetten bahsettiği zaman Şunuziyye Camimin kandilleri sağa sola gidip gelmeye başlarlardı.[38] O'na,

"Muhabbetten söz et", dendiğinde şunu demişti:

"Yeryüzünde bu konuda (dinlemeye) **yetkili bir şahıs olabileceğini düşünemiyorum".** O anda önüne bir kuş geldi. Semnun:

"Şimdi oldu, muhabbet buna anlatılabilir", dedi. Muhabbetten bahsetmeye başladı. Kuş gagasını yere vurmaya başladı. Sonuçta gagasından kan aktı ve öldü.

Muhabbet ve Fenâ

Gayb âlemi ve şehadet âlemindeki âyetlerin zuhuru, iman, kesin biliş ve irfan sonucunu doğurur. İhsan ve nimetler irfan ile ortaya çıkar. Bu muhabbeti meydana getirir, muhabbet fenayı doğurur. Daha doğrusu fenâ hem muhabbetin hakikati ve hem de neticesidir.

---

[36] Kuşeyrî, Risale, s. 176 (Mısır 1346)

[37] Kuşeyrî, a.g.e, s. 146; Hucvirî, Keşfu'l-mahcub, s. 173 (Leningrat 1926); Attor, a.g.e. II, 83.

[38] Kelâbâzî, et-Ta'arruf, s. 125 (Mısır 1933); Kuşeyrî, a.g.e. s. 146; Attar, a.g.e. II, 83

Fenâ iki çeşittir

Ferdâniyette Fenâ: Hakk'ın sıfatlarında, (beşerî) sıfatlardan fani olmaktır.

Vahdaniyette Fenâ: O'nun zatında iken sıfatından fâni olmaktır.

Zât tecellî edince heybetiyle tecellî eder. Bunun üzerine Seyyâr ufalır, yok olur. Küçülür ve ölecek gibi olur. O anda şu şekilde bir ses işitir. **"Ehad, Ehad...** (Bir, Bir!.). **Zâtından fânî olunca O'nunla bakî olur ve O'nunla yaşar".**

Bazen Seyyâr gaybet hâline girer, o zaman Hakk O'nu kendisine yükseltir. O'da kendinde rubûbiyeti tadar. Bu zevk bir anda olur. Allah Teâlâ'nın (azze ismuhu=en yüce ismini) bu zevki kuluna tattırması makamların ve kerametlerin en yükseğidir. Sürekli olarak azarlama ve cidalde de Allah Taâlâ ile beraber bulunan Seyyâr şunu der:

"Senin rab, benim kul, senin Hâlik (yaratıcı) **benim mahlûk, senin kadîm benim muhdes (sonradan yaratılmış) olmamı gerektiren şey nedir?"** Bunun üzerine Allah Teâlâ ona bu tadı tattırır. Meselenin aslını ilham eder, bu hayret ve azarlama dinlenmesine vesile olur.

Arif, dururken, hayrette olan ise yürür. Mutlak arif ise Allah'tır. O'nun dışındakiler, arif geçinir.[39]

Bir sonraki makam daima bir önceki ma-

---

[39] Şeyh Kübra, bu fikri şeyhi Ruzibihan'dan almıştır. Bk. Süleymaniye Ktp. Şehid Ali Paşa Kit nu. 1395, 64 a.

kamdan daha üstündür. Kıdem ve rubûbiyyet için olan zevk iyi ve parlak ise de bu zevkin devamı ondan daha iyi ve muhteşemdir.

Bu meydan O'nda helak olmadıkça ve O'na dönmedikçe haddi, sınırı idrâk edilemeyen uçsuz bucaksız bir meydandır. Helak ise ancak (büyük) korkulardan sonra idrâk edilebilir. Bu ise ruhun feda edilmesi ile olur. Hüseyin b. Mansur (Hallaç) ın (hyt. 309/922) **"Ene'l-Hakk"** sözünde yaptığı gibidir. **Bu noktada helak ile Fenâ aynı şeydir.**

Hallaç, bir münâcaatında diyor ki:

"Nâsûtiyyetim lâhûtiyetinde helak oldu. Lâhûtiyyetin üzerindeki nâsûtiyyetim hakkı için benim öldürülmemi isteyenleri affet".[40]

İstihlâk (Tükenmek-Fedâ)

Muhabbetin eseridir. Muhabbette ilk adım nefs için sevgilinin arzu edilmesidir. Sonra nefsin kendisine fedâ edilmesidir. Daha sonra ikiliği unutmasıdır. En son merhale ise vahdâniy yette (Allah Teâlâ'nın birliğinde) fenâ bulmasıdır. Mahlûklarda kesintisiz ve sürekli bir hâl olmak üzere bir hâl olarak biz Bunu tattık.

Fakat bu, elde edilmesi yakın ve kolay sınırına ulaşılması mümkün bir meydandır. Ferdâniyyet (Allah Teâlâ'nın zâtında) meydanı ise yukarda söylediğimiz gibi idrâk edilmekten uzaktır. Dediğimiz gibi **"Her meta kendi değeri**

---

[40] Ahbaru'l-Hallac, Nşr. L. Massignon, s. 8 (Paris 1935).

ile satılır."

Muhabbetten Aşka

Cüneyd Bağdadî kaddese'llâhü ruhâhû ye (hyt. 297/909)

"Aşk nedir", diye sorulduğunda şöyle dedi:

"Aşkın ne olduğunu bilmiyorum. Fakat bir çocuğa âşık olan kör bir adam görmüştüm. Kendisine bağlanmayan çocuğa şöyle seslenmişti:

"Sevgilim benden ne istiyorsun?" Çocuk,

"ruhunu", diye karşılık verince, derhal ruhdan ayrıldı, canını fedâ etti" [41]

Aşk

İnsanın içini ve ciğerini yakan bir ateştir. Aklı şaşkın kılar, yandırır, gözü kör eder. İşitme duygusunu giderir. Büyük korkuları insana küçük gösterir. İnsanın boğazını sıkar, nefesten başka bir şey oradan geçmez, ölecek gibi olur. Bütün himmeti maşuk ve sevgili üzerine toplar, sevgilisini kıskandığı için onun hakkında kötü zan besler, bu hal daha da artar, düzeni bozar, şaşkınlığı getirir, sonuçta unutkan olur ye ölümü hoş görür.

Vuslat

Aşk ateşini söndürür, sevgilinin sövme,

---

[41] Sülemî, Kitabu'l-fütüvve, Ayasofya, nu. 2049, 83b (Bu risale Süleyman Ateş tarafından tercüme edilerek metniyle beraber basılmıştır. Sönmez Yayınları, Ank. 1977)

dövme ve azarlaması bunları azaltır. Başkaları ona ulaşmasın, diye âşık, keşke sevgilim olmasa, diye arzu eder.

اَنْتَ رَبِّى لاَ رَبَّ لِى سِوَاكَ

“Sen benim Rabbimsin. Senden başka Rabbim yok” diyebilecek bir noktaya ulaştırır. Bir mahlûk hakkında bile bu ifade küfürdür.[42] Fakat hâl ve zaruretin neticesinde istek dışında söylenmiştir, ihtiyarî ve iradî değildir. Bunu söyleyen âşık değil, **aşk ateşi**dir.

Aşk ateşinin terbiyesi ve gelişmesi sevgiliden gelir. Âşık sadece lisan-ı hâl ile şunu der:

“Sen benim din ve dünyamın helakisin. Benim küfrüm, imanım arzum ve rağbetimin gayesisin. Ve sen bensin”.

Hallaç diyor ki:

عجبتُ منك و منّي   يا مُنْيَةَ المُتَمَنّي

أدنيتَني منك حتّى   ظننتُ أنّك أنّي

“Sana şaşıyorum beni benden (alıp) sende fanî kıldın.

Beni kendine o derece yaklaştırdın ki seni ben zannettim” [43]

---

[42] Allah Teâlâ’yı kendine has kılması

[43] Süleymaniye Ktp. Şehit Ali Paşa Kit. nu. 1395, 117a; Divanu’l-Hallaç, Nşr. L. Massignon, Journal asiatigue, 1931.

وغبتُ في الوجد حتّى   أفنيتَني بك عنّي

يا نعمتي في حياتي   و راحتي بعد دفني

Bazen âşık aşkta fâni olur. O zaman âşık aşk hâline gelir. Sonra aşk maşukta fanî olur.

Hatıra

Mısır’da, Nil nehrinin sahil köylerinden olan bir cariyeye âşık olmuştum. Günlerce yemek ve içmekten kesildim. Aşk ateşim o derece yükselmişti ki nefesim bile ateş kesilmişti. Bu ateşi teneffüs ettikçe sanki gökyüzünden de üzerime bir ateş daha üflüyorlardı. Bu iki ateş önümde karşılaşıyordu, önüme gökyüzünden geleni tanıyamadım. Fakat semâdaki şahidim olduğunu zannediyorum. Orada olan kimdir, nerede karşılaşıyorlar, bilmiyordum. Sonuçta anladım ki, o benim semâdaki şâhidimdir.

Aşk ve Muhabbettin Sonu

Muhabbetin sonu aşkın başlangıcıdır. Muhabbet kalp için, aşk ise ruh içindir. Sır, sevgilileri bir yere toplar. Himmet ise cem’ (birleşmenin) eseridir. Şu şekilde bir soru sorulur:

Bu işin sonu nedir?

Bu işin sonu baş tarafa dönmektir. Ve bu işin başlangıcı cinsin kendi cinsini istek ve arzu etmesidir. Bu ise o cinsten (O’ndan) bir nur ve lutufdur. Bu da şehvetle temenni, yürekle (fuad) irâde, kalble (gönüle) sevgi, ruhla aşk, sırla vuslat, himmetle tasarruf, sıfatla saflık, zatla fenâ ve onunla bekâ, hâlini meydana getirmesidir.

ما لي بغيرك أُنسٌ — من حيث خوفي وأمني

يا من رياض معانيهْ — قد حّويْت كل فنّي

HÂL - MAKÂM - VAKT ARASINDAKİ FARKLAR

Hâl

Deriz ki, **hâl, yiyecek içecek ve binektir.** Seyyâr bunlarla güçlenir. Küllî ve hakikî matluba giden manevî yolculuğunda ona yardım ederler. **Güç ve kuvvet olmadan yolculuk yapmak haramdır.** Güç, kuvvet ve takat sufîlere göre mal ve hâl ile olur.

Hâl, şehvetin nefsin, kalbin veya ruhun kuvvetidir.

Mal ise bilindiği gibi sadece nefis ve şehveti takviye eden bir şeydir.

Tabiatıyla hâl, daha kuvvetli bir güç ve takattir. Çünkü hâl; من باقٍ فى باق الى باق

“baki olandan, baki olanda ve baki olana”;

mal ise من فانٍ فى فانٍ الى فانٍ

“fâni olandan, fânî olanda ve fâni olana” verilen bir kuvvettir.

Buradaki **“bakî olandan”**, Hakk’tan olandan, demektir. Bu elçi olarak gelen kimseye sultanın ikramı gibidir.

“Bakî olanda”, ifadesinden kalp ve ruhu kastediyorum. (Yukarda hâlin kuvvetinden söz ederken nefis ve şehveti de kalp ve ruhun yanına ilâve etmiştik).

Şimdi şu şekilde bir soru sorulabilir:

“Nefis ve şehvetin de baki olma özelliği var mı ki bunu aynı tasnife soktunuz?” Cevap olarak deriz ki:

Nefis bu gayeyi kendisine gaye edinirse, tezkiye edilir, temize çıkar. Temizlenen kendini kınar (nefs-i levvâme), kınayan zikreder, tatmin olur ve kalbe dönüşür. Şehvet te bunun gibidir, fâniden bakîye indiği sürece kalbte şevk, özlem ve rağbet hâline gelir. O zaman **kalbten at iniltisine benzer bir ses işitir.** Bu nefse takvanın ilham edilmesinin ve şeytanın müslüman oluşunun sırrıdır.

“Fâniden, fânide, fâniye”, ifadesine gelince,

“fâniden”, maldan demektir, mal fânide olan bir fânidir. Ve mal nefis ve şehvetin kuvvetidir. Her ikisi de fânidir. Bunlar doğru yönden ve hak yoldan çıktıkları zaman heybet sahralarında yok olur giderler.

Burada şu şekilde bir soru daha sorulabilir:

Heybet kalp ve ruha (giden) yolda değil midir?

Cevap olarak deriz ki:

Evet, fakat kalp ve ruh, ikisi sadece Hakk'ı arayan, O'na âsi olmayan ve O'nun emrettiğinin dışında bir şey yapmayan Hakk'ı talepte cehd sarfeden iki haktır.

Heybet parıltıları bunların üzerine doğduğu zaman, fazilet, rahmet ve cemâl nurları ikisine de kavuşur. Allah Teâlâ'nın lütuf ve ihsanı olarak bulundukları yerde korku ve endişe hissetmezler.

Hevâ ve şehvet kalp ve ruhla beraber olmak istediği ve heybet varidi ile onları sevk ettiği zaman, inâbe (günahı terk ve yönelmen)in hakikati ve heva ve şehvette Allah Teâlâ'ya sığınmanın sırrı ortaya çıkar. Bundan sonra hevâ ve

şehvet kalp ve ruhun eteklerine yapışırlar, böylece, ruhların ruhu ve kalplerin kalbine beslenen hüsn-i zanla beraber, kalpte ve ruhta tevekkül, rıza, tefviz, teslimiyet havi ve kuvvetten teberinin (yüz çevirmenin) sırrı ortaya çıkar. O zaman cemâlin nuru ve rahmeti ona kavuşur ve onunla dost olur. Artık kalp ve ruh Rabb'i ile hevâ ve şehvet te kalp ve ruhla bakî olur. Böylece hepsi de kurtulmuş olurlar. **"Aynı zamanda onlar öyle bir Kavimdirler ki, onlarla oturup kalkan bedbaht olmaz."** Bu, arkadaşlığın sırrı yolda belli olur, demektir. [44]

Makam

Makam, yolculuk yorgunluğunu atmak için istirahat ve konaklamaktır.

Hâl, yolculuğun sebepleriyse, makam yoldaki konaklar gibidir. Şu şekilde diyebiliriz:

Hâl, kuşun iki kanadı, makam ise yuvası gibidir.

Seyyâr için, bir manadan fışkıran tek bir halette iki muhtelif kuvvetin bulunması şarttır. Seyyâr ister yolun başında olsun, ister ortasında isterse sonunda olsun durum değişmez.

İşe yeni başlayan kimse **yol çocuğu**dur.

Ortada olan **olgun kişi**dir.

Sona kavuşmuş olan ise **yol şeyhi**dir(ihtiyar).

Bu iki kuvvet terazinin kefeleri gibi eşit olmalıdır. Bu sırrın keşfedilmesinden mizan (kavramı) tecelli eder. Bu da şu sözle bilinir:

---

[44] Tirmizî, Da'vat, 129; İbn Hanbel, II, 252, 359, 383.

"Sırat kıldan ince, kılıçtan keskincedir".[45]

Yavrunun kanadı, orta yaşlının kanadı gibi, orta yaşlının kanadı da müntehinin kanadı gibi değildir. Artık herkesin kanadı ile buas kuşunun (Küçük Kuş) kanadını, buna kıyas et.

Yavrunun kanatları **havf-recâ**, (Korku-Ümit)

Orta yaşlının kanatları **kabz-bast**, (Darlık-Genişlik)

İhtiyarın kanatları ise **üns ve heybet** (Yakınlık sevinci-Uzaklaşma Korkusu)tir.

Onlardan sonra marifet, muhabbet fenâ-bekâ, vasl-fasl, sahv-sekr, mahv-isbat kanatlarına yükselir (ve bu kanatlarla uçar).

Bu iki kanatla uçabilmek için her ikisinin de zat ve hareketleri yönünden eşit olması gerekir. Kanatların ya zatları veya sıfatları değişik olursa, bu Seyyârı ve bu kanatla uçanı da değişikliğe uğratır. Çünkü ağır olan taraf aşağıya doğru çeker, hafif olan taraf yukarı doğru çıkarır. Ve dengesi bozulur. Biri diğerinden kuvvetli olursa, kuvvetli olan öne geçer diğeri geride kalır. Bu ise Seyyârın durmasına sebep olur.

Eğer iki kanattan biri öbüründen daha hareketli ise, bu farklılık, kılıçtan ince olan sırat-ı müstakim ve doğru yoldan sapmaya sebebtir. Bu yol kıldan incedir. Kıl kadar olsaydı sapmamak için bir genişlik mevcut olurdu.

Bir kimsenin havf (Korku) tarafı reca (Ümit) tarafına ağır basarsa, karakış gibi soğuk fikirlere düşer. Aksine, reca havfa nazaran ağır basarsa müstakimden yuvarlanarak **"aldanma cehen-**

---

[45] Müslim, İman, 302; İbn Hanbel, VI, 110.

nemi"ne düşer.

"Adil olan Hakk'ın sıfatı, azabı şiddetli, lutfu bol olmaktadır." [46] Şu halde Allah Teâlâ'nın azabı Seyyârın havf kanadına, lutfu ise reca kanadına sahip olmasını gerektirmektedir.

İyi bil ki! **Bu iki kanat çocuk meydanındadır**, bunlar onda düzelmedikçe değişmezler. İstikamet ve düzgünlük köprüden geçiş sebebidir. Ya günah işlenerek ayak sürçer, korku artar veya ibadetine aldanır, böylece ayağı kayar, bir daha geçişe tamah ve gayret etmez. Çocukların âdeti böyledir. Bir müddet karakışa benzeyen havf ta, bir müddet cehenneme benzeyen recanın sıcaklığında, kalırlar bir müddet orada müstakim ve düzgün hale gelirler. Bu onların zaaf ve eksikliklerinden ileri gelir. **"Havf ve reca"** (Korku-Ümit) **makamındaki, "telvîn"** (halden hale geçiş) **makamı budur.** Her makam ve hâl sahibinin de başlangıçta renkli sonuçta ise müstakim ve yerleşmiş olması kaçınılmazdır. **"İstikamet ve temkin** (durulma)**"** hâsıl olunca, Sırat'tan geçmek de imkân dâhiline girmiş olur.

Havf ve reca (Korku-Ümit) makamındaki istikamet tamamlanınca Seyyâr orta yaşlılık sınırlarının başlangıç noktasına ulaşır. Bu da kabz ve basttır. Kabz ve bastın da şartları vardır. Bunlarla ilgili açıklamalar, havf ve recada olduğu gibidir.

Kabz ve bast orta yaşlı kimsenin iki kanadı haline gelmiş ve onun işlerini dengeleyen bir terazi gibi olmuş, ikisi arasında bir yol teşkil

---

[46] Gafir, 3

etmiş ondan sağa veya sola sapmak Seyyâr için bir sıcaklık veya soğukluk halini atmıştır. Zira bunun sebebi her ikisinde yani kabz ve bastın havf ve recadan, derece yönünden bir mertebe üstün oluşudur. Sebebi de şudur:

Havf ve recanın (Korku-Ümit) **sebebi ilimdir, kabz ve bastın sebebi işe Seyyârdaki kadîm kudretin tasarrufudur.**

Seyyârdaki ilme, unutmak veya ilmin zıddı, muhalifi olan şeylerle meşgul olmak, gibi âfetler arız olur. Bununla beraber ilim irâde sahibinin bir fiilidir. Hâlbuki kabz ve basta böyle bir tehlike yol bulmaz. Kadîm kudretten kaynaklandığı için bir arıza bir engel v.b. âfet söz konusu değildir. Zaten o noktada Seyyârın değil, **"Vâhidu'l-kahhar olan Allah'ın irâde ve dilemesi geçerlidir"** [47]

Bir diğer fark da şudur:

Kabz ve bastın zevki hem kalp için hem de vücut için geçerlidir. Hâlbuki havf ve recanın zevki vücutta hissedilmez sadece kalple duyulur ve tadılır.

Şu şekilde bir soru sorulsa:

"Anlaşıldı ki havf ve recâyı bir tek hal olarak görmek ikisi arasında bir istikametin varlığını kabul etmek mümkün olmaktadır. Acaba bu durum bir araya gelmez iki zıt olmakla beraber, kabz ve bastda mümkün müdür?"

Cevap olarak deriz ki:

Bu meydana girişin ilk günlerinde kalp bazen

---

[47] Bk. Yusuf, 39; Gâfir, 16

iz ve eseri yüzde görülecek şekilde bast hâlinde, bazen da yine izleri yüzde tezahür edecek şekilde kabz hâlinde olur. Bu, kabz ve bast meydanındaki **“telvîn”** [48] makamıdır. Müstakim olan kimse burada hem kabz hem de bast hâli içinde olur. Fakat cahil bir kimse onu gördüğünde sadece kabz hâlinde olduğunu, hâlden anlayan bir kimse onu gördüğünde hemen onun içinde bast cevheri bulunan bir kabz hali içinde olduğunu alnından okur. Çünkü o şahıs onun ulaştığı makama daha önce ulaşmış, onun tattığını tatmıştır. Bunun sebebi şudur:

Allah Teâlâ’nın has kulları bütün manevî hazine ve definelerin yerlerini bilseler ve bunların ebedî olarak bitmez tükenmez bir şekilde devam edeceğini öğrenseler bile yine yanlarındaki ile kanâat eder, bununla sevinir. Daha fazlasını aramak için yola çıkarlar ama vakara yapışırlar, sırların ağyara zahir olmasından korktukları ve bunu kıskandıkları için o hazineleri açıklamaktan kaçınırlar. Ceberut ve kibriya sıfatları onları yüceltir onlar ise, cemâl ve rahmet sıfatlarını gizlerler. Sanki hatırlama, ağır davranma ve vakardaki şiddetten dolayı zincirle bağlanmış gibi bedenleriyle kabz halindedirler. Rüzgârın estiği bir yerde güzel koku satan kimse gibi de ruhlarıyla bast halindedirler.

Şu şekilde bir soru sorulsa:

Heybet ve ceberûtun onları yükseltmesi,

---

[48] **Telvin:** sözlük anlamı renklerdir. Tasavvuftaki anlamı ise **"halden hale geçmek"** demektir.

onların ise cemâl, fazl ve rahmet sıfatlarını gizlemelerini gerektiren şey nedir?

Cevap olarak deriz ki:

Cemâl fazl ve rahmet sıfatları haremdeki asalet sahibi güzel ve nazlı kadınlardır. Perde ve peçe ile örtünürler ki, yabancılar onlara tamah edip de fitneye düşürmesin.

Şu şekilde sorulsa:

Peki, bu heybet ve ceberut istenilen ve makbul değil midir?

Cevap olarak deriz ki:

Tabii. Fakat ağyar onların manalarını değil suretlerini görür. **Suretleri ise yılan, aslan ve akrep gibi korkunçtur.** Ağyar bu tip şeylerden uzak dururlar. Hâlbuki cemâl sıfatlarında durum bunun tersinedir. Cemâl sıfatların celâl sıfatlara nispeti suret ve dış güzellikleri yönünden kadın-erkek arasındaki güzelliğe benzer. Mana itibariyle ise, durum bunun tersidir, (Erkek kadından, celâl cemâldan daha güzeldir).

Sözler ve Haller

Cüneyd Bağdadî kaddese'llâhü ruhâhû dedi ki:

"İçinde olduğumuz durumu sultanlar bilseydi, o hali elde etmek için muhakkak bize kılıçlarıyla savaş açarlardı".

Denildi ki;

Cüneyd bir gün bir kısım dostlarının semâ meclisinde bulunuyordu. Dervişler coştu ve raksa kalktılar. Cüneyd yerinden hiç kımılda-

madı.[49] Bu durumu gören müridler onun raksı haram saydığını zannettiler. Ve raksa kalkmamasının sebebini sordular. Cüneyd şu âyet ile bu soruya karşılık verdi:

"Dağları görür, onları hareketsiz donmuş zannedersin. Hâlbuki onlar bulutun yürümesi gibi yürümektedirler..." [50]

Raks eden şahsa bast malik olur ve onu hâkimiyeti altına alır. Şeyhe ise hiçbir şey hâkim olamaz, aksine o hallere mâlik ve hâkim olur.

Yine bir gün Ebu Hasan Nuri (hyt. 295/907) semâ meclisinde bulunduğu sırada dostları raks ve deverana başladılar. O hiç yerinden kalkmadı. Cansız bir varlıkmış gibi hiç kımıldamadı. Yanındakiler semâdan etkilenmediğini zannettiler. Bir müddet sonra alnından ter boşandı ve rengi uçtu. Renginin uçması, o andaki haletinin yükselerek zirveye ulaşmasına işaretti.

Hal, nihâyete erdi mi ki haletin (halin) **makamı ruhtur.** Kan (uçması) da ruhun Arşıdır, o zaman damarlar açılır ve dolar. Halet için orada bir mecal ve dolaşma sahası kalmayınca da fışkırır.

Kabz-Bast

Kabz, sadece suret ve hâllere hastır. Çünkü kesafet, şiddet, kasavet ve kuvvet bakımından, eşyanın en dayanıklısı odur. (yani suret ve hâldir). Kabz hâli aynı cinsten olma durumu ger-

---

[49] Serrac, el-Luma' fi't-tasavvuf, s. 294 (Leiden 1914); Gazali, İhya, II, 266 (Mısır 1289).

[50] Neml, 88

çekleştiği için onu (kuvvet, kasavet... gibi şeyleri) bir araya toplar. Hâlbuki manalar, nurlar, kalpler ve ruhlarda durum böyle değildir. Bunlar latif şeylerdir ve latif oluşlarının kemâl derecede bulunmaları sebebiyledir ki, kibriyanın heybeti ile olan durum müstesna, alma ve bağlama halinden kurtulmuşlardır.

Letafete nisbeti sabit olduğu için **üns**(iyet-arkadaşlık) onunla bir araya geldi. Orta yaşlı zat bu iki kanatla şeyh meydanına doğru uçar. Ve orada kabz bast, heybet üns ile yer değiştirir.

Heybet ve üns

Heybet ve üns kabz ve bastın bir üst derecesidir. Çünkü heybet ve ünste vicdan, zevk ve müşahede nevinden olan şâhidler daha çoktur. Bastda ise şâhidler azdır. Çünkü kabz ve bastın şâhidleri sadece vicdan ve şevktir. Üns ve heybetin büyüklüğü bu manadadır.

Şeyh olan kimse dahi bu iki kanatla sırat-ı müstakim ve istikametten sapabilir, sağa sola kayar. Bu onun telvini ve temkinidir. Telvîn bazen, kerem, lütuf, rahmet ve fazl gibi cemâl sıfatlarının tecellisi ile olur. Bu halde şeyh ünse gark olur. Bazen da kuvvetli bir tutuş, ezici kuvvet, izzet, büyüklük, yücelik, güç, kudret gibi celâl sıfatlarının tecelli etmesiyle olur. O zaman da şeyh heybet hâline gark olur. Kimi zaman zat tecelli edince ancak o zaman sıfatlar mezcedilmiş hale gelir. Çünkü sıfatların esası ve toplandığı yer zattır.

Hem korkan hem ümid eden İslâm makâmındadır.

Kabz ve bast hâlinde olan iman ikân (bilme) makâmındadır.

Üns ve heybet sahibi muttaki bir ariftir.

Muhsin, ihsan irfan ve takva sahibi olan bu kimseye Allah Taâlâ tecellî ettiği zaman kalb ve ruhundan en çok sevdiği bir şey alınsa bile bu durumu o kulun, hoşuna gider. Çünkü bu halin büyüklüğünü ve ululuğunu görmüş ve tatmıştır.

Bu sevgi ve muhabbet onun ünsüdür, sevgilinin, onu alışı da heybetidir. Heybet ve ünsten, muhabbet ve marifet kanatlarına ve fenâ-bekâ kanatlarına yükselir.

Daha önce üns ve heybetin şeyhin iki kanadı durumunda olduğunu, bunların Zat'ın tecellisinin netice ve meyveleri olduğunu, şeyhin Zat'a ulaşan ve O'na ulaştıran bir kimse olduğunu, bunun da nihaî gaye olduğunu söylemiş ve sözümüze şunu ilave etmiştik:

Kabz ve bast ise sıfatların meyvesidir. Onun için bu noktada Seyyâr orta yaşlı bir kimse durumundadır. Zira sıfatlara vâsıl olmuştur.

Havf ve reca

Havf ve reca (Korku-Ümit) **sahibi ise çocuktur.** Çünkü havf ve reca ilmin meyve ve neticeleridir. Yukarda zikrettiğimiz gibi âfet ve musibetler bu ikisine arız olur.

Havfın tam ve mükemmel oluşu devamlı ilimle, kabz ve bastın tamamlılığı ise devamlı olarak yapılan sabır ve şükre bağlıdır.

Üns ve heybetin mükemmel oluşunun sebebi de devamlı rızâ ve tefviz (İşi Allah Teâlâ'ya havale etme) dir.

Rızâ ve tefviz bazen heybet ve ünsün semere ve neticesi haline dönüşür. Çünkü irâdenin kendisinden alınması suretiyle, ismi aziz olanın nimet ve belalarım gören şeyh, kazaya rıza, nimete şükür, bela karşısında kendi işini ona havale ederek sabretme çaresi ve hükmü ile Hakk'a temellük ederek şunu der:

"Sen benim Rabbim ve kâdirimsin. Dilersen beni yaşat istersen öldür."

Marifet ve muhabbet kanatları aynı yerde ve aynı hizada beraberce bulunmazlar. Daima marifet kanadı muhabbet kanadından öndedir. Bununla beraber tıpkı aslına fazlalık ve eksiklikte ortak olan bir şeyin gölgesi gibi ona bitişik ve yapışıktır. Fenâ-bekâ da böyledir. Kişi başka şeylerden fâni olduğu nispette O'nunla baki olur. O'na ulaştığı oranda diğer şeylerden ayrılır, diğer varlıklardan ayrıldığı ölçüde de O'na bitişir.

Şeyh, O'nun dışındaki varlıklar sebebiyle sahv (ayıklık) hâline geldikçe O'nun müşahede şarabı ile tekrar sekr (Sarhoşluk) hâline girer. Hakk onu mahv ettiği nispette var kılar. **(Onu ne kadar çok yok ederse, o kadar fazla var kılmış olur).**

Saydığımız bu mahv, isbat, sahv, sekr makamları fenâ-bekâdan öncedir.

Şevk

Bir soru sorulursa:

"Her tabirin bir eşi bir ikinci kanadı var. Peki, şevk'in eşi nedir? Yoksa eşi olmayan tek bir kanat mıdır?

Cevap olarak deriz ki:

“O muhabbet yerindedir, eşi de irfan dır. Zira irfan miktarınca şevk ve özlem duyulur.

İrfan

Üç derece vardır:

Umumun irfanı (İrfan-ı amme): Zahirdeki âyetlerle delil getirme ve hüküm çıkarmadır.

Havassın irfanı (İrfan-ı hassa): Hem zahiri âyetler ve hem de gaybte gizli olan âyetlerle delil getirme ve hüküm çıkarmadır.

Hassatu’l-hassanın irfanı: Âyetler üstüne âyetlerle delil getirenlerin yoludur. Bu ıtkanın (sağlam yapanların) irfanıdır.

Havassu’l-hasseden olanlar, her şeyi O’nunla tanımışlardır, yoksa onu hiç bir şeyle tanımış değillerdir.

Bu durum su kaynağı, deniz ve ark arasındaki münasebete benzer, Arkı gören, onun suyunu bir yerden aldığını bilir. Bu bir çeşit irfandır. Fakat eksiktir. Çünkü o arka su veren bir yerin olduğunu biliyor, ama bunun miktarını bilmiyor.

Acaba o ark gibi midir? Arkın kendisi midir? Yoksa arkın üstünde çok büyük bir şey midir?

Bu husus hakkında bilgisi yoktur. Bu durumdaki sâlik, arka kaynaklık eden denize ulaşıncaya kadar arkı takip eder. Denizi görünce bu sefer onun büyüklüğünü ve suyunun bolluğunu garipser, fakat yine de şunu der:

Bu deniz büyük ama sonuçta sınırlı olması bakımından o da ark cinsinden bir şeydir. Böylece, denizin büyüklüğü denizin kaynağının

büyüklüğüne delil teşkil eder. Bu da bir irfandır. Fakat bu da eksiktir. Çünkü esas kaynağı ve merkezi görmedi.

Acaba kaynak bu deniz kadar mıdır ondan büyük müdür, küçük müdür?

Bu durum ve bu arayış, bütün denizlerin ve ırmakların kendisinden fışkırdığı esas kaynağa ulaşıncaya kadar devam eder. Deniz ve nehirlerin O'ndan olduğunu şimdi anlar. Hâlbuki daha evvel ark ve deniz vasıtasıyla onu tanımakta idi.

Söylemek istediğimiz şudur:

Her irfan kendi gücü oranında muhabbet ve şevki beraberinde getirir. Veya şu şekilde diyelim:

Talip şevkte yahut marifet muhabbette fâni olur. Çünkü **irfan vasfı gerektirir, muhabbet ise vasfı yok eder ve sıfattan daha yüce olmayı gerektirir.** Mevcut sıfatta, verimli, meyvede fâni olduğu zaman; bu, tıpkı şevk ve muhabbette irfanın fâni olması gibi olur. Sıfat sürekli olarak vasıflananı ister. **Seven kimse sevgide fâni olunca, sevgisi, sevgilisinin sevgisi ile birleşecek ve bütünleşecektir. Artık o zaman ne kuş ne de kanat vardır.** Bu takdirde onun uçuşu ve sevgisi kulun Allah Teâlâ'ya olan muhabbeti ile değil Hakk'ın kendisine olan muhabbeti ile Hakk'a aittir:

اَنَا مَنْ اَهْوَى وَمَنْ اَهْوَى

"Ben sevdiğim kimseyim, sevdiğim kimse de bendir" .[51]

[51] Divan-ı Hallaç, s. 92.

“..Ondan başka herşey helak olacaktır...” [52]

Şevk, muhabbetin başlangıcıdır. Eksikliği sebebiyle önce teveccühle beraber bulunur. Muhabbet ve aşk hâline gelince teveccühü bırakır ve her yönden her yöne uçan kuş hâline gelir, zira sevgili buradadır, önden, arkadan, üstten, alttan, sağdan, soldan, içten, dıştan uçar. Çünkü sevgili ona her cihetten, her cihette, her cihete doğru, her cihet için ve her cihetten tecelli eder.

Sonuç

Hâl seni bir makamdan diğer bir makama nakleden şeydir. Makam ise yorulduğun zaman oturduğun ve dinlendiğin yerdir.

Vakt

Vakit keskin bir kılıçtır. Eğer keskin olmasaydı düşünüp taşınıncaya kadar seni beklerdi. Hâlbuki zaman keskin bir kılıç gibi geçip gidiyor, hükmünü icra ediyor.

Açıklaması

Sûfî ibnu’l-vakttır, vaktin oğludur. Çünkü onunla beraber döner. O, geçmişe de, geleceğe

---

أنا من أهوى ومن أهوى أنا نحن روحان حللنا بدنا

فإذا أبصرتني أبصرته وإذا أبصرته كان أنا

روحه روحي وروحي روحه من رأى روحين حلا بدنا

[52] Gafîr, 88

de bakmaz. Çünkü onun geçmişe veya geleceğe bakması, düşünmesi şu andaki vaktinin boşa harcanması demektir. Çok defa da birçok zamanın zayi olmasına yol açar. Bu durum murakabenin sıhhatinin da şartıdır.

"Murakabe" mufaala vezninde gelir.[53] Dolayısıyla murakabe sevgili olan Hakk ile sûfînin **karşılıklı birbirini gözetlemesi** demektir.

Hayır, şer, başkasına kulak verme ve yönelme çeşidinden kulun yaptığı her şeyi Hakk Taâlâ gözetlemekte ve denetlemektedir. O "Rakîb"(Gözetleyen)dir.

Sûfî de belâ ve dostluk türünden üzerime ne gelecek diye Hakk'ı gözetlemekte onun rakibi olmaktadır.

Bunları, yolun başında **sabır ve şükürle**,

Yolun ortasında **şükür ve isâr** (hoş görmek) ile,

Başka bir zaman da bütün bunları tek bir hal olarak karşılar.

Buhturî dedi ki:

اِسَاءَةَ لَيْلٰى وَاِحْسَانِهَا　　اُحِبُّ عَلَىَّ اَيَّمَا حَالَةٍ

"Hangi hâl ve durumda olursam olayım, Leylâ'nın iyiliklerini de kötülüklerini de seviyorum"[54]

Bir zamanlar maşuku tarafından sille tokat dövüldükçe, bu, hali ile halka karşı övünen ve gülen bir âşık görmüştüm. Âşık, halinden mem-

---

[53] Arapça sarf kaidesi

[54] Divan-ı Buhturî, s. 254 (İstanbul. 1300).

nun muşçasına, **(Sevgilim) hakkımı vermede ve ödemede hiç de kusur etmiyor**, diyordu.

Şu şekilde bir söz vardır.

"Sûfînin himmeti ayağını ileri geçmez."

Bu sözden sûfînin himmetinin adiliği manasını zannetme! Çünkü sûfînin iki ayağından biri sondadır. Diğeri ise sonsuzluktadır. Dolayısıyla o, hiç bir zaman himmetinden ayrılmaz. Çünkü Seyyâr binicidir, himmeti ise bindiği attır.

Himmetin Beyanı

Himmetin başı ve sonu vardır. Başlangıcı irâde sonra talep, sonra rabt, sonra tasarruf, sonra kevn (âlem)dir.

Himmet kudrettir. Sırr ise Hakk'ın kudretini ve himmeti bir araya getirir. İrâde ve talep kalpten olur. Ruh gizli değildir. Ancak zevke dayanan bir ilgi ve bağ ile aşikâr olabilir, görülebilir.

Biz deriz ki:

İrâde güçlenir ve talepteki samimiyet de kuvvetli olursa himmet sahibi ile matlub arasında (maddî veya manevî) bir rabıta meydana gelir. Bu rabıta ya icat ve var etme veya ifna ve yok etme suretinde hâsıl olur. Tıpkı iki şey arasındaki silsile gibi veya bir savaşçı ile hasmının göğsü arasında hâsıl olan mızrak veyahut ok gibi veya da güneşle yer arasındaki ışık gibidir.

Allah Teâlâ kendisine dönenlerin kalplerini, kendisinden gelen bir nur ile bağlar. O zaman Seyyâr kendisi ile gökyüzü arasındaki rabıtayı, sanki ikisi bir şeymiş gibi tadar. **Bazen da gökyüzünden kalbine doğru inen ve kendisinin de**

tutunduğu zincir görür. Bu, **"Allah Teâlâ'nın ipi"** dir. Bu semavî parçaların tezkiye ve temizlenmesinden sonra vukua gelir. [55]

Himmeti, her lahza ve nefes aldıkça bizden ayrılan ve göğe doğru yükselen bir adam şeklinde müşahede etmiştim. Bu hadise tekvin (var etme) halinde vaki olmuştu.

Hatıra

Küçükken ıssız bir evdeki bir kısım eşyayı beklemek için orda tek başıma gecelemiştim. Eve hırsız girecek, diye durmadan şeytan vesvese, nefsim ise vehim veriyordu. Hâlbuki kapılar da kapalı idi. Ben de gaybî duyguların ortaya çıkışı, hislerin yanılması ve korkunun şiddetinden olacak ki hırsızın var olduğunu zannettim. Sanki adamın tıkırtısını duyuyordum. Kapının yanına geldi, kapıyı çaldı, kapalı olduğunu anladı, sonra sürgü ile oynamaya başladı, sonuçta kapıyı açtı ve içeri girdi. Aklım başımdan uçtu, bayıldım. Ertesi gün öğleyin aklım başıma geldiği zaman kendi kendime

"bana ne oldu", dedim. O anda gece hırsızın eve girişini ve bazı eşyayı alışını hatırladım. Hemen eşyaya baktım. Hepsi yerli yerinde duruyor. Kapıya koştum o da kapalı. O zaman bunu himmetimin yaptığını anladım.

Çok korkulduğu zaman, (hayalî) korkunç şahısların zuhur etmesinin ve görünmesinin sırrı, bu sır (ve vehim) dir.

---

[55] (Bk. Âl-i İmran, 103, 112).

Himmet, cem'iyetin meyvası, belki cem'iyetin sırrıdır. Zıddı ise tefrika dır. Cem'iyet gibi nimet, tefrika gibi azab yoktur. Cem'iyet kalbin Arşa ulaşması, başka bir ifade ile Arşın kalbe kavuşmasıdır. Veya yolun ortasında ikisinin karşılaşmasıdır. (Cem'iyetu'l-cemiyet).

Cemu'l-cem' ise kalp ve arşın Hakk'ta yok olmasıdır. Bu ise Hakk'ın her ikisi üzerine istiva etmesidir.

"Allah Teâlâ'nın Arşı istiva etmesi" [56] kalpleri istiva etmesine göredir. **Allah Teâlâ'nın Arşı istiva etmesi celâli, kalpleri istiva etmesi ise cemâlidir.** Bu da **"Rahman ve Rahim"** in mânâsıdır.

Rahman Arşa istiva eden, Rahim kalpte tecellî edendir.

Rahman ve Rahîm kelimelerindeki **"elif"** ve **"ya"**nın manası budur. (Rahmanda elif, Rahimde ya vardır).رحْمَان رحِيم

Bu, zevk ve tatmayla ilgili bir sırdır. Meselâ; rahman kelimesini söylediğin ve bir başkasından işittiğin zaman, büyüklük, yücelik, kudret, azamet, kuvvetlice yakalama ve tutma gibi bütün cemâl sıfatlarının toplamını o kelimede bulur ve hissedersin.

Aynı şekilde rahîm kelimesini söylediğin veya başkasından duyduğun zaman ise, nimet, selâmet, atıfet, kerem, lütuf, rahmet gibi cemâl sıfatlarının tümünü tadar ve hissedersin.

"Elif" gökle ilgilidir; **"ya"** ise yer ile ilgilidir.

---

[56] Furkan, 59; Tâhâ, 5

Bunun gibi Arş semavîdir, kalb arazîdir.(yerle ilgilidir)

Bunun için **"elif"**, (Arapça gramerinde) nasba, (dikelme, çalışma, yorulma) **"ya"** ise cerre, (çekme, taşıma, yüklenme) alâmettir.

"Vav" ise ref (yükselme) alâmetidir. Ref nasb ile kesr arasında bulunur. **"Vav"** ruhun ismidir, **"elif"** Hakk'ın, **"ya"** ise halkın ismidir. Bunun için ruhlar, sırların mahalleri ve halk ile Hakk arasındaki alâkalar ve bağlar haline getirilmişlerdir. Bu kâinat ile onu meydana getiren arasındaki bir iştir.

Bu söylediğim manayı Allah Teâlâ'nın şu ifadesi sana daha iyi açıklar:

"...Sana ruhun mahiyetinden sorarlar. De ki, o Rabb'imin emrinden ibarettir..." [57]

Bu ifade, ruhun manası konusunda bir sükût ve susma değil, aksine onu bir tefsirdir. Fakat Allah Teâlâ ile Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem ve müminler arasındaki sırdan dolayı cevap vermekten çok susmaya benzer.

Bundan dolayı şeyhler ruh konusunda ihtilaf etmişlerdir. Bence bu söylenenlerin en doğrusu Cüneyd Bağdadî kaddese'llâhü ruhâhu şu kelamıdır:

"Ruh için kadîmdir de demiyoruz, mahlûk (hadis) tir de demiyoruz".

Hulâsa, ruhun Hakk'a ve halka nisbeti **"vav"**ın **"elif"** ve **"ya"** ya, başka bir deyişle refin nasb ve cerre nispeti gibidir. Bu suretle Seyyâr,

---

[57] İsrâ, 85

harflerin sırlarına doğru yönelmiş olur.

Harflerin Sırlarındaki Meseleler

Ayn harfi - ع - (kaynak, zat) dâiresi birden ortaya çıkmaz, yavaş yavaş zuhur eder-, tedricen artar. Tıpkı ayın ilk gün daha küçük, 2, 3, 4. günde gittikçe büyümesi gibidir. Bu esnada Seyyâr, ayın ve aya ait gökteki menzillerin tadını tadar. Zaman zaman bu daire (ayın dairesi) büyür, genişler, bazen da küçülür, yok olur.

Bütün bunlar, Seyyârdaki ayın ve aya ait feleğin, menzillerin ve burçların örnekleridir.

Seyyâr bilir ki yirmisekiz veya yirmi dokuz olan harfler, kamer-i felek (Ay Feleği) denilen birinci gökyüzünden doğmaktadır. Kelâm (Kur'ân-ı Kerim) da yedi semâ vardır.

Birinci kat harflere aittir, bundan dolayı harfler, hem suret hem de mana olarak, ayın menzillerindeki sapmalarını nakleder ve aks ettirirler. Ayın kendi ekseni etrafında dönüşünün zamanı ile harflerin çıkış yeri olan ağızdaki dişlerin otuz tane olmasında da yine aynı konuya işaret vardır.

Arştaki harfler tahtasının sınırı dudaktan kalbe, başka bir ifade ile **"be"** den **"he"**ye kadardır.

Bu tahta ve levha üzerindeki harfler, insanî irâde ve ihtiyar vasıtası ile tespit edilir. İnsanî vasıflar yok olduğunda ise vasıtasız, iradesiz ve Hakk'ın kalemi nasıl gerektirirse o şekilde ve o yolla tespit edilir. **Hakk'ın kaleminin gerisinde Hakk'ın irâdesi vardır.** Hakk'ın kudreti de onun

kaleminin arkasındadır.

Artık o anda sonradan ortaya çıkmış kâtip fâni olmuştur. Kadîm (eski) katip (olan Allah Teâlâ) yazar... Dediğini, dilediği gibi ve dilediği şekilde yazar.

Örnek

Bu makama ulaştığım ruh levhimde yazılan ilkyazı şu idi:

"Bismillahirrahmanirrahîm"

Besmeledeki **"Allah"** kelimesinin manası **"Rahman ve Rahim"** diye açıklanıyordu. Yani Allah Teâlâ bilinen cemâl ve celâl sıfatlarıyla mevsuftur. Bundan dolayı onun bütün harfleri tümü ile marifet harfleridir. (Bismillahir rahmanirrahim demekle sanki) şu şekilde demiş oluyordu:

"Yerde bilinen, gökte bilinen, Arşta bilinen ve kalbte bilinen Allah'ın adıyla..."

Bir gün gaybet halinde iken Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem ve ashabını gördüm. Sordum:

"Ya Rasûlallah Rahman'ın anlamı nedir?"

Rasûlüllah cevaben:

"O Arşa istiva edendir"[58] dedi. Bu defa:

"Rahîm ne demektir?" Buna karşılıkta:

"O müminler için Rahîm'dir",[59] diye bana âyetlerle karşılık verdi.

---

[58] Tâhâ, 5; Fürkan, 59

[59] Ahzab, 43

İşaret

Bu harfler böylece sabit olduktan sonra, o zaman Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin Allah Teâlâ'dan rivâyet ettiği şu sözün manası açıkça ortaca çıkar.

"...Kulum benimle konuşur..." [60]

Ayn Dairesi

Bu daire, ayn (zat) dairesidir. Hâl, durum ve miktarı aynı kalmaz. Aksine, seyri nispetinde artar ve gelişir. Burada ayn dairesi olduğuna, yedi tabakaya ve yedi kat göğe işaret vardır. **Her tabakanın her semâ gibi harfleri vardır.**

Semavî bir cüz tedrici olarak saflaşınca önceki tabakaya göre semânın rengi ve miktarı zuhur eder. Bu daha evvel konusu geçen yüz dairesinin gark olmasına kadar devam eder.

Bazen şiddetten sonra ferahlık, heybetten sonra üns, kabzdan sonra bast, fetretten sonra rağbet, hâllerinden sonra, Allah Teâlâ'ya yönelen kimse için vechinin bütün daireleri sanki tesbih imiş ve tesbih ediyormuş gibi ortaya çıkarlar. O zaman Allah'ın mübarek vechinin nurları tecelli eder. O zaman seyyârın dilinden iradesiz şu kelimeler dökülür:

"Sübhanî, sübhanî, ma 'âzama şanî"

(Kendimi tenzih ederim. Benim şanım ne yücedir).

Bu, Seyyârın tamamen ve her şeyi ile istiğrak hâline girdiği zamandır. Fakat Seyyâr, korunmuş ise, Allah Teâlâ'nın muhafazasında

---

[60] Buharî, Rekaık, B. 38. Kurb-u Nevâfil hadisi

olursa o zaman şu şekilde der:

"Subhânehû, Subhânehû ma 'âzama şanûhû"

(O'nu tenzih ederim. O'nu tenzih ederim. O'nun şanı ne yücedir.)

Zikrin İncelikleri

Halvette bulunan zâkir, zikre başlar ve zikri de kalbe ulaşır basireti ve kalb gözü açılır. Halvetle ünsiyet eder sadece zarurî ihtiyaçları için halvetten çıkar. Sonra tekrar halvete girer ve zikre başlarsa **çekirge sürüsü gibi zikir orduları** Seyyâra hücum ederler. Bunlar, **arı vızıltısı**na benzer bir ses çıkarırlar. Ordu, aynı ateşin odunu kuşattığı gibi seyyârın arkasından dolanarak onu sarar, çepeçevre kuşatır.

Seyyâr bazen geceleyin halvetten çıkıp boş sahralarda yürürken sağından, solundan kendisine **göz kırpıldığını** görür. Bu, kalpteki şeytan gibidir.

Çoğu defa da halvetin dışında **vâridlerin hücumuna** uğrar.

Neticede eşya kendisinden gâib olur, olur da o anda **cam içinde camdan** başka bir şey göremez. Varlığın safâsının son merhalesi, onun **cam rengini** almasıdır. Bundan sonra **ruh güneşini** arkasında görür.

Yeryüzünün içinde bir **ateş** vardır, gökyüzünün en yüksek noktasında da bir **ateş** vardır ve zikir ateşinin gizlendiği bir yer haline gelince, oraya ateşler iner, demirci ocağından çıkan kıvılcımlar, gibi yerden de ateş fışkırır.

Örnek

İhlâs evi, altından yapılmış bir evdir. Seyyâr vücut ve varlık çeşitlerini delik deşik etmeden onu geçemez. Varlık, **yuvarlak bir kalkan**a benzer şekilde Seyyârın önüne gelir. Seyyâr, **ölümü tatma**dan ona geçemez. Heybetin tadılması böyledir.

Bir gün ona giden yoldaki engelleri ve perdeleri kendi irâdem olmadan aşıp geçtim. Daha doğru bir ifade ile bu perdeler ötesi âleme geçirildim ve orada ölümün tadını tattım. Sonra, o hazrete gözüm ilişince, bana bir rahatlama hali ulaştı. Bunun **rahmet hazreti** olduğu bana ilham edildi. Orada bir şeyh vardı, onun Rıdvan (Cenneti, Allah Teâlâ rızası), yine oradaki bekârlar topluluğunun da âhu gözlü huriler oldukları bana ilham edildi. Biri müstesna beni gördükleri zaman hemen peçelerini örttüler. Toprağın ağırlıklarından kurtularak, kefene sarılı bir şekilde **yerle gök arasında uçuyor** gibi idim. Yeryüzüne yaklaştığım zaman O ahu gözlü gelip beni aldı ve Kürsî üzerinde oturttu. Daha sonra şeyh kalktı, sırtımın arka tarafına oturdu beni örttü ve kalbime:

"Hadi Rabb'ına yalvar, yakar", diye fısıldadı. O zaman, beni hazret-i rubûbiyyet ve ulûhiyyete gönderdiğini anladım.

Sonra tekrar vücuda (normal hâlime) döndüm. Bütün yorgunlukları atmış sevinçli, şevk, yakın kulluk ve hayret ile dolu idim.

Kalb ve ruh toprağa ait parça ve ağırlıklardan kurtulduğu ve ruhî kuvvetlerle takviye edildiği müddetçe Seyyâr da **oturma, uykusuz**

kalma ve zikir yapma hâline devam eder. Uyumak için yanını yere koyup yattığı zaman bile, kesinlikle bilir ki, yerde yatmış olmakla beraber Aziz ve Celîl olan Allah'ın zikri ile oturmaktadır. Bu hale son derece hayret eder. Sonra bu durumun tasavvur edebildiğini düşünmeye başlar. Neticede oturan yatana dönüşür. Böylece ikisi bir arada toplanmış olur.

Bunun gibi kim zikir için ayakta durmayı âdet haline getirir, sonra oturursa, kendisini devamlı ayakta hisseder. İşte o zaman **Hay ve Kayyûm** [61] **olan, kendisini bir uyku ve uyuklamanın olmadığı** [62]zat ona tecellî eder.

"Daima kâim olan" "kıyamı dâim olan" da böyledir. (Seyyâr, Allah Teâlâ'nın Kayyûm, dâima kaim, Hay ve uyumayan sıfatlarının mazharı olur).

Seyyâr, seyr u sülük hayatının ilk zamanlarında kendi isteği ile **uyumayı terk eder**. Bu terk, rahmet bekçilerinin kendisini yatırıncaya kadar devam eder. Uyandığı zaman ya yan tarafına yatmış bir haldedir veya secde halindedir. Sağ tarafa yatmak sol tarafa yatmaktan daha iyidir. Fakat sol tarafa yattığı halde uyandırılan Seyyârın hâli, kendi irâde ve isteği ile uyuyanın hâlinden yine de iyidir. Secde hali ise hepsinden iyi ve güzeldir.

Bu uykunun sebebi de şudur:

Nefs, toprakla yoğrulmuştur, toprak ise toprağı isteyip yatar. Nefs topraktan kurtulup

---

[61] Bk. Al-i İmran 2; Bakara, 255
[62] Bakara, 255

temizlenince ise yukarda anlattığımız gibi olur.

Seyr hayatının başlangıç ve bitiş mertebeleri arasındaki Seyyârın durumuna gelince:

Yatırılmaz ve çok uyutulmaz.

Kendi irâde ve isteği ile yattığı zaman ise üstünden etrafını çepeçevre saran zikir askerlerini görür. Onların **arı vızıltısı**na veya **rüzgâr sesi**ne benzeyen seslerini işitir. Artık bu seslerden uyku kaçtığı için uyuyamaz. Bu durum zahirî duyguların zayıf, batınî hislerin, kalbi duyguların kuvvetli olduğu zaman meydana gelir.

Halvetin Sırrı

Her şeyi bırakıp Allah Teâlâ'ya yönelen ve halvete giren, huzurda ve gaybette vehm ve müşahede ile görür ki halvet haricinde arkadaşlık yaptığı şahıslar, kendisini önceden bulunduğu hale davet etmekteler. Eğer irâde yönünden zayıf ise onu kendilerine çekip cezbederler ve onu yeniden oyun ve eğlenceye sevkederler. Daha önce oynadıkları gibi onunla oynar, kendilerini helak ettikleri gibi onu da helak ve perişan ederler. Fakat irâde yönünden kuvvetli ise gücü yettiği oranda onlara karşı koyar.

Eğer halvet hayatını tamamlar neticeye ulaştırırsa, hepsinden daha kuvvetli olduğunu, tamamlayamadığı takdirde ise onların kendisinden daha kuvvetli olduğunu anlaması gerekir.

Halvetin ilk zamanlarında şeyh sayesinde seyyâr kuvvetli olur. Çünkü seyyâr hâlâ çocuktur.

Seyyâr arkadaşlarını özler ve halvetten çı-

karsa bu, şeyhin kusur ve zayıf oluşundandır. Çünkü müridi cezbeden ve çeken şeylerle olan ilişkisini kesmeden onu halvet hayatına sokmuş, demektir.

Bununla beraber şeyh bazen sadece müridin işini tamamlamak veya bazı faydalar için onu halvete sokar. Bazen da herhangi bir fayda gözeterek halvete başlatır. Meselâ; müridin içi kötü şeyle dolu olur, şeyh de bu gibi şeyleri, halvet sopasından başka bir vasıta ile söküp atmaya kadir olamaz, onun için müridi halvete sokar.

Hatıra

Halvete ilk olarak girdiğim zaman içimde bir nevi riyâ ve şöhret duygusu, bu tarikatı minberlerden insanlara anlatma ve aktarma arzusu vardı. Onlardan biri değildim ama yine de onlardan sayılmakta idim.

Sonra anlayabildiğim kadarıyla **"Bu yol doğrudur"** diye bende bir keşif meydana geldi. Fakat halvetin temeli bozuktu. Çünkü gayem sahih ve niyetim sadık değildi. Halvetin dışında bir miktar kitaplarım vardı, onları düşünür dururdum. Bu kitaplar **onbir kerre beni halvetten çıkardılar.** Ve halvet darbesinin acısı benden zail oluncaya kadar halvetin dışında kaldım. Sonra tekrar halvete girmek istedim. O zaman kendi kendime şu şekilde dedim:

"Eğer halvete daha önce girdiğim gibi girersem, yine çıkarıldığım gibi çıkarılırım. Fakat girilen yere sıdk ile girmeliyim ki, oradan sıdk

ile çıkabileyim" [63] Bunun üzerine niyetimi saf ve samimi hale getirdim. Ruhumu ele aldım ve kendi kendime: **"İşte o budur al onu"** dedim Kitaplarımı vakfettim elbiselerimi hediye ettim. Paraları sadaka olarak dağıttım. Dünyayı arkama ittim kıyameti önüme getirdim. Ar ve namus elbisesini çıkardım, insanlar hakkımda şu şekilde düşünsünler dedim:

"Perişan ve zelil oldu, boyun eğdi veya aklını yitirdi, olacağı bu idi zaten". Kendimi şeyhin önünde teneşir tahtasındaki ölü gibi hissettim. Şunu dedim:

"Şimdi kabre gireceğim ve kıyamet kopmadan oradan çıkamayacağım". Sonuçta, geriye kalan üzerimdeki bu elbise benim kefenimdir. Eğer halvetten çıkmak için aklıma bir şeyler gelir ve bunlar da kuvvetlenirse insanların yanına çıplak çıkmaktan hayâ edip çıkmamak için şu üzerimdeki elbiseyi yırtar parça parça ederim. O zaman sadece halvethânenin duvarları benim için elbise vazifesini görür, diye düşündüm.

Bütün bunlar kurtuluş ve necata karşı olan aşırı şevkimin neticesiyle olmuştur.

Bu düşüncelerle girdiğim halvetten şeyhimin izin ve müsaadesi olmadan çıkmadım, ayrılmadım.

Şeyhim Ammar Yasir kaddese'llâhü sırrahu'l azîz, bana şu şekilde demişti:

"Halvete girdiğin zaman sakın nefsinle konuşma. Kırk günlük halveti tamamlayıncaya kadar buna uy. Nefsiyle konuşan kimse daha

---

[63] Bk. İsra, 80

ilk gün halvetten çıkarılır. Eğer konuşacaksa nefsine şunu desin.

'Burası kıyamet gününe kadar senin kabrindir. Bunu iyi bil".

Sonra sözüne şunu ekledi:

"Bu çok ince bir noktadır ve bununla ancak (Hakk'a) ulaşanlar ikaz olunur".

Seyyâr, daha önce gördüğü, tanıdığı, dostluk ve arkadaşlık yaptığı malik olduğu kimselerle mücadelesi ve savaşı devam ettiği sürece halvetle ünsiyet peyda edemez. Ondan haz alamaz ona harp ilan ederler. Çünkü halvet öncesi ilâhı onlar idi.

Öyle ki, seyyâr her şeyden yüz çevirip sadece Allah Teâlâ'ya yöneldiği zaman bile, her şey onun yanına gelir ve onu Allah Teâlâ'yı bırakıp kendisine kul köle olmaya davet eder.

Seyyâr mücâhedesine devam edip ve Allah Teâlâ da onlara karşı kendisine yardım ederse, halveti sıhhatli olur ve onlar da kendisini yalnız bırakırlar. Böylece de halvete ısınır. Halvete ısındığı zaman onun zıddı olan şeylerden sıkılmaya başlar. Bundan sonra kendisi için halvete girdiği zatın zikri ile ünsiyet kurar. Bu Hakk Sübhânehu ve Teâlâ'nın zikridir.

Bazen zikir ünsün bile önüne geçer. Fakat umumiyetle birlikte yansır ve birbirlerini takip ederler. Bu müsabakanın sırrı da şudur:

Seyyâr yolun başında zıtlardan sıkılır, uzak kalır ve halvetle ünsiyet kurar daha sonra dost aramaya başlar. Bazen da daha yolun başında iken Hakk'ın keşfi vaki olur. Sonra dostun zikri

ile ünsiyet kurar, daha sonra zıtlar dostun sevgisini karıştırıp ve karmakarışık hale getirirler. Bundan dolayı halvette ünsiyet etmek ister. Sürekli olarak zikir ve halvetle ünsiyet eder. Sonuçta diğer ilahlar ve zıtlarla tamamıyla ilgisini keser. Bunlara ait hatırlayışta kesinlikle terk edilmiş olur. O zaman ünsü Hakk ile olur. **Bu halvet meydanının sonu budur. Manevî halvetin başlama noktası da burasıdır.** Seyyâr şeklen ağyar ile beraber olur. Fakat manen ariflerle beraber bulunmaktadır.

Cüneyd Bağdadî kaddese'llâhü ruhâhû, halvette bulunan müridlerine şu şekilde derdi:

"Ey halvet sahipleri! Halvette iken halvetle dost olursanız halvetten çıktığınız zaman bu dostluk ve ünsiyeti kaybedersiniz. Eğer halvette iken O'nunla dost olursanız sizin için halvethânelerle sahralar eşit olur".

Ebu Necib Suhreverdî'nin (hyt. 563/1168) yanında halvet ehli olan bir zattan bahsedilmiş ve şu şekilde denilmişti:

"Zikirdeki istiğrakı o hadde ulaşmıştır ki, göğsünden zikir işitiliyor. Fakat maddî âlemle ilgili bir şey gördüğü veya bir şey işittiği zaman hemen zikir (dünyası) karışıyor, bulanıyor, canı sıkılıyor, kızıyor ve inkâr ediyor."

Bunun üzerine şeyh müridlerine şu yolda tavsiyelerde bulundu:

"Bunun gibi olmayınız". Bunun anlamı şudur:

"O'nunla ünsiyetiniz sıhhatli olsun ki hiç bir şey zihninizi karıştırmasın."

Nasıl ki, Allah Teâlâ'yı bırakarak saf zikri,

şahidlerini ve uçuşunu kendine ma'bud yapmıştı. Onun için bir şey gördüğü, bir ses işittiği ve kalbine bir hatır geldiği zaman, iç dünyasının karışması kaçınılmaz olmuştur.

Zikrin Sırları

Zikirle meşgul olan Seyyâr kendisine şu şekilde seslenilen bir makama ulaşır:

"Zikrin, seni nasıl zikrettiğini görmek için zikretme. Çünkü o mezkûrdur. Zâkir değildir. İnsan devamlı olarak Hakk'ın mezkûrudur. Ancak Allah Teâlâ ile aralarındaki koyu karanlıklar ve kesif perdeler sebebi ile bunu işitememekte ve duyamamaktadır. Onlar işitmezler ve bu hâli hissetmezler.

Mürid, zikirde istiğrak hâline ulaştığı zaman sülûkü kesintiye uğrayanların kaldıkları yerde kalmasın, diye zikri bırakmasını şeyh ona emreder. Çünkü sıfatlarda durmak, zattan ayrı kalmayı gerektirir.

Seyyâr dil ile yaptığı zikirle uzun bir zaman geçirdikten sonra, kalbin bu zikirden bıkıp usandığı bir noktaya ulaşır. Artık dil ile yapılan zikir kalbi karıştırır, karışıklığa uğratır. Onun için dili, zikretmekten alıkoyar, kalpteki huzuru devam eder senelerce dil ile zikredemez. Bu şahıs mümin, mukîn (kat'î bilen) ve mutkın (takvalı-ihtiyatlı) dır. Ancak o, farz namazları kalp takvası ile fiilen eda eder. Çünkü KALP, FARZLARIN TERK EDİLMESİ YOLUNDA ASLA FETVA VERMEZ. Bunun yanında hiçbir zaman şüpheli konularda da fetva vermemiştir.

TASAVVUFTA HUMÛD-CUMÛD[64]

Cumûd

Nefs ateşi, şeytanlık ateşi, açlık ve susuzluk köpeği ateşi, şehvet ateşi ve bütün bunların kapsamına giren çirkin huylar türünden olan kötü ateşleri söndürdükten sonra meydana gelir.

Durum böyle olunca, biri semâya çıkan, diğeri oradan inen iki soğukla, dâhil ve bâtın serinler, harareti gider. O zaman Seyyâr, soğukta donuk bir hale gelir. Bu af soğukluğu ve serinliğidir. Neşe, sevinç, hafiflik ve rahatlık içinde ve kötü olmayan, iyi olan bir şekilde Seyyâr donar. Bu donukluğa elbiselerin çokluğu veya evin sıcaklığı fayda vermez. Hatta ateşe de girse durum değişmez. O zaman, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin şu duasının hakikati ortaya çıkar:

---

[64] Atâullâh el İskenderi kaddese'llâhü sırrahu'l azîz El Hikemü'l Atâiyye de buyurdu ki;

ادفن وجودك في أرض الخمول . فما نبت مما لم يدفن لا يتم نتاجه

"Vücudunu miskin toprağa defin et. Çünkü toprağa gömülmeyen bir tohumun yeşerdiği görülmemiştir." (Hem toprak ol, hem de toprakta sırlan demektir.)

الخمول tembellik, miskinlik. Toprağın tembelliği hakarete, ezaya tepkisiz olması demektir. Ne atılırsa kabul eder.

Tohumun yeşermesi için toprağın sakin kalması gerekir. Eğer kök hava alırsa büyüyemez.

"Rabbim beni soğuk ve kar suyu ile yıka".[65]

Humûd

Bahsedilen bu ateşin sönmesidir.

Humûd ve cumûd birbirini izleyen iki hâldir.

Ateş söndükçe yerleri, üzeri küllenir. Bir yer, bir şeyle onun zıddından hali olmaz. Bu iki hâl edebî olarak soğuk ve sıcağın zarar vermediği bir hâle ulaşıncaya kadar Seyyârla beraber bulunurlar. Seyyâr, cumûd ve humûddan, cumûd ve humûdun bulunmadığı yani ne sıcak ne de soğuk olan bir hale yükselir. Bu ise bir takım erkân ve unsurlardan sıyrılıp katıksız safâ ya ulaşıldığı zaman meydana gelir.

Bu ateşler bütünlerin parçalarıdır, tamamen yok olmazlar, tersine bütünlerle birleşirler. Bu bütünler, kendileriyle mücrim ve günahkârlara azab edilecek olan ateşlerdir. O mücrimler suç işlemiş ve böylece ateşin gövdesini büyütmüşlerdi. Burada **"büyük ve küçüğün sırrı"** ortaya çıkıyor. Çünkü büyük ateş küçük ateş gibi değildir. Bunun için namaz aydınlığı ve neşesi bu ateşin tamamını değilse bile bir kısmını söndürür öbürlerine kâfi gelmez. Onların sönmesi için kısas, had, keffaret ve hepsine tevbe etme soğutucularına ihtiyaç vardır.

Tevbe pişmanlıktır. Tevbe bir zabıttır.

Yakıtı, taş kesilen kalpler ve insanlardan

---

[65] Buhârı, Ezan, B. 89; Daavat, 39, 44, 46; Müslim, Salat, 204; Mesacid, 147; Zikir, 48.

meydana gelen ateş tutuşturulunca, kalbin sahibi Rabbını unutur ve böylece ateş yiyeceğini ve yakıtını temin eder. [66]

Ateş doyunca heyecanı sükûnet bulur, o zaman günahkâr olan durumunu hatırlar, bâtıldan yüz çevirip Hakk'a yönelmeye gayret eder. Pişmandır artık. Rabb'ına pişmanlığını şu şekilde arz eder:

"Seninle çok yaptığım iş ne fenâ, hâlbuki eskiden ve yeniden seninle ne güzel anlaşma yapmıştım. (Elest bezini) [67]

Beni affet, benim için merhametli ve şefkatli ol Rabbim.. Arzum ve ümidim budur".

Bu soğukluk da bir cüzdür, onun da yok olmayan bir tümü vardır. Ancak bu da tüme katılır. O tüm Cehennemdeki Zemherîr (soğuk yer) dir.

Seyyâr maddî erkân ve unsurların yük ve ağırlığından kurtulunca **dört melek** onu Kudret ve Rubûbiyetin huzuruna çıkarırlar. Bu unsurların terbiyesi de bu rubûbiyetle ilgilidir. Yükseltmede tutulan bu yol **dar bir daire** şeklindedir. Vücudun burçları ve tabiatın kuyuları bunlardır, nasıl ifade edersen edebilirsin.

Seyyâr bundan sonra Arşın veya kalbin saf oluşunu temaşa ederek sürekli olarak huzur ve gaybet hâlinde bulunur. Bu saflıktan dolayı âlem-i şehâdette (dünyada) nereye bakarsa baksın, o şey kalb meydanına nakşolunur ve o şekli göz kapakları ister açık olsun ister kapalı

---

[66] Tahrim, 6
[67] Araf, 172

bir müddet, önünde müşahede eder. Sonra yok olur. Böylece halvetin faydası da gerçekleşmiş oldu. Çünkü halvet ile Seyyâr'ın akla baliğ olduğu, dünya ve dünyada bulunan şeylerle ülfet ettiği zamandan beri kalp aynasına nakşedilmiş olan şeyler, halvet vasıtasıyla cilalanmış olmaktadır. Bu şekiller üstüste olan ve bir terkib meydana getiren karanlıklardır ki kalbin pası da bunlardan hâsıl olan **"gaflet"** dediğimiz şey de budur.

Halvet, zikir, oruç, temizlik, susma, hatırları kovma ve yok etme, rabıta ve arzulan tevhid etmekle kalbin aynası bu pastan temizlenip parlatılır.

Zikir ateştir, törpüdür ve çekiçtir.

Halvet, demirci ocağıdır.

Oruç ise iç ve dış temizlik, cilalama âletidir.

Susma ve hatırları kovma ve yok etme ise Seyyâra gelen karanlık vâridleri yok etmektir.

Rabıta talebedir, istekleri tevhîd etmek de öğretmendir.

Hikâye

Bir defasında Mağrib'de iken birine âşık olmuştum. Himmetimi (ve manevî gücümü) onun üzerine musallat kıldım. Himmetim onu aldı, bağladı ve benim dışımdaki her şeyden menetti. Fakat başka râkibleri bulunduğu için sustu, açık açık konuşamadı. Bununla beraber lisan-ı hâl ile benimle konuşmaya başladı. Konuştuğumu anlıyordu. Aynı şekilde ben de onunla konuşuyor ve o bunu anlıyordu. Bu iş, **ben o, o ise ben olunca**ya kadar devam etti. Bu durum-

da **aşk ruhun mutlak saflığına düşmüş oldu.**

Onun ruhu, bir seher vakti bana geldi, yüzü toprağa sürmekte idi

"Ey şeyh el-amân, el-amân! Beni öldürdün, yetiş!" diyordu. Ne istiyorsun, dedim.

"Gelip ayağını öpmek için beni çağırmanı istiyorum" dedi. İzin verdim. İstediğini yaptı. Sonra yüzünü kaldırdı gönlümden tatmin olup rahatlayıncaya kadar kendisini öptüm!

الله ALLAH İSMİ HAKKINDA

İsteyerek de istemeyerek de canlıların nefislerindeki zikir, alıp verdikleri nefeslerdir. Çıkan ve giren her solukta Allah Teâlâ'nın ismi vardır. Bu da **"he"** sesidir. Çıkan **"he"** nin kaynağı kalptir, inen **"he"** nin kaynağı ise Arştır.

"Hû" kelimesindeki **"vav"** ise ruhun ismidir. Çünkü Hazret-i rubûbiyetin hizmetçilerindendir. Onun için de bu vuslatı kazandırmıştır.

Şeyhlerden biri, Sehl b. Abdullah Tüsterî (hyt. 283/986) olduğunu zannediyorum müridlerine şunu demişti:

"Size bir belâ ve musibet geldiği zaman sakın ah! " آخ " (Hırlayarak=Hı) **demeyin. Çünkü bu şeytanın ismidir. ah! " آه "** (Göğüsten=He) **deyin. Bu Allah'ın ismidir" "vah" " وَهْ ", "vuh" " وُهْ " da böyledir. Çünkü bu, "Hû" " هُو "nun ters dönmüş şeklidir.**

Dil bir harf ile zikretmek için kâfi gelmez. Çünkü lisan çift olan şeylerdendir, (küçük dil, büyük dil). Kalb ise böyle değildir. Zikr için bir harf ona kâfidir. Çünkü kendisi de herkesin göğüs boşluğunda bir tanedir.[68]

Allah " الله " kelimesindeki **"he"** " ه "bu

[68] Bk. Ahzab, 4

“he”dir. Elif ile lâm (ال)harf-i tariftir. İkinci lâmın şeddesi tarifi kuvvetlendirmek içindir. Bu durumda sondaki **“he”** ile tarif lâm’ı sakindir. **Arapça gramerine göre iki sakin harf yan yana gelince birincisi kesre ile harekelenir.** O zaman **“Elihe”** “ أَلِهَ ” olur. Ama bu takdirde fiile benzer ve vezninden çıkar. Daha sonra bir **“lâm”** ilave edilir ve bu lâm kardeşi olan öbür lâm’a eklenir ve birinci aslına uygun olarak cezm edilmiş halde kalır, ikincisi harekelenir. Bütün bunlar ism-i a’zamın **“h”** “ ه ”olduğuna dikkati çekmek içindir.

“He” “ ه ”sakindir dedik, zira onun aslı kalbtendir. Kalp daire biçimindedir. **“He”** “ ه ” harfinin yazılıştaki şeklinin yuvarlak oluşu bu manaya işaret etmektedir; Daire, merkezi ve aslı olan noktadan ayrılmaz, hareket etmez. Kalp dairesinin merkez noktası ise Hakk’tır.

Şu şekilde ifade edilebilir:

Daire gibi bir sakin, bir de harekeli vardır. Daire ise bir nokta etrafında bulunur. Dâire, değirmen taşını çeviren demirin çevresindeki taştır. Veya dâire kuzey-güney kutup dâireleri arasındaki iki noktadır. Kastettiğimiz **“Ha”** “ ها ”, ağzımızla söylediğimiz **“he”** değildir. Çünkü bu “he” “h” ve “elif” ten meydana gelen

iki harftir. Bununla biz aslı itibariyle bir olanı, dilden değil kalpteki aslı yönünden tek olanı ve çiftler âlemine kafiyen çıkmayanı kastediyoruz. Çünkü kalp, birlerle çiftler arasında bir vasıtadır. Bununla ismi aziz olan Allah Teâlâ'nın şu büyük sırrı ortaya çıkıyor:

"Her şeyden çift çift yarattık ki iyice düşünesiniz. O halde hemen Allah'a kaçınız".[69] Yani ikiliklerden birliğe koşunuz.

Kalp kelimesinin sözlük anlamı bir şeyin, şekil ve mana yönünden ortası ve özü (adl) demektir.

Burada "he" " ه "harfi de — ebced hesabıyla— beş rakamının ismidir. Beş ise tek rakamlı harflerin (1-9) tam ortasında yer alır. Beş vakit namazın sırrı da buradan zuhur ediyor. **"İslâm beş temel üzerine kurulmuştur"** hadisi de öyledir.[70]

Hüviyet ikidir:

O'nun hüviyeti, senin hüviyetin.

Kendi hüviyet ve kişiliğini yok edersen O'nun zâtı ile baki olursun. **"La ilahe illa'llâh"** sözünün manası da budur. Yani O'nun hüviyetinin dışında gerçek hüviyet yok. Şu âyette ona işaret eder:

"O'nun vechinden başka her şey helak olucudur" [71] O'nun dışındaki her-şey yok olunca şöyle buyuracak:

---

[69] Zariyat, 49, 50
[70] Buharî, İman, B. 1, 2; Müslim, İman, 19-22.
[71] Kasas, 88

"...Bu gün mülk ve saltanat kimindir? Bir ve Kahhar olan Allah'ındır" [72]

Kendi hüviyetini yok ettiğin oranda O'nun hüviyeti seni bürür. Böylece, önce iyi olsun kötü olsun kendi sıfatlarının hüviyetleri fâni olur. O zaman O'nun cemâl ve celâl sıfatları seni bürür. Daha sonra zatından fâni olursun, da O'nun hüviyeti seni bürür. O anda sadece O'nun hüviyeti vardır. O'nun dışında hiçbir şey yoktur. O anda va'dı nakd olarak, veresiye olanı peşin halde bulursun:

"Bugün mülk ve saltanat kimin? Cevap:

"Bir ve Kahhar olan Allah'ın..." (kıyamet günü söylenilecek bu sözü, şimdi söyleniyor görürsün).

Zâtın tecellisi makamında **"Allah"** vâhid manasına gelir. Çünkü bir olan hiçbir yönden diğer bir ikincinin varlığını gerektirmez. Çünkü halis birliğe zıt düşer. Buradaki **"kahhar"**, bir ve tek anlamındadır. Zira O, vahdaniyeti ile ferdaniyet makamında olanları kahr eder. Bunu peşinden Allah Teâlâ onları mahv ettikten, isbât, ifna ettikten sonra icad edince şu şekilde feryad ederler:

اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ

"Sadece kahhar olan bir tane Allah var!"

Kelâmullâh

Allah Teâlâ'nın kelâm ve sözü, gayb âleminde elbiseden soyununca, Seyyâr sanki kulağının

---

[72] Gafir, 16

zarı patlıyormuşçasına birtakım sesler işitir. Seyyâr o anda istese de istemese de kendinden geçerek secdeye kapanır. Sonra Hakk'ın cemâli ona ulaşır ve onu isbat ederek var kılar. (mahv-isbat). Bu durum Seyyârın takati ve manevî gücü oranında olur. "Allah", kelâmındaki tecrid (soyutlama) halini devam ettirirse Seyyâr ölür. Hz. Musa aleyhisselâmın durumu ona keşfen gösterilir.

İsmi aziz olan Allah Hz. Musa'ya şu şekilde demiştir

"Biz seninle onbin insanın kuvvetiyle konuşuruz. Bunu biraz daha çoğaltsaydık muhakkak ölürdün".

O zaman sûrun nefhası[73] yani sura üflemenin hakikati ve **"Allah'ın günleri"** [74] tecellî eder.

Allah Teâlâ'nın günleri, O'nun helak ettiği günahkâr kavimlerin zaman ve çağlarını ifade eder. İlgili âyette Allah Teâlâ şu şekilde buyuruyor:

"Onları korkunç bir gürültü yakaladı..."[75],

"Onları korkunç bir zelzele yakalayıverdi...".[76] Yani Allah Teâlâ'nın lutfu onlara ulaşmadı ve derhal hepsi öldü, yok oldu.

Bu hâl, ismi aziz olan Allah'tan bir lütuf ve ikram olarak, Seyyârın sebatı, kuvveti, imanı ve irfanı artsın içindir. Allah Teâlâ'ya yönelenler gerçekten O'nu saysın ve hakkiyle O'ndan kork-

---

[73] Zümer, 68
[74] İbrahim, 5; Casiye, 14
[75] Hud, 94
[76] Araf, 91

sun diye verilir. Bu sır şu âyetten de anlaşılır.

“Rasüllerin haberlerinden senin kalbini sağlamlaştıracak ve tatmin edecek haberleri sana anlatıyoruz...”[77] Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem de bu haberlerden zevk ve tatmini buluyordu. Bu konuda bir hadisinde şu şekilde buyuruyor:

“Hud suresi ve kardeşi olan diğer sureler beni ihtiyarlattı”.[78] Bu tat ve korkudan, saçlarına ak düşmüştü. Çünkü Allah Teâlâ bu surede O’na şu şekilde emrediyordu:

“Bunun için sen ve seninle beraber olanlar emrolunduğun gibi doğru olun. Aşırı gitmeyin...” [79]

Tusterî (Kaddese’llâhü ruhâhû) nin sözü

Tusterî yukarıda demişti ki:

“Ah” “ آه ” Allah Teâlâ’nın ismidir. Sebebini anlatmıştım. **“Ah”[80] “ آخ ”** (Hırlayarak=Hı) **demeyin. Çünkü bu şeytanın ismidir.** Çünkü “hı” “خ” nın çıkış yeri kalp dediğiniz kurb makamından uzaktır.

Bunun için meselâ ağzından balgamı atmak

---

[77] Hud, 120
[78] Tirmizî, Tefsir-i sure-i Vakıa, 6.
[79] Hud, 112
[80] Mustafa Kara bu kelimeyi “Oh” olarak çevirmiştir. Yusuf Zeydan’ın tahkikli eserinde ise bizim yazdığımız gibidir.

isteyen kimse ona yardım ediyor ve memnun olmadığı için kovuyormuşçasına **"Ah"** " آخ " (Hırlayarak=Hı) diye bir ses çıkarır. Yine insan hoşlanmadığı bir şeyi gördüğü ve onu kendisinden uzaklaştırmak istediği vakit, **"Ah"** " آخ " (Hırlayarak=Hı) der ve böylece ona tükürür. Ayrıca **"hı"** "خ" harfinin çıkış yeri de Şeytanın kibir ve büyüklük taslamasına uygun olarak boğaz harflerin çıkış yerlerinin en üstünde ve en yukarısındadır.

Nefis rahatı bulunca istirahat eder, keyiflenir ve: " آخه " **"Oh!"** (Hırlayarak) [81] der, yan gelip yatar. Çünkü şeytanın sevgilisi ve dostu bu (hırlamalı seslerdir) kelimedir. Kadehleri kardeşinin ve dostunun ismi ile yudumlar. Kendisine musibet ve belâ oku isabet edince yine " آخه " **"Oh!"** der. Hâlbuki nefs-i mutmainne ise bilakis darda kaldığı zaman **"Allah, Allah"** der. Şu âyetteki sır budur:

"...Sabredenleri müjdele ki onlara bir belâ eriştiği zaman 'Biz Allah içiniz ve biz O'na döneceğiz', derler" [82]

---

[81] Burada "oh" metine benzemese de uygun düştü.
[82] Bakara, 155, 156

“ ها” “Ha” Sesi

Bu isim, yani “ ها ” “ha”, İsm-i âzam’a bitişecek kadar bir noktaya ulaşır. İsm-i âzam’ın başlangıcı da Allah Teâlâ’dandır. Çünkü **“Allah kelimesi”** bütün cemâl ve celâl sıfatlarını içine alan zat ismidir. Fakat daha sonra keşfin artmasıyla manası açıklık kazanır, **“Allah”** kelimesinin harfleri azalır ve o zaman sen “ هُو ” **“hû”** dersin. “ هُو ” hû hazır, yakin ve sabit olan Zat’a işarettir, (gaibe işaret değildir).

Bu “ هُو ” “hû” kelimesindeki “ و ” **“vav”**ın silinmesi ve ortadan kaldırılmasıyla da harflerdeki çokluk, terkib, telaffuz ve dudak kımıldaması sona erer. Artık zikir ve kalbin huzuru yalnız başına kalır. Sonra bu durum kalpte kuvvet bulur ve sır noktasına ulaşır. Oradan himmet ve kudrete intikal eder. Sonuçta İsm-i âzamla birleşir. Harfler ve çokluk sebebiyle

“ و ”vav silinerek azaltma durumu vaki olur. Böylece “he” “ ه ” harfindeki kesret, terkib ve onu telaffuz etme hali ortadan kalkar. İşte o zaman sâfî zikr ve kalb huzuru vâki olur. Sonra bu durum kalpte kuvvetlenir ve oradan sırra intikal eder. Sır da güçlenince himmete ve kudrete intikal ederek isme bitişir.

Seyyâr, zaman zaman **“isim denizi”**ne düştüğü vakit kalbinden kendi irâde ve isteğine bağlı olmadan bir sayha ve ses çıkar. İlk zamanlar bu **göğüsteki bir hıçkırık** gibidir. Sonra “ه” (He harfi) kuvvetlenir ve İsrafil’in sûrunun nefesi gibi Seyyârı veya başkalarını öldürebilecek bir makama yükselir. İsm-i âzam ile bağlantı ve birleşme zayıf olduğu zaman bir ka’b (ses perdesi), kuvvetli olduğu zaman ise yüksek iki ses perdesi, bitişmenin çokluğuna işaret etmek için de zaman zaman üç ses perdesi olur.

Bu sayha ve ses de kendisine riya ve şöhret hissinin karışıp karışmaması oranında da kuvvetli veya zayıf olur. Bu konu için şu âyette bir işaret vardır:

“İki denizi salıverdi. Birbirine temas ediyorlar. Aralarında bir engel vardır, birbirine geçip karışmıyorlar”[83].

Bu iki şey hudûs âlemi ile kıdem âlemidir.[84] Kıdem âlemi kalbe galip geldiği müddetçe hudûs âleminin kalp üzerine galebe ve galibiyeti azalır. Yani kalp bundan boşaldıkça ondan

---

[83] Rahman, 19-20

[84] **Hudus:** Yeniden meydana gelme. Sonradan peyda olma. Yok iken vücuda gelme.

Kıdem: "Öncelik ve eskilik. * Evveli bulunmamak. Ezeli olmak. * Başkasından daha önce olmak. Zamanca daha evvelki olmak. Rütbece daha yüksek olmak. * Cenab-ı Hakk’ın ""Kıdem"" sıfatı, yâni; ebedî ve ezelî oluşu."

dolar, ondan boşaldıkça oradan dolar. Bununla şu âyete işaret vardır:

“O gün ne mal fayda verir ne de oğullar. Ancak Allah’a pâk ve selim bir kalb ile varan müstesna” [85]

Ebu Necib Suhreverdi, kaddese’llâhü ruhahû şu şekilde demişti:

“Kalbim sırf O’nun için boş bir kuyu gibidir,”.

Cezbeli gibi bağıranların sırrı

Kalplerin ism-i âzamla bitişmesinden çıkan bu sayha ve figânlar, istek ve irâde şaibesinden saf ve uzak olursa saf ve halis olur. Eğer istek ve irâde ile çıkarsa, bu sayhalar ihlâs sarayına asla giremez.

İkisi arasındaki farka gelince, irâde ve isteğimizin dışında meydana gelen ses ve sayha, haberin yokken çarpışan ve ne zaman başladığım da bilmediğin iki taşın birbirine çarpmasından meydana gelen ses gibidir. Seyyâr tesbih ettiği zaman başladığını bilmediğin ve tatmadığın, kulaklara korku salacak derecede veya tesbih ettiği zaman, şiddetli ses çıkaran **gök gürlemesi**ne benzer, öyle ki, kulaklara zarar vermesinden korkulur. Hâlbuki sen başlangıçta bunu bulmuş ve tatmış olmazsın, başlamasını bilmezsin.

Fakat insanın kendi istek ve irâdesi ile çıkardığı sese gelince, bunun için başlangıçta bir ülfet ve ilk zamanda bir niyeti vardır. Bunlar

---

[85] Şuara, 88, 89

irâdesi ile hareket edenle zarurî hareket edene benzer. Aradaki farkı kesin bir biçimde idrâk edersin.

Bu iki sayhadan birincisi temizdir, oluşun ve yaratılan âlemin dışındadır. İkincisi ise riyâ ve şöhret pisliği ile kirlenmiştir.

Şüphesiz kalpler ve ruhlar birincisini kabul eder, nefis ona boyun eğer. İstekle olan ikinci-sini ise kalp ve ruhlar benimsemez. Bunu irâdenin galibiyeti sebebiyle nefisler onu kabul eder.

Birinci tabiî seslerin üstünde hayret verici bir sayha neticesini meydana getirir.

İkincisi tabiatta benzeri bulunan seslerdir. Fakat bu sesler harikulade ve olağanüstü bir şekilde çıkmazlar.

Temiz dediğimiz birinci şekil sayha, şeyhin irâdesinde kendi irâdesini yok ettiği zaman Seyyâra ikram edilir.

Cüneyd Bağdadî kaddese'llâhü ruhâhû ye dervişlerin sayhalarından soruldu. Şu şekilde cevap verdi:

"O İsm-i âzam'dır. Onu kim inkâr eder veya kötü görürse kıyamet günündeki sayhanın lezzetini bulamaz".

Hüzünle Olan Üns

Hüzün mutlak susmadır. Onda sayha yok, sadece nefes darlığı hastalığına tutulan bir kim-se gibi nefes alır-verir. Sadece korku sebebiyle uzun uzun nefes alıp vermeler vardır. Bu hâl kuvvetlenince, ses **"ranîn**" **"çan-çıngırak sesi"** haline gelir. Ranîn noktasını da aşınca hüzün

sona erer. O zaman hüzünle üns hâlinin ortaya çıkması için, neşe, coşkunluk ve ferahlık halleri bastırır, hücum eder.

Hüzün, arzu edilen bir şey elden kaçırıldığı zamandır. Bunun hakikati kalbin sevgiliye özlem ve hasret duyması gibidir. Ancak o halinde, özlem duyduğuna vasıl olduğu için artık özlem duymaz. Ama ayrıldığı zaman ayrılışı sebebiyle hüzünlenir.

Hüzün elbisedir veya dış kabuktur. İç ve öz ise ya özlemdir veya özleyendir. Başka bir deyişle hüzün lokmadır. Âşık o lokmayı yiyen kimsedir veya hüzün şarabtır. Aşk veya âşık bunu içen kimsedir.

Elbise giyen kuvvetlenince elbiseyi atar veya üzerindeki örtüleri yırtar. Çünkü sevgililerin yanında elbiseler bir perde ve engeldir. Veya iç ve öz büyüyünce dış kabuğu yarar veya bir dane gelişir, büyür, taşı ve toprağı delerek biter. Bu yumurtadaki civcivin büyüyüp canlanması ve kabuğunu kırması gibidir. Veya özleyenin özlemi sürekli olarak hüznün lokma ve suyu ile kuvvetlenince hemen ülfet ve dostluğa adımını atmasıdır. Onun sayhası ve feryadı, kendi irâdesi dışında ona doğru adımını atmış olmasındandır. Bunun gibi bütün kuşlardan çıkan sesler göğüslerindeki özlemden kaynaklanır. Bu sesler, ya öncesinde hüzün bulunmayan bir zevk ve safanın eseridir veya öncesinde güçlendirici bir hüzün bulunan haz ve zevkin neticesidir.

Seyyârın, kendisinden **"kuş sesleri"**nin çıktığı bir hâle ulaşması, Allah Teâlâ ile üns ve bast

hâlinin ondan da öte O'nunla olan ferah ve sevincin bir neticesi ve meyvesidir.

Haller

Kerbelâ yolunda iken bir dervişten böyle bir ses duyardım, kötü görüp inkâr etmiş ve durumu kendisinden sormuştum.

"Hayırlı olur inşaallah bu, sadece mübarek bir şeydir", diye karşılık verdi. Benim o makama henüz ulaşmadığımı feraseti ile tespit edince bana bu sözlerin dışında hiçbir şey söylemedi. Gerçekten bir zaman sonra o makama ulaşınca, kuş seslerini işitme hâlini tecrübe ile öğrendiğim zaman o dervişin sayhasının doğru ve sahih olduğunu anladım. Pişmanlıkla parmağımı ısırdım. Hayret ve dehşet içinde kalanlar gibi **"Subhânellah"** dedim. İşin garip tarafı bu işten haberi olanlar müstesna insanlar arasında adım mecnun ve deliye çıktı.

Bu güzel bir hâldir. Ancak bunun üstünde daha yüce hâller vardır. Bu, **"mülkü'l-hâl" "hâllere mâlik"** olmaktır. Çünkü kişinin hâle hâkim ve gâlib olması hâlin o kimseye mâlik ve gâlib olmasından daha kuvvetlidir. Bu da şu şekilde olur:

Bir şahıs önce irâdesini Hakk'ın irâdesinde yok eder, bundan sonra daha da ilerleyerek Hakk'ın irâdesi ile vasıflanır. Hakk'ın ihtiyarında fânî olmaktan da yücedir. Bu, büyük hücumlar, celâl sahalarında koşuşmalar, büyüklük meydanlarında yarışmalar, hüviyetin havasında uçmalar gibi imtihan ve denemelerle tamamlanır. Neticede Seyyâr ilâhî vasıflarla sıfatlanma

elbisesini giyer ve (ilâhî) ihtiyar hilati ona giydirilir. Hakiki manada tarikatta halife o olmuştur.

Allah Teâlâ buna işaretle şöyle buyuruyor:

"Allah sizi yeryüzünde halife kıldı.."[86]

"Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım" [87]

---

[86] Neml, 62; Fatır, 39

[87] Bakara, 30

KÂİNATLA İLGİLİ MÜŞAHEDELER

Gaybet hâlinde iken bazı semâlar görülür. Onlarda yıldızlar, güneşler, aylar vardır. Hepsi yakînin sebeplerindendir. Fakat bu yıldızlar için çeşitli tefsir ve yorumlar vardır: Bazen Kur'ân-ı Kerim, bazen da insanlardan bazı kimselerin cevherleri olurlar.

Bir yıldız, kendi semâsında sabit iken ve Seyyâra hücum etmeden ona görünürse, Seyyâr ona gider ve ziyaret eder. Eğer ona hücum eder ve içine girerse bu sefer o Seyyâra gelmiş ve onu ziyaret etmiş olur. O yıldızın büyüklüğü küçüklüğü, saf oluşu, gizli oluşu, nuru, çokluğu, azlığı, toplu veya ayrı oluşunda ziyaretçilerde mevcut olan büyük küçük, saf, gizli, nur, çokluk, azlık, toplu, dağınıklığı için âyetler ve alâmetler vardır.

Bazen Seyyâr **burçlar, menziller** ve bunlara dâhil olan **"yedi gezegen"** müşahede eder. Bunlar, Seyyârı karşılayan ve vakıa ve mana denilen şeylerdir. Bu vakıa ve mana yakında vücud âlemine dâhil olacak demektir.

Örnek

Bir gün gaybet halinde iken, **güneş**i gördüm. Bir kavs ve burçtan çıktı oğlak burcuna girdi. Sonra beni ziyaret etmek için o bölgenin sultanının veziri yanıma geldi. O günlerde halvette idim. Anladım ki bu, sultanın bu fakire gösterdiği tevazu ve alçak gönüllüktür.

Ruhların Ziyareti

Cesetlerden önce ruhların bir araya toplan-

ması, yine cesetlerden önce birbirlerini ziyaret etmelerinin sırrı, ruhların cesede olan üstünlüğüdür. Bütün insanlar için durum böyledir. Ancak zevki bozulanlar bunu hissedemezler. Varlık hastalığının algılama üzerine çökmesi sebebiyle gözü kör olanlar da bunu göremezler. Bu ruhların meclisinden ancak gücü nispetinde nasibini alır. Meğerki insanlardan her biri, ruhların birleşmesinden kendi miktarlarınca pay almış olsunlar.

Şu halde avam akılla hatırlar ve dille zikreder. Avama ruhlar hücum ederek gelince, şu atasözünü söylerler:

"Dostunu ve sevdiğini zikrettin, o halde kuru üzümü hazırla!"

Bunun manası şudur: O seni ruhu ile ziyaret etmiştir veya sen onu ruhunla ziyaret etmişsindir, ziyaret yakında şahıslar ve bedenler arasında vaki olacaktır.

Havas hakkındaki durum şöyledir:

Kardeşini ve dostunu ziyaret edecek veya dostu onu ziyaret edecek ve aralarında birtakım hususlar cereyan edecek, diye havastan olan zat içinde bir his bulur, veya üzerine vaki olan bir vakar bulur da kardeşini zikretmekle beraber itminan bulur. Sonra bu vakar biraz büyür, **"beyaz bulut"** gibi görülür, önüne gelir, deprenir, artar. Daha sonra önünde hareket eder, **ışık saçan bir nur** haline gelir. İnsan çok garip ve dikkat çekici bir şeye baktığı veya mükemmel bir şeyi dinlediği gibi hayret ve dehşet içinde ona bakmaya başlar. O anda görme duygusu da değişikliğe uğrar. Hiç göz kapaklarını

kırpmadan bir noktaya bakar, dalar gider. O zaman ruhlar âleminde sırların bir araya gelmesinden dolayı her şeyi, hatta kendini bile unutur. Ve o zaman havas kendileri ile kardeşleri arasında maddî âlemde ve bedenler arasında bir ziyaretin cereyan edeceğini ve bunun vukua gelen ruhların ziyaretinden ibaret olduğunu anlar.

Hatıra

Şeyh Ammâr-ı Yâsir el-Bitlisî kaddese'llâhü ruhâhûnun hizmetine aralıksız devam etmeye başladığım zamanlarda bu anlattıklarımın doğru mu, yanlış mı, diye tereddüt ediyordum. O günlerde de Şeyh bir köye gitmiş sonra dönmüştü. Şeyh bizim olduğumuz şehre yaklaşınca onun vakar ve himmeti bir dağ gibi üzerime çöktü. Bu durum karşısında hiç kımıldayamadım. O anda bana bunun Şeyh olduğu, misafir olarak gittiği köyden dönmekte olduğu ve buraya yaklaştığı ilham edildi. Ve arkadaşlara:

"Haydi, Şeyhimiz geliyor karşılayalım", dedim.

"Sana bunu kim haber verdi", dediler. Ben de:

"O'nun vakarı üzerime düştü", deyince alay edercesine güldüler. Benim ciddî olduğumu gördüklerinde ise bu söylediğimin gerçek olup olmadığını denemek için yola düştüler. Şehrin dışına çıkar çıkmaz ata binmiş olan Şeyh, güneş gibi bir tepeden üzerimize doğdu. Müridler ve dervişler bu durumu görünce şaşırdılar ve biraz önce yaptıklarına pişman oldular.

Müşahedeler

Havas hakkında ruhların şekilleri ay, güneş, **“beş şaşkın”** (hamse-i mutehayyır) gibi semâda sabit olan yıldızlar biçiminde zuhur eder. Bunun başlangıç noktaları ve bitiş noktaları dardır.

Seyyâr gaybet hâlinde iken başlangıçta bir nokta gibi görülür, daha sonra büyür, yıldız haline gelirler. Bazen da gaybet hâlinde olmadığı, fakat göz kapaklarının kapalı olduğu zamanlarda ortaya çıkarlar. Daha sonra çoğalırlar ve bu yıldızlar Seyyâra gündüzün ortasında zuhur ederler. Artık gözleri kapalı değildir. O zaman dilinden de şu sözler dökülür:

“Subhanellah, ve’l-hamdülillah, ve lâ ilahe illa’llâhu vallahu ekber, ve lâ havle ve lâ kuvvete illa billahi’l-aliyyi’l-azîm”.

Seyyâr için bir hâl hâsıl olur ve bu halde ilerler. Onun himmeti ile ruhlar isteseler de istemeseler de huzura gelirler. Sonra hâli daha da ilerler ve ölülerle dirilerin ruhlarını ayırt edebilir. **Nebilerle şehitlerin ve diğer insanların ruhları arasındaki farkı görür.**

Seyyâr **aşağıda olduğu halde** gök ve gökteki yıldızlar görünürse, bu kullarda tasarruf gücü ve yetkisi olmaksızın onların hâllerini murakabe etmesinin başlangıç noktasıdır.

Bu görünüş **kendiyle aynı** zuhur ederse ve tadarak bunun o olduğunu anlarsa, bu kendi hâlinin onların halleriyle eşit olması demektir.

Seyyâra gök ve gökteki yıldızlar **altından görünürse**, bu, kâmil bir murakabedir, onlar üzerinde, tasarruf yetkisinin ona verilmesidir. Şu âyet oradan tecellî eder:

"O kulları üzerinde Kahhârdır. Yegâne tasarruf sahibidir..."[88]

Seyyâra tasarruf gücü verilmesinin alâmet ve işareti bazen de şu şekilde olur:

Önünde iki kutup ile burç ve menziller görür. Elini teker teker bunların içine sokar ve içindekilerden haber alır.

Örnek

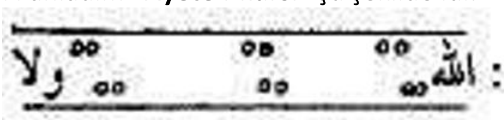
Gaybet hâlinde iken âlimlerinden birini gördüm. Gökyüzü berrak ve yıldızlarla dolu idi. Âlim,

"Bu güneş ve yıldızların manasını anlıyor musun?" dedi.

"Buyurun söyleyin dedim". Şunu dedi:

"Allah gece ve gündüz kullarına bakar, O'nun gece bakışı yıldızlar, gündüz nazar etmesi ise güneştir".

Yine gaybet hâlinde iken, yıldızlı bir gökyüzü gördüm. O semâdaki yıldızlardan, Kur'ân-ı Kerim'i anladım **"Âyete'l-kürsî"** şu şekilde idi:

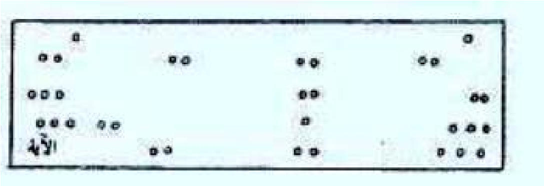

Harfsiz ve kelimesiz yazılmıştı.

Bir başka gaybet hâlinde de gökyüzü Kur'ân-ı Kerim' kitabı gibi ortaya çıktı. Dört köşe şekiller ve noktalarla şu şekilde yazılmıştı:

---

[88] En'am, 18-61

Bu Tâhâ suresinin şu âyeti idi:

"...Gözümün Önünde büyüyesin diye senin üzerine benden bir sevgi koydum..." [89]

Bunu anlıyor ve okuyordum. Bunun, tanıdığım bir kadına dair olduğu bana ilham edildi. Kadının ismi Benefşe (menekşe) idi. Gayb âlemindeki ismi ile **"İsteftiyn"** idi.

Seyyârın Gaybî İsimle İsimlenmesi

Seyyâr makbul haline gelince gayb âleminde ona isim ve künye verirler. **Şeytanın ismi ile Allah Taâlâ'nın ism-i âzam'ı ona tarif edilir.**

Benim gaybtaki ismim قنطرون **Kantarûn**'dur.

Künyeme gelince onun hikâyesi de şöyledir:

Hafız Silefî İsfahanî (hyt. 576/1180) den İskenderiye'de hadis dinliyordum. Bu yaşlı âlim mezhepte Şafiî, itikadda Selefi idi. Yaşı yüzün üstünde idi.

Yine gaybet hâlinde olduğum bir sırada Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemi, yanında ikinin ikincisi[90] (Hz. Ebu Bekir radiyallâhü anh) olduğu halde benimle oturur bir vaziyette gördüm. O kadar ki dizi dizime değdi. O anda bana,

---

[89] Taha, 39-40

[90] Bk. Tevbe, 40; Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin seyrinde en yakın olanı

her gün Kur'an-ı Kerîm'den O'nun için okuduğum çeşitli virdlerimin olduğu ilham edildi. Hemen virdimi okumaya başladım. Bitince, bunu çok iyi bulduğunu ifade ederek:

"Böyle gündüzün hadis dinle ve gece Kur'an-ı Kerîm oku" dedi.

Daha sonra kendisinden künyemi sormam ilham edildi ve sordum:

"Ya Rasûlallah, benim künyem Ebu'l-Cenâb mıdır, yoksa Ebu'l-Cennâb mıdır? Benim nefsim Ebu'l-Cenâb (yücelik babası) şeklinde olmasını istiyor".

"Hayır" dedi;

"Künyen Ebu'l-Cennâb (korkanların babası) dır", dedi. O zaman yanındaki arkadaşı da,

"Evet, Ya Rasûlallah o Ebu'l-Cennâb'tır".

Bu iki isim dünya ve âhiretin sırrına sahiptir. Ebu'l-Cenâb deseydi ben dünyaya sahip olacaktım. Ebu'l-Cennâb dediği için, inşaallah ikisinden de uzak kalıyorum.

Şeytanın ismi

Yine bir gün gaybet hâlinde iken şeytanı gördüm ve tanıdım. Fakat doğru söyleyip söylemediğini denemek için tanımamazlıktan geldim ve ona sordum:

"Kimsin ve adın nedir?".

"Garip bir adamım, ismim de يوناق "Yunak"

"Hayır sen Azâzîlsin" dediğim zaman derhal üzerime atıldı ve:

"Evet ben Azâzîlim, ne yapacaksın?"

Aramızda maceralar geçti, bunlardan biri

şudur:

Bedenim bedenine ve yenlerim yenlerine gelecek şekilde elbisemin, onun elbisesine dikili olduğunu gördüm. Kurtulmak isteyen aciz bir kimse gibi, ona kurtuluşun ve necatın yolunu sordum:

"İnsan senden nasıl kurtulur?" dedi ki;

"Ancak elbisesini elbisemden ayırdığı zaman."

Hemen elbisemi çektim. O da çekti ve elbisem elbisesinden koptu. Elbisesinden çıkınca çıplak hale geldi, gözü de kör oldu.

Bu olay Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin şu hadisi ile tefsir ve izah edilmiştir:

"Şeytan, kan gibi, insanoğlunun damarlarında dolaşır. Dikkatli olunuz ve bu yolu oruçla daraltınız" [91] Şu hadisin manası da bunu izah eder.

الامان عريان ولباسه التقوى

"İman çıplak (bir insan gibi)dır. Elbisesi takvadır." [92]

Takva, şeytan çekişmesi karşısında gönüllere bir sığınaktır.

Sofilerin Hırkası

Benim elbisem üzerimde olan yırtık elbise hırkam (murakka) dır. Bu yırtık güç ve kuvvetten dolayı meydana gelen değil, acizlik ve zayıf-

---

[91] Müslim, Selâm, 23, 25; Ebu Davud, Sünnet, 17-18; Edeb, 81; Savm, 79; tim Mace, Siyam 65.

[92] Kaynağı tespit edilemedi

lıktan meydana gelendir. **Sûfîlerin yırtık elbise giymenin sırrı** da budur.

Bunun yorumu:

Mümin ve müslümanlar, yeryüzünde Allah Teâlâ’nın gözü ve casusudurlar. Tekkelerde suf (yün) tan yapılmış elbise giyen fâsık bir kimse gördükleri zaman, onu şiddetle tenkit edip, kınarlar, hatta heyecanlarını daha da ileri götürerek aynı tekkede yaşamış olsalar bile dövüp hırpalamak isterler.

Onun zıddı olan birini gördüklerinde, bu kimse sırren ve bâtınen veli bile olsa, manaya suretle itibar ederek onu azarlarlar. Bu zahirî engelleri (giydiği velilik hırkası) ondan uzaklaşır. Hakk’ın günahkârlara olan şefkati, merhameti ve onların kusurlarını örtmesinden yararlanmaya çalışan laîn, yani şeytan onu kendine çekerek aldatmak istemektedir. (Yırtık elbiseli Sofi buna engel olur) Umulur ki, bundan sonra Allah Teâlâ o kişinin tevbesini kabul ederde kurtulur.

Nefis ve İsmet

Nefis, ölmeyen bir yılandır. **“Ef’â”** denilen zehirli yılan buna güzel bir misâldir. Bu yılan kesilse, başı ezilse, yumuşak bir şekilde dövülse, sonra derisi bedeninden soyulsa, eti pişirilse, yense ve bu derisinin üzerinde birkaç yıl geçtikten sonra güneşin altına konsa hemen hareket etmeye başlar. Nefis de tıpkı bunun gibidir.

Bu nedenle ölmüş görünen nefse hevâ, şehvet ve şeytanlık ateşi vurduğunda hemen canlanıp, harekete geçer. Sonra nefis vücudun

organlarına zulm etmeye devam eder, organlardaki gücünü ve gıdasını geri alır ve Sonuçta ayağa kalkar.

Bu takdirde bu işin kökünden tedavisi ancak sureti ve şekli değiştirmekle olur. Bu da şu sözümüzün sırrıdır: **"Gücünün yetmemesi ismettendir".**

İsmet, [93] nebilerin ve meleklerin ismeti gibi **bazen vasıtasız** olur.

Bazen silsilede olduğu gibi **biri kişinin vasıtasıyla** olur.

Uyanık ve dikkatli Seyyar, bu silsileyi (ön olayların sebebini) görür. Cahil, gafil ve şaşkın kişi bu silsileyi unutur.

Birincisi sadece Rabb'ını, ikincisi ise sadece nefsini görür.

Seyyâr önceleri sebebi, daha sonra ise müsebbibi müşahede eder. Zamanla sebep ile müsebbibi aynı anda müşahede edecek biçimde onlarla ilişki ve ülfet kurar. Daha sonra ise fani olanı bırakır bakî olanı tercih eder ve artık sadece müsebbibi görür. Bazı şeyhlerin şu sözlerinin anlamı da budur.

Her şeyden sonra Allah Teâlâ'yı gördüm,

Sonra Allah Teâlâ'yı her şeyle beraber gördüm.

Daha sonra ise her şeyden önce Allah Teâlâ'yı gördüm. [94]

---

[93] **İsmet:** Günah işlememe, masum ve mahfuz olmak

[94] Sofilerde bu sözler şu tertip üzeredir.

(Bahsedilen makamların lisanlarda söylenişi şu şekildedir.)

Bu, Allah Teâlâ'nın tevhidinde fâni ve zikrinde istiğrak hâlinde bulunduğu için böyle olmuştur.

Bu şuna benzer:

Bir kimse güzel bir şahsı görür. Ona ilk bakışta yüzünü, boynunu ve yüzde bulunan göz, burun, yanak ve ağız gibi yerleri birer birer gö-

---

Cem lisanında;

مارئيت شيأ الا ورئيت الله قبله

"Bir şey görmedim, ancak önce Allah Teâlâ'yı gördüm". (Her zaman önce Allah Teâlâ'yı gördüm, kesreti görmedim)

Hazertü'l cem lisanında;

مارئيت شيأ الا ورئيت الله بعده

"Bir şey görmedim, ancak sonra Allah Teâlâ'yı gördüm". (Allah Teâlâ'dan önce kesreti gördüm.)

Cem'ül cem lisanında;

مارئيت شيأ الا ورئيت الله معه

"Bir şey görmedim ancak her şeyi Allah Teâlâ'yı beraber gördüm". (Allah Teâlâ ile kesreti beraber gördüm.)

Ehâdiyetü'l cem lisanı;

مارئيت شيأ الا ورئيته ان الله

"Bir şey görmedim ancak ne gördümse muhakkak Allah Teâlâ (olarak) **gördüm"**. (Burhânus'sâlikîn- Seyyid Muhammed Nûr'ül-Arabî , hzl. İhramcızâde İsmail Hakkı)

rür, Onu zamanla beğenir ve hoşlanır. Bu beğenme, güzel vasıflara sahip olan zata karşı kalbin içinde bir sevgi meydana getirir. Bu suretle bütün vasıflar dolaşılır. Tüm vasıflar dolaşılıp beğenme işi tamamlandıktan sonra, ona karşı olan aşkını kemâle erdirir. Seyredilen zat seyredenin kalbinde yerleşir, bir müddet onu bu şekilde müşahede ederek bu hal üzere kalır, bu vasıfların sahibini huzur ve tezekkür ile seyreder.

Sonuçta vasıfların tezekkür ve mütalaa edilmesi fânî olur ve mezkûrun zikri bakî kalır. Seyyâr da böyledir, âyetlerin tezekkürü ondan fânî olur, âyetlerin yaratıcısının tezekkürü bakî kalır.

VELİNİN ALÂMETLERİ

1-Allah Teâlâ tarafından korunması.

Bu korunma durumu zincirleme olan bir takım işlerle olur. Seyyâr bu işlerin Allah Teâlâ’nın muhafazası sebebiyle olduğunu bilir.

2-Allah Teâlâ’nın çeşit çeşit lütuflarıyla onu talep etmesi ve araması.

Üzerinde kötü bir şey cereyan etmeden önce bahşedilen ikram mahiyetindeki bu nevi lutuflar sonsuz ve sayısızdır.

Bu durum velinin Allah Teâlâ’ya dönmesi ve yönelmesi neticesini doğurur. Bu hal ona veya başkasına bir makam olur. Bu makamda yaptıklarına karşı Hakk’ın ona bir korkutması ve tembihi vardır. Bu da yaptığı işten dolayı Allah Teâlâ’nın bir ikaz ve uyarması olur. Çoğu kere **kötü işlerin neticesinde meydana gelen yakîn hâli, iyi işlerin sonunda hâsıl olan yakînden daha kuvvetli olmaktadır.**

Bu şuna benzer:

Köle efendisinin hizmetini iyi yapabilirse, efendisi ona hilat giydirir. Yapamazsa, onu döver, azarlar, hapseder veya bir yere bağlar. Her iki halde de efendinin mükâfat veya cezası, kalbinde kölesine karşı duyduğu ilgiyi gösterir. **Ancak dayak atması ikramda bulunmasından daha manalıdır.** Çünkü ikramın kölenin efendisine olan hizmetine bağlı olması ile mümkündür ve efendinin kereminin neticesi olması da caizdir. Aynı şekilde efendinin köleye duyduğu alâkanın tezahürü de olabilir.

Dayak atmak ise sadece efendinin köleye alâka duyduğuna ve onu sevdiğine delâlet

eder. Çünkü efendi sadece verdiği emirlere uyulmasını istemektedir. Zaten **muhabbet de, sevenin sevgilisine muvafakat etmesinden başka bir şey değildir.**

Bunun gibi, kendi uykusunda veya kardeşinin uykusunda Rabb'i bir Seyyârı azarlar veya kendisine bir uğursuzluk ve musibet isabet ederse Allah Teâlâ'nın ihsanında bulamayacağı yakîn derecesini bulur. Zira ihsan ve ikram O'nun sıfatlarındandır. Hâlbuki İşkence etmek onun sıfatı değildir.

3-Duasının kabul edilmesi.

Bu konuda da Allah Teâlâ'nın velileri kısım kısımdır. Onlardan kiminin duasına anında, kimininkine üç günde, bazısına bir haftada, bir ayda, bir senede, bundan daha az veya daha uzun bir zaman içinde icabet edilmiş olabilir. Bu zamanlama onların menzil ve makamları ile ilgilidir. Buradaki **"dua"** dan kastımız da sadece, **"Rabb'ım şunu, şunu yapmanı istiyorum"** şeklinde olan dua değildir. Bu sadece kalbindeki duaya delil teşkil eder. Bir beyitte denilmektedir ki:

إِنَّ الْكَلَامَ لَفِى الْفُؤَادِ وَإِنَّمَا جُعِلَ اللِّسَانُ عَلَى الْفُؤَادِ دَلِيلًا

"Şüphesiz söz kalptedir. Dil ise kalbe delil oldu" [95]

4. **Bir başka alâmeti kendisine İsm-i âzam'ın verilmiş olmasıdır.**

Velilerden her birine Allah Teâlâ'nın isimle-

---

[95] Bk. Şi'ru'l-Ahfal, Nşr. Anton Salhanî, s. 503 (Beyrut 1891); L. Massıgnon, La Passion d'al Hallac, s. 605 (Paris, 1922)

rinden **bir İsm-i azîm** (büyük isim) verilir. Veli de onunla O'na dua eder. Allah Teâlâ da kulunun duasına icabet eder. [96]

İsm-i Â'zam Örnekleri

Bağdat Şunuziyye mescidinde halvette iken üzerinde افتحبحنين **"iftehbihanîn"** kelimesinin yazılı olduğu bir kâğıt gördüm. Hemen bu kelimeyi bir kâğıda yazarak tekkenin hizmetçisine götürdüm ve **"Bu Allah'ın en büyük ismi"**, dedim. Başını önüne eğdi ve içinden bir şeyler fısıldamaya başladı.

Bir müddet sonra evinin kapısını bir adam çaldı, izin verdik, girdi. Adamın nereden geldiğini anlayamadık. Yanımıza bir kâğıt bıraktı ve gitti. Elimizle yokladığımızda bir de ne görelim, on dinar. Hizmetçi düştü bayıldı. Bir saat sonra hayrette ve şaşkın bir şekilde ayıldı

"Ne oldu sana", dedim.

"Az önce bu Allah'ın en büyük ismidir dediğin zaman şüphe etmiştim. Ve kendi kendime şunu demiştim: Ya Rabbi gerçekten bu İsm-i âzam'sa şu anda bana on dinar gönder, dervişlere dağıtayım".

Tekke hizmetçisi bir müddet sonra bana şu

---

[96] Bir şahıs Bayezid Bistamî'ye gelerek O'na İsm-i âzam'ın ne olduğunu sordu. Bistamî:

"Bana bir ism-i âsğar (en küçük isim) göster ben de sana İsm-i âzam'ı göstereyim" dedi. Adam bu söz karşısında şaşakaldı. Ve

"**Evet, O'nun bütün isimleri büyüktür"**, dedi.

şekilde bir şey daha anlatmıştı:

Uykudaki olan kişinin gördüğü gibi şahıslar görmüşüm. Onların melekler olduklarını zannetmişim.

"Biz filan kimseye İsm-i âzam'ı verdik", demişler ve benim ismimi vermişler. Hizmetçi daha sonra şunu dedi:

"Seni kıskanarak onlara şöyle dedim: İyi ama onu bana değil ona verdiniz". Şu şekilde karşılık verdiler:

"O pek çok müşahede ve riyazet yapmaktadır. Sen ise böyle bir şey yapmadın. Sen de Allah Teâlâ için mücâhede yoluna girersen ona verdiğimizi sana da veririz".

Veliye İsm-i âzam verildiği gibi gayb âlemindeki isim ve künyesi ile melek, cin gibi ruhani varlıkların isimleri de tarif edilir.

Veliliğin Oluşması

Seyyâr için velâyetinin üç derecede tamamlayışı dereceler hakkında deriz ki;

1. Derece	2.Derece	3. Derece
Telvin	Temkin	Tekvin
İlim	Hâl	Fenâ am'l-hâleti fî'l-muhavvil
Müşâhade-i suver	Müşâhede-i meâni	Fenâ ani'l-meânî fi ma'na'l meânî
Tecrîd	Tefrîd	Tevhîd
Havf-Reca	Kabz-Bast	Üns-Heybet
İlme'l-yakîn (Kazanmakla)	Hakka'l-yakîn (Haldir)	Ayne'l-yakîn (Fenâdır)[97]
İbadet	Ubudiyet	Ubûdet
Talebul-abd	Kabulu'l-Hakk li'l-abd	Fenâ fi'l-Hakk
Katu'l-alâık	ittisal bi'l-hakâık	Fenâ ani'l-hakaik fi hakkı'l hakâik
Ta'abbud	Ubûdiyyet	Hürriyet
Tezekkür	Zikir	İstiğrak fi'l-mezkür

[97] Bilindiği gibi tasavvufta yaygın olan tarz ilmel-yakîn, ayne'l-yakîn, hakka'l-yakîn tarzında olanıdır. Viyana nüshasında sıralama, böyledir. Bk. Fevatihu'l-cemâl. Nşr. F. Meier, 85/3

Fenâu sıfatı'l-abd	Fenâ fi sıfatı'l-Hakk	Fenâ fi Zatihî
İbaret	İşaret	Gayb [98]
Huzur	Gaybet	İhzar
Şuhûd	Gaybet	Işhad
Tehalli	Tecelli	Tevellî

Bil ki Seyyâr ancak kendisine **"kün"** (ol) emri verildiği zaman velâyetle vasıflanır. Bu ise şu âyette ki Allah Teâlâ'nın emridir.

"Biz bir şeyin olmasını istediğimiz zaman ona sadece "ol" deriz ve oluverir" [99]

Veli irâdesini Hakk'ın irâdesinde yok ettiği zaman kendisine "kün" emri verilir. Seyyâr irâdesini Hakk'ın irâdesinde yok edince irâdesi Hakk'ın irâdesi olur. Artık Hakk'ın her istediği, kulun da istediği şey, kulun her istediği de Hakk'ın irâde ettiği şey haline gelir.

Şu âyette buna işaret ediliyor:

"Âlemlerin Rabb'ı olan Allah istemedikçe, siz hiç bir şey isteyemezsiniz".[100]

"ك" ve "ن" **"Kâf"** ve **"Nun"**dan meydana gelen " كن " **"kün"** emrini Allah Teâlâ'nın telaffuz

---

[98] Bu ifade de şeyhi Ammar'dan iktibastır. Bk. Şehit Ali Pasa nu. 1395, 80a.

[99] Yasin, 40

[100] Kuvviret, 30

etmesi caiz değildir. Bu bir işi süratli olarak yapmak anlamındadır. Ve bu kelimedeki **"kâf"** kevn (dünya) in kâfi, **"Nun"** ise O'nun nurudur. Bir hadiste de şu ifade vardır:

يا مُكَوِّنَ كُلِّ شَيْئٍ   يا مَكْنُونَ كُلِّ شَيْئٍ

"Ey her şeyin yaratıcısı, ey her şeyde ve gizli olan!".

"İftehbihanîn", **"Yunak"**, **"Kantarûn"**, **"İsteftîyn"** kelimelerinin anlaşılan bir takım manalar vardır. Ancak bunu zevk hâl ile işiten kimse bilir. Meselâ;

"îftahbihanîn" "Yunak" hilede lutf ve latife yapan,

"Kantarûn", vâridlerin kabulüne düşkünlük gösteren,

"İsteftîyn" Zamanın Aişe'si anlamına gelmektedir.

Şu şekilde bir soru sorulsa:

"Diyorsun ki, افتحبحنين **îftehbihanîn îsm-i âzam'dır. Peki, o zaman iftahbihanîn'in anlamına nasıl gelebiliyor? İsm-i âzam'ın manası olması nasıl sahih olur?**

Biz deriz ki:

"Bunu biz zevk ve tatma yoluyla öğrendik. **"Allah"**ı zikir, kalbe vâki olana kadar Allah Teâlâ'yı zikrettik ve sustuğumuz zaman kalbten **hıçkırık ses**ine benzer bir ses duyduk. Sonra azamet ve kibriya vâridleri, kalbin celâli ve cemali tecellilere mazhar olması, zahir ve bâtın âyetlerin ona zuhur etmesi, sebebiyle kalp kuv-

vetlenince bu hal arttı.

Hakikat denizinden şarap içince sarhoş hâline girilir. Bu sarhoşluk büyüklük ve yücelikler için duyduğu susuzluğu ifade eder.

Uçuş kudretinin ve himmetinin yüce olması, sebebi, o azamet ve celâli hatırladıkça, ona ulaşmak için, ondan bir حنين **"hanîn"**, (özlem ifadesi, inilti) sudur eder. Bu, dişi deve ve kısrağın (yavrusuna karşı duyduğu özlemin ifadesi olan iniltiye ve) hanine benzer. افتح بحنين **"İftah bi-hanîn"** (inilti ve özlem ile aç) ifadesinin manası budur.

Bundan açıkça şu anlaşılır:

Her şeyin İsm-i âzam'ı onun yakîni celâl sıfatlarının menzillerini ve cemâl sıfatlarının mazharlarını tanıması miktarınca olacak demektir.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme

"İsa aleyhisselâm su üzerinde yürüyordu", denilince şu şekilde buyurdu:

"Yakîni çok olsaydı (su üzerinde değil) havada yürürdü".

Şeceret'ül Yakîn

Tevekkül, yakînin meyvesidir. Meyva ise ağacın kuvveti oranındadır.

Tevekkül, Seyyârın va'd ve vaîd konusunda Allah Teâlâ'ya güvenmesi, kendisine gelecek olan hiç bir şeyin elden kaçmayacağına inanmasıdır. Böylece onu üzmez. Elde ettiği şeyden dolayı da sevinmez. Çünkü işin aslına bakar, işin

aslı da şudur:

“Herkese, yaptığının karşılığını veren de O’dur.”

“Kim zerre kadar hayır işlerse onu görür kim de zerre miktarı kötülük işlerse o da onu görür” [101]

Bu nedenle Seyyâr kendisine kötülük yapan şahsı Allah Teâlâ’ya havale eder. Çünkü hak ettiği cezanın miktarını ancak O bilir. Kendisine iyilik yapıldığında da durum böyledir. Yani bu iyiliği o insandan değil de O’ndan bilir. Hatta iyiliği Allah Teâlâ’dan bilmek daha uygundur. Bütün bunların açıklaması İsm-i âziz olan Allah Teâlâ’nın şu sözünde vardır:

“Yeryüzüne ve sizin başınıza gelen herhangi bir musibet yoktur ki biz onu yaratmadan önce o kitapta bulunmasın. Doğrusu bu Allah’a kolaydır. Bu kaybettiğinize üzülmemeniz ve Allah’ın size verdiği nimetlerle şımarmamanız içindir...” [102]

Hikâye

Şu şekilde bir hikâye anlatılır:[103]

Adamın biri başka bir adamın sarığını çalar ve doğu tarafındaki yerleşme alanına gider. Sarığın sahibi ise batı tarafındaki mezarlıklar bölgesine doğru koşar. Onu kabirlerin yanında gören bir şahıs:

---

[101] Zilzâl, 7

[102] Hadid, 22, 23

[103] Senaî, Hadikatu’l-hakika, s. 673; Georg Rosen, Elemanta Persica, s. 60 (Leipzıg 1915).

“Be adam, senin sarığını çalan doğu tarafındaki evine gitti, sen tam aksi istikamette batıdaki mezarlıklarda onu arıyorsun?”, deyince:

“Ey temiz kalpli insan, o nereye kaçacak? Onu gözetlemeğe başladım (nereye kaçarsa kaçsın) eninde sonunda buraya, bu kabre gelecek”, diye karşılık verdi.

Bu hikâyede şuna işaret vardır:

Kalplerin kaçıp sığınacakları tek yer Hakk’tır. Masıvâ için de baş vurulacak yer O’dur.

Allah Teâlâ buyurdu ki:

“...O’nun yüzü (zatı)nden başka her şey helak olacaktır. Hüküm O’nundur ve O’na döndürüleceksiniz” [104]

Tefviz,[105] teslim, rızâ, sabır, şükür de tevekküle dâhildir. Bütün bunlar yakîn ağacında bulunan dal ve yapraklardır.

Zikrin Sonu

Zikir, sırra ulaşınca, Seyyârın sukut halindeki zikri, iğne batırılarak dilde yapılan nakışlar gibi olması veya bütün yüzünün dil haline gelmesi ve ondan feyzler dağılan, taşan bir nur ile zikretmesidir.

Seyrin Sonu

Seyyâr, saf hale gelip kendisi için himmet eli

---

[104] Kasas, 88

[105] **Tefviz**: Birisine bırakma. * İşini Allah Teâlâ’ya havâle etme. * Sipariş ve ihâle etme.

ortaya çıkınca, bu elden bedel başka eller bulur. Bu **"kalbin eli"**dir. Orada (gönül âleminde) gaybta alır, gayba verir ve gaybtan yer.

Bu el gelişip kuvvetlenince Seyyârın önündeki âyetleri alırcasına oraya uzanır.

Bazı zamanlar da buna hayretin sonunda Seyyârda şu şekilde bir hâl ortaya çıkar: Sanki bu elde bulunan ateş dolu bir kap vardır, onu yeryüzüne vuruyor. Gökyüzü ise yakînin galebesinden ve kendisine hücum eden âyetler ordusunun şiddet ve kuvvetinden kan döküyor, görür.

Hayretin İşareti

Hayret son haddine ulaşınca şu şekilde bir hal başına gelir.

Bu elde ateşten bir tokmak vardır. El, bu tokmakla yeryüzünü ve semâyı dövmektedir. Seyyâr, yakînin galebesi ve âyetler ordusunun şiddetli hücumu sebebiyle sanki **kanı dökülüyormuş** gibi olur. Bazen tokmağın vurulduğu yerde, **içi yağ dolu bir kavanoz** bulunur, sanki Seyyâr arzda ve semâda bulunan her şeyi bu yağla yakmak isteyen bir yağcıdır.

Buradaki sır şudur:

Sâdık, ihlâslı ve âşık olan Seyyârın, maksut ve matluba ulaşmasına hiçbir şey perde ve engel olamaz,

(İlk zamanlar) Allah Teâlâ'ya baktığı zaman âyet ve alâmetler onu perdeler. Artık o âyet ve alâmetlerin şarabını içmiş, sarhoş olmuş sonra dövüş çıkarmış sonra sekrden sahv haline dönmüş, sonra tekrar sekr halini avdet etmiştir.

Sonuçta peş peşe tekrar edip duran şeylerden bıkmış ve usanmıştır. Bundan dolayı Seyyâra rehber olmuş bulunsalar bile sıdk, aşk ve ihlâs, ondan başka olan âyetlerin ve delillerin kendisinden kovulmasını gerektirir. Çünkü delil rehber ve mürşid Allah Teâlâ'ya giden yol anlaşılmaz ve bilinmez olduğu zaman aranır ve istenir. Yol bilinince, daha doğrusu O (Hakk) bunu tarif edince, artık delil ve âyet onun için bir engel ve perde teşkil eder ki, kovulması ve uzaklaştırılması gerekir. Çünkü bu noktada deliller (âyet) ve rehber velilerin düşmanıdır.

Hakk Sübhanehu ve Teâlâ şehadet ve gayb âlemlerinde delil ve âyetlerle perdelenmiştir.

Yani, gayb âleminde batinî âyetlerle, şehadet âleminde ise zahirî âyetlerle.

Çünkü şehadet âlemi nur ve karanlıktan meydana gelir. İkisi de perdedir. Gayb âlemi de aynıdır.

Şehadet âlemindeki nur, ve karanlık gayb âlemindeki nur ve karanlığın **ismi**,

gayb âlemindeki nur ve karanlık ise şehadet âlemindeki bu iki ismin **mana**larıdır.

Manaların manası, ruhların ruhu ve kalblerin kalbi budur. Bu sebeple **dünya âhiretin ismidir, âhiret ise dünyanın manası ve nihâyet bütün manalarıyla âhiret Hakk Taâlâ'nın ismidir.**

Seyyâr, marifetini gaybî âyetlerin zuhuru ile arttırır. Daha sonra azamet ve kibriyanın hücumlarında gaybî âyetlerin yok oluşu (fenâ) ile marifetini çoğaltır. Böylece zahirî âyetlerin durumuna nisbetle gaybî âyetlerin Seyyârın üze-

rindeki durumu harikulade bir şey olur. Zat ve sıfatın tecellisi ise gaybî âyetlere oranla olur. Ve bu durum **isim ile mana aynı şey oluncaya kadar** devam eder ve tamam olur. Artık zahirî âyetlere baktığı zamanki hayreti, keşf âleminde gaybî âyetlere baktığı zamandaki hayreti nispetindedir. Zât ve sıfatlar tecellî edince de nisbet yine böyle olur.

Seyyâr bu noktada **yakînin** isimden değil de manadan meydana geldiğinin farkına varır. Onun için nazarında ikisi aynı şey ise de ism-i aziz olan Allah Teâlâ'nın mahlûklarını insanları yine gaybî âyetlere çağırır, zahirî âyetlere yönelmesini istemez. Zira bilir ki onların kendine olan yakînleri ancak bu yoldan fazlalaşır. Zaten esas gaye yakînin elde edilmesi ve irfanın ziyadeleşmesidir.

Kaide-i Zevkiyye

Tarikatta sülük etmeyen, gayb âleminde iyi ve kötü şeyleri görmeyen, heybet, ölüm ve fenanın büyük taarruzlarına göğüs germeyen kimsenin şeyh olması, insanları bu konuda terbiye etmesi asla doğru değildir.

Meczubun şeyhliği de doğru değildir.

Aslında meczub maksuda ulaşmış bir kimsedir. O'nu tatmıştır. Fakat maksuda giden yolu tatmamıştır. Bu nedenle onun şeyhliği ve mürşidliği olamaz. Çünkü şeyhlik yol bekçiliği ve yol göstericiliğidir.

Hayretin Sonu

Seyyâr, zahirî ve batınî âyetlerden hazzını

alıp zat ve sıfatların tecellisine mazhar olduktan sonra hayret hâline ulaştığı ve O'na olan iştiyakı daha da arttığı zaman, artık yer ve gök, kendisinin içinde mahkûm ve mahbus olarak kaldığı bir hapishane, bir zindan bir kuyu, bir hisar, bir kale hâline dönüşür. Oradan kaçmak, firar etmek ve kurtulmak için bir çıkış yeri bulmaya teşebbüs ettikçe, yer, gök ve bu ikisinde bulunan ateş, nur, hayvan, bitki, taş, toprak gibi âyet ve alâmetlerin perdeleri seyyârın karşısına çıkar. Bir türlü oradan dışarı çıkamaz.

Seyyâr, **hayret hâlinde** iken bazen âyetlerle **uyum içinde** olur, bazen **hüzün hâlinde** iken de ona **eşlik eder**, hatta bu hâlde iken onlar dolayısıyla ağlama hisseder. Kimi zaman bu âyetler:

"Haydi O'na!" der. Kimi zaman da onların her birinden şu şekilde bir ses duyar:

"Bana gel ve bak! bendeki acayiplikleri say!. Bütün bunlar tuhaf ve garip şeylerdir. İster yeryüzündeki bir çöp olsun, ister havadaki bir zerre".

Zaman zaman Seyyârın gayret ve himmeti artar. **Âyetler onun içine girer veya o âyetlerin içine o girer.** Veya gökteki yıldızlar üzerine saçılır veya gökyüzü onun üzerine iner.

Bazen gökyüzünü gönlünün içinde hisseder, kimi zaman da kendini gökyüzünün üstünde görür. Bununla beraber yere bakar. Yeryüzü ona dost olur. Ve şöyle der:

"Bana ve bendeki acayipliklere bak!

Düşün, Allah Teâlâ sana ikramda bulundu da benim üzerimde yürüyorsun:

Nasıl oluyor bu?

Hâlbuki ben senin annenim ve senden daha büyüğüm. Ve ben neyin üzerinde duruyorum?

Bazen önünde **dalgalanan bir deniz** gibi olur. Seyyâr batmadan onun üzerinde durur. Sözüne kulak vermediği veya hayret sınırına ulaşacak şekilde onun sözünü dinlediği zaman Seyyâr, **kendisini deniz olarak zuhur ve temessül** eder. Seyyâr durmadan denize bakar, sonuçta arzdaki ruhanîler (cinler) ona karşı çıkış ve hamle ederler. Fakat o, sıdk ve ihlâs kalesinde kendisini korur, onun için onu ele geçiremezler. En sonunda kudret dairesinde arz fâni olur. Bundaki maksat şudur:

Seyyârın gayreti ve kıskanması şiddetlenip himmeti yüce olunca, ilim ve ihtiyar yolu ile değil, halet yolu ile âyet ve alâmetlerin yüzüne vurmak onun için helâl olur. Fakat bu vuruş himmet iledir, yoksa cüsse ve bedenle değildir.

Makamlar Sınırsızdır

Hâllerin de başlangıçları ve sonları vardır.

Başlangıcı uykudur, sonra uyku ile uyanıklık arasında olan vakıadır. Bunu, halet, onu vecd ve vicdanın galebeleri, bunu kudreti müşahede ve sonra kudretle sıfatlanma, bütün bunlardan sonra da tekvin takip eder.

Eğer biz burada Seyyârın, seyr ü sülük esnasında bulduğu her şeyi tafsilatlı olarak alıp yazsaydık, bu beyaz kâğıtlara sığmazdı. Çünkü bu âyetleri keşfetmek ve açıklamak Allah Teâlâ'nın zahir ve bâtın himmetlerindendir. Bunlar

da şu âyetin işaret ettiği gibi sayısız ve sonsuzdur:

“...Allah’ın nimetlerini sayacak olursanız bitiremezsiniz...” [106]

Seyyâr bir makama ulaştığı zaman kendisine harf ve seslerle değil vasıl ve fasıl yoluyla **“dur”** denir. Buradaki vasıl dan Seyyârın vahdaniyete ulaşması, fasıl dan ise insanî hüküm ve özelliklerden ayrılması kast edilmektedir. Bu insanın güç yetiremediği bir iştir. Hatta diller dahi bunu vasf etmeye takat getiremez. Orada

“Gözlerin görmediği, kulakların işitmediği ve insan aklından geçmeyen şeyler vardır”[107]

لَقَدْ طِفْتُ فِي تِلْكَ الْمَعَاهِدِ كُلِّهَا   وَصَيَّرْتُ طَرْفِي بَيْنَ تِلْكَ الْمَعَالِمِ

فَلَمْ أَرَ إِلاَّ وَاضِعًا كَفَّ حَائِرٍ   عَلَى ذَقَنٍ أَوْ قَارِعًا سِنَّ نَادِمِ

“Bütün medreseleri gezdim, bütün ilim yuvarlarına göz gezdirdim. Elini hayretinden şakağına dayamış veya sıkıntısından dişlerini çekip çıkaran insanlardan başka kimseyi görmedim”[108]

Hâşâ Allah Teâlâ’nın, kendisinden gelen elçi-

---

[106] İbrahim, 34; Nahl, 18

[107] Buharı, Bedu’l-halk, B. 8; Tevhid, B. 35; Müslim, îman, 312; Cennet, 5-6.

[108] Ebu Ferec Şehristanî, Nihayetu’l-ikdam, Nşr. Alfred Gudllaume, s. 3 (Oxford 1934).

lerinin ardı arkası kesilmez. Aksine her an ve her zaman elçi gönderir. Bunlar O'nun lütufları, işaretleri, uyarmalarıdır.

Son Söz

Buraya kadar anlattığımız âyet, işaret ve alâmetler kul ile Allah Teâlâ'nın iyi ve kötü ilişkileri ile O'nunla olan sohbetinin hükümlerinin neticeleridir.

Bizim anlattıklarımız Allah Teâlâ'ya yönelenler için sadece bir örneklerdir. Bunlarla bu zevki tadanların zevki, âşıkların aşkı, ariflerin nuru, sevenlerin ateşi, özlem duyanların sürati, vecd hâlini yaşayanların vecdi, mücâhede edenlerin, keşf ehlinin meyveleri, münacat edenlerin sırları ve necata erenlerin üslûbu bilinir.

Bu Kitaba Allah Teâlâ'ya yönelenler için bir ibret vesilesi, ihlâslı olanlara da yol göstersin diye **"Fevâihu'l-cemâl ve fevâtihu'l-celâl",** ismini verdim.

"La ilahe illa'llah Muhammedu'r-rasûlüllah", diyen herkese ve bütün Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem ümmetine dünya ve ahirette, af, afiyet, mağfiret ve rahmet diliyorum. Bütün mahlûkata da hidâyet istiyorum. Muhakkak Allah Teâlâ, **Kerim, Mennân, Mecîd ve Hannân'dır.**[109]

Allah Teâlâ'ya hamd, seçtiği değerli kullarına da selâm olsun.

وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

"Hamd âlemlerin Rabbi'nedir.[110]

---

[109] Bu isimler bu terkiple bir rivayette İsm-i âzam'dır.

[110] Hata ve kusurlar şahsıma aittir. Aşura Günü. **16.12.2010** Aşura Günü.

İçindekiler